

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

BADİOU'NUN *VARLIK VE HADİSE* ADLI ESERİNDE
İLK-FELSEFE OLMAYAN BİR SİSTEMATİK
FELSEFENİN İMKÂNI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yusuf BEDİR

Danışman:
Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL

İSTANBUL

2023

T.C
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

**BADİOU’NUN *VARLIK VE HADİSE* ADLI ESERİNDE
İLK-FELSEFE OLMAYAN BİR SİSTEMATİK
FELSEFENİN İMKÂNI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yusuf BEDİR

Danışman:
Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL

İSTANBUL

2023

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe Anabilim Dalı'nda 010219YL08 numaralı Yusuf BEDİR'in hazırladığı “*Badiou'nun Varlık ve Hadise Adlı Eserinde İlk-Felsefe Olmayan Bir Sistematik Felsefenin İmkanı*” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 12/07/2023 günü 11:00–13:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Ayhan ÇİTİL
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doç. Dr. Emre ŞAN
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Erdal YILMAZ
Marmara Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yusuf BEDİR

12.07.2023

ÖZ

Badiou'nun *Varlık ve Hadise* adlı eserini birbirine bağlı üç sav üzerinden okumak yerindedir: (1) Birin yokluğu, (2) felsefenin öğretisizliği ve (3) matematiğin ontoloji oluşu. Birin yokluğu kararı, ontoteolojik bakıştan kopuşun bir ifadesi olarak anlaşılabilir. Bu karar *Varlık ve Hadise*'nin başlangıç kararıdır. Felsefenin öğretisizliği kararı, felsefenin hakikat kategorisinin tözsel bir birliğe sahip olmaması anlamını taşır. Felsefi hakikat, bir türetim sonucu varlığı kanıtlanacak bir nesne değildir. Felsefe hakikat üretmez; başka deyişle felsefe bir hakikat yordamı değildir. Badiou'nun "felsefenin koşulları" olarak adlandırdığı hakikat yordamları, kendilerinde bilgi-olmayan olarak hakikatlerin varlığa geldiği bilim, sanat, siyaset ve aşktır. O halde felsefenin hakikat kategorisi ile söz konusu dört yordamda varlığa gelen hakikatler farklıdır. Felsefi hakikat, söz konusu dört disiplindeki hakikatlerin kendisinde tanındığı bir boşluk olarak işlev görür. Bu minvalde düşünülen öğretisiz felsefe muhtelif görünümlere sahip olabilir. Öğretisiz bir sistematik felsefe, bir koşulu olan bilimden hareketle bir bilgi kurgusu inşa eden ve hakikatin varlık imkanını hakikatin bu bilgi kurgusuna indirgenemezliğini tanıyarak gösteren söylemdir. *Varlık ve Hadise* bu anlamıyla bir sistematik felsefe kitabıdır. Bu şekilde felsefenin öğretisizce kuruluşunun, Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'deki hedefi olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan, üçüncü sav olan matematiğin ontoloji oluşu kararı, Birin yokluğu kararı ile başlayıp öğretisiz düşünülen bir felsefeyi hedefleyen *Varlık ve Hadise*'de takip edilen güzergahta ilk adımdır. Zira matematik, bir taraftan aksiyomatik doğası, bir diğer taraftan da küme kuramıyla ilişkisi bakımından tam da Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin adı olarak görülür. Ontoloji olarak düşünülen matematik, *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusudur. *Varlık ve Hadise*'nin matematiksel ontolojisinden hareketle öngörülen özne kuramı ise, matematiksel ontolojiye indirgenemeyen olarak düşünülen hakikatin tanındığı yerdir. O halde, *Varlık ve Hadise*'nin bu üçlü yapısı içerisinde felsefe ile matematik arasında düşünülen özel bir ilişki tarzının öne çıktığını söyleyebiliriz. Bu ilişkiden bir beklentimiz, bu ilişkide felsefenin matematik üzerinde bir belirleyiciliğe sahip olmamasıdır. Başka deyişle, ancak matematiksel pratik felsefi söylemden bağımsız kalıyor ise söz konusu üçlü yapı işleyebilmektedir. Aksi halde, felsefenin öğretisel bir içeriğe sahip olduğunu ve bu öğretisel içeriğin bir birliğe sahip olduğunu söylememiz gerekirdi ki bu Birin yokluğu ve

felsefenin öğretisizliği ile çelişirdi. O halde *Varlık ve Hadise*'de düşünölen felsefe-matematik ilişkisinde belirleyicilik matematikten felsefeye doğru olmalıdır. Bu çalışma, yukarıda sunulan üçlü yapı bağlamında bir *Varlık ve Hadise* okuması ortaya koyduktan sonra, -söz konusu beklentinin *Varlık ve Hadise*'nin farklı tezlerinden hareketle sınanabileceğini kabul etmekle birlikte- metaontolojinin ilk-felsefeleşmemesi olarak adlandırdığı söz konusu beklentiyi, Boşküme aksiyomunun *Varlık ve Hadise*'deki kullanımından hareketle sorunsallaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Badiou, *Varlık ve Hadise*, İlk-Felsefe, Ontoloji, Matematik, Aksiyomatik Küme Kuramı, ZFC, Boş küme Aksiyomu

ABSTRACT

It is appropriate to read Badiou's *Being and Event* through three interconnected theses: (1) the non-being of the One, (2) the non-doctrinality of philosophy, and (3) that the mathematics is ontology. The decision on the non-being of the One can be understood as an expression of the break with the ontotheology. This is the initial decision of *Being and Event*. The decision of the non-doctrinality of philosophy means that the philosophical category of truth does not have a substantial oneness. Philosophical truth is not an object whose existence can be reached as a result of a derivation. Philosophy does not produce truth; in other words, philosophy is not a truth procedure. The truth procedures that Badiou calls the "conditions of philosophy" are science, art, politics and love, in which truths come into being as non-knowledge. Therefore, the philosophical category of truth and the truths that come into being in these four procedures are different. Philosophical truth functions as a void in which the truths in these four disciplines are recognised. Non-doctrinal philosophy, conceived in this way, has various appearances. The systematic non-doctrinal philosophy is a discourse that constructs a fiction of knowledge based on science, which is its condition, and shows the possibility of the existence of truth by recognising the irreducibility of truth to this fiction of knowledge. In this sense, *Being and Event* is a book of systematic philosophy. We can thus say that the establishment of non-doctrinality of philosophy is Badiou's primary goal in *Being and Event*. On the other hand, the decision that mathematics is ontology which is the third thesis is the first step in the route followed in *Being and Event*, which starts with the decision of the non-being of the One and aims at a philosophy thought without doctrine. This is precisely because mathematics is seen as the name of a thinking compatible with the non-being of the One in terms of its axiomatic nature on the one hand and its relation with set theory on the other. Mathematical ontology is the fiction of knowledge of *Being and Event*. The theory of subject of *Being and Event*, which is anticipated based on the mathematical ontology, is the place where the truth, which is thought to be irreducible to mathematical ontology, is recognised. Therefore, we can say that within this tripartite structure of *Being and Event*, a special type of relationship between philosophy and mathematics comes to the fore. One of our expectations from this relationship is that philosophy should not have a

determining power on mathematics. In other words, this tripartite structure can only function properly if mathematical practice remains independent from philosophical discourse. Otherwise, we would have to say that philosophy has a doctrinal content and that this doctrinal content has a oneness, which would contradict the non-being of the One and the non-doctrinality of philosophy. Therefore, in the relationship between philosophy and mathematics conceived in *Being and Event*, the direction of determination should be from mathematics to philosophy. While recognising that this expectation can be tested based on different aspects of *Being and Event*, this study, after constructing a reading of *Being and Event* based on the aforementioned tripartite structure, problematises this expectation -which it calls the non-first-philosophisation of metaontology- with reference to the use of the "The Axiom of Empty Set" in *Being and Event*.

Key Words: Badiou, *Being and Event*, First-Philosophy, Ontology, Mathematics, Axiomatic Set Theory, ZFC, Axiom of Empty Set

ÖNSÖZ

Badiou'nun *Varlık ve Hadise* adlı eserini konu alan bu çalışma ilgileri farklı olan her okur için farklı bir bağlamda anlam kazanabilir. Bir okur bu çalışmayı felsefenin klasik haliyle sonunun geldiği -ya da gelmesi gerektiği- yaygın kanaatinin bir bakıma tam karşısında konumlanan bir figür olan Badiou bağlamında bir tartışma olarak görebilir. Başka birisi bu çalışmayı günümüzde yaygın ve kimi zaman bayağı bir şekilde dillerde dolanan analitik-kıta ayrımını aşan bir düşünmenin imkanına dair yine Badiou bağlamında bir tartışma olarak görebilir. Bir başkası, klasik anlamıyla Marksist kabul edilemeyecek bir Marksist olan Badiou'nun felsefe başta olmak üzere birçok disiplini sol düşünce ile nasıl ilişkilendirdiğine ve neden böylesi bir çabaya giriştiğine dair temel bazı gerekçeleri ön plana çıkararak bu çalışmayı sol düşünce bağlamında bir irdeleme olarak değerlendirebilir. Bir başkası ise Badiou'nun felsefenin ancak teolojiden en baştan ayrılırsa mümkün olacağı yollu tezini önemli görüp bir teoloji tartışması bağlamında bu çalışmayı okuyabilir. Bu türden ihtimallerin sayısını artırmak kolaydır. Sayılan tüm bu bağlamların oldukça mühim olduğu kanaatindeyim. Bu çalışmada -her ne kadar eleştirel bir pozisyona sahip olsam da- Badiou'nun *Varlık ve Hadise* projesinin felsefi ağırlığını elimden geldiği kadarıyla göstermeye çalıştım. Tabii ki bu çalışmada -çalışmanın birliğini korumak adına- yalnızca belli bir noktayı esas alıp o noktadan hareketle ve o noktaya doğru ilerlemeyi ilke edindim. Ancak bunu yaparken *Varlık ve Hadise*'nin genel hedefini ve bağlamını hem Badiou sunumunda hem de eleştirel yorumlarımda olabildiğince gündemde tutmaya gayret ettim. Umarım başarılı olmuşumdur. Bu çalışmanın ilgilenenler için faydalı olmasını temenni ederim.

Bu tezin bu haliyle ortaya çıkmasında pek çok değerli ismin katkısı vardır. Öncelikle tabii ki tez danışmanım değerli hocam Ahmet Ayhan Çitil'e şükranlarımı sunuyorum. Tez yazım sürecinin öncesinden başlayacak şekilde, Ayhan hocamın zamanında müdahaleleri ve danışmanlığı olmasaydı bu tezin bu haliyle ortaya çıkmayacağını biliyorum. Yüksek lisansta kendisinden ders alma ve aynı zamanda doktora açmış olduğu *Varlık ve Hadise* okuması dersine katılma fırsatı bulduğum, devamında da yüksek lisans jürimde bulunmayı kabul edip değerli yorumlarını benimle paylaşan Emre Şan hocama teşekkür ediyorum. İstanbul Şehir Üniversitesi'ndeki lisans

yıllarımdan itibaren hocam olan ve yüksek lisans jürimde bulunmayı kabul eden, dakik yorumlarını ve eleştirilerini benimle paylaşan Erdal Yılmaz hocama teşekkür ediyorum. Yıllardır gerçekleştirdiğimiz okumalar yahut sohbetlerle bu çalışmanın bu şekilde ortaya çıkmasında birçok ismin daha payı olduğundan eminim. Birkaç ismi zikretmem bir borçtur. Başta birlikte *Varlık ve Hadise* okumaları yaptığımız ve bu çalışmanın oluşum sürecinde de uzun sohbetlerde bulunduğumuz, çalışmanın son halini de okuyup değerli yorum ve eleştirilerini benimle paylaşan Enes Kavak’a olmak üzere, yine bu çalışmanın son halini titiz bir şekilde okuyup kıymetli yorumlarını benimle paylaşan Cemal Atabaş, B. Veysel Erman, Tarık Likoğlu, M. Emin Pilgir ve Hamza Şişman’a, farklı vesilelerle çalışmaya dair kıymetli görüşlerini paylaşan M. Hasan Kılıç, Orhan Önder ve Abdussamet Şimşek’e teşekkür ediyorum. Son olarak aileme ve özellikle de değerli eşim Amine Nur’a teşekkürlerimi iletiyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ.....	1
1. VARLIK VE HADİSE'DE METAONTOLOJİ-ONTOLOJİ İLİŞKİSİ	8
1.1. Heidegger karşısında Badiou: Birin Yokluğu Kararı ve Sistematik Felsefe Fikri	8
1.2. İlk-Felsefe olmayan bir Sistematik Felsefe.....	28
1.2.1. Felsefi hakikatin boş oluşu: felsefe-koşul ilişkisi ve felsefenin öğretisizliği	29
1.2.2. Felsefe tanımı: bilgi ve sanat kurgusu olarak felsefe.....	35
1.3. Bir Felsefe kitabı olarak <i>Varlık ve Hadise</i>	41
1.3.1. Birin yokluğu ve matematiğin ontoloji oluşu kararı	50
1.4. <i>Varlık ve Hadise</i> 'nin Bir Başarı Şartı: Metaontolojinin İlk-Felsefeleşmemesi....	66
2. ZFC ONTOLOJİSİ VE BOŞLUĞUN METAONTOLOJİSİ	70
2.1. Bilgi Kurgusu olarak ZFC Ontolojisi	71
2.1.1. Saf çokluğun ideaları I: Kaplamsallık, Ayırma, Güçkümesi, Bileşim, Yerine-	
koyma ve Sonsuzluk aksiyomlarının ontolojik yorumu	73
2.1.2. Saf çokluğun ideaları II: Ontik-ontolojik fark ve Özne: Temellendirme ve	
Seçim aksiyomları	85
2.2. Boş küme aksiyomu ve <i>Varlık ve Hadise</i> 'deki İlk-Felsefe.....	90
SONUÇ.....	111
KAYNAKLAR	115
ÖZGEÇMİŞ	117

GİRİŞ

Bu çalışma Alain Badiou'nun *Varlık ve Hadise* (fr. *L'être et l'événement*) adlı eserindeki felsefe-matematik ilişkisini konu etmektedir. Söz konusu ilişki, dışarıdan bir bakışla lokal bir tartışma görünümünde de olsa, aslında doğrudan Badiou'nun anladığı şekliyle sistematik bir felsefenin imkanına dairdir.

Matematik, sahip olduğu kesinlik ve en başta da sayı nesnesinin sahip olduğu sabitlik dolayısıyla tarih boyunca metafizik sistemler için paradigma teşkil etmiştir. Heidegger tarafından ontoteoloji olarak adlandırılan bu metafizik sistemler, varlığı yahut hakikati, sabit ve değişmez "bir" nesne olarak matematiksel bir kesinlik içerisinde ele almayı hedefleyen sistematik "bir" söylem ortaya koyarlar. Kendilerini varlık yahut hakikate dair söylem olarak sunan bu ontoteolojiler, bir başka açıdan da diğer tüm söylemlere önceliği ve onlar üzerinde belirleyiciliği olacak birer ilk-felsefe olma iddiası taşırlar.

Badiou'nun matematikle kurduğu ilişki de bir açıdan benzer bir motivasyondan hareket etmektedir. Badiou sistematik bir felsefe ortaya koymayı hedeflemekte ve bu amaçla matematiğe başvurmaktadır. Ancak Badiou'nun sistematik felsefesi için matematiğin taşıdığı önem, matematiğin nesnesinin sabit ve değişmez "bir" nesne oluşunda değildir. Aksine Badiou'ya göre matematik, nesnesiz bir söylem olduğu için değerlidir. Badiou için çağdaş matematik, "bir" nesneye dair "bir" söylem olmaması itibarıyla Birin yokluğu ile uyumlu bir düşüncenin adıdır. Matematiğin "bir" nesneye dair olmaması bir yönüyle onun aksiyomatik doğası sebebiyle; bir diğer yönüyle ise aksiyomatik küme kuramlarının Birin karşısına yerleştirilen "çokluğun" teorisi olması sebebiyledir diyebiliriz. Bu minvalde, *Varlık ve Hadise*'de matematik ve özelde aksiyomatik küme kuramı ontoloji kabul edilir. Biri varsaymayan bir çokluk çoklukları teorisi olarak matematik ontolojidir. Matematiği önceleyen ve matematiksel nesnelerin ait olacağı ontolojik bir düzey yoktur. Matematiksel söylem bizatihi ontolojiktir.

Matematiğin Badiou için taşıdığı anlamın farklılığı, onun sistematik felsefe anlayışının ontoteolojilerden farklılığı anlamına gelir. "Bir" nesneye dair olan bir söylem, tikel bir "çerçeve"ye sınırlı olması sebebiyle en temel söylem olma iddiası taşıyamaz. Sistematik ve kurallı bir söylem diğer söylemlerden özsel olarak farklı ve onlara bir

anlamda öncelikli olacaksa, bu söylemin "Birin yokluğu" savıyla uyumlu olması gereklidir. Felsefe ancak böylesi bir söylemi esas alıyorsa meşru bir sistematik felsefe olabilecek ve diğer söylemlerden farklılaşabilecektir. Bu yolda Badiou *Varlık ve Hadise*'de, çağdaş matematiğin imkanlarına dayanarak, Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine muhatap olmayacak, ama yine de sistematik olacak bir felsefe ortaya koymayı hedeflemektedir.

Nesnesiz matematikten hareketle düşünülecek olan felsefenin "bir" nesneye dair söylem olmaması, onun bir öğreti olmaması anlamını taşır. Zira bir öğreti, ancak "bir" şeyin öğretisidir. Birin yokluğu ile uyumlu bir felsefe ise öğretisiz olmalıdır. Bu şekilde Badiou *Varlık ve Hadise*'de, çalışmamızın başlığında da ifade edildiği üzere, öğretisiz düşünülen, başka deyişle ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefenin imkanını göstermeyi hedeflemektedir.

Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine muhatap olmayacak ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefe, *Varlık ve Hadise*'de yukarıda değinilen üç ayrı savın birlikte düşünülmesini gerektirmektedir diyebiliriz: Birin yokluğu, felsefenin öğretisizliği ve matematiğin ontoloji oluşu. Badiou bu üç savı açıkça bu şekilde ilişkilendirmiyor da olsa, yine de bu üçlü yapının *Varlık ve Hadise*'de örtük olarak bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu tezin kurgusuna göre, Birin yokluğu Badiou'nun sistematik felsefe fikrinin başlangıç kararını, felsefenin öğretisizliği bu sistematik felsefenin sağlaması gereken şart olarak hedefini ve matematiğin ontoloji oluşu ise bu yolda *Varlık ve Hadise*'de tutulan güzergahı ifade eder. Bu tezin iki ana bölümünden ilkinde, bu üç tez bağlamında *Varlık ve Hadise* okuması için gerekli bir arka plan inşa edilecek ve nihayetinde bu arka plana dayalı olarak ikinci bölümde sorunsallaştırılacak olan bir beklenti ortaya koyulacak.

Birinci bölümün dört alt bölümünden ilkinde, Birin yokluğu savı bir bağlamdan hareketle sunulacak. Bu bölümde, Heidegger, ontoteolojiler ve Badiou arasında bir karşıtlık kurularak Badiou'nun konumu ve bu konumlanışın gerekçesi netleştirilecek. Böylece Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'si için dışarıdan bir bakışla bir bağlam da sunmuş olacağız. Bu bölümde -her ne kadar Badiou bu kavramlarla konuşmuyor da olsa- Heidegger'in hakikatin mutabakata dönüşümü üzerinden düşündüğü ve nihilizm ile bağladığı ontoteoloji eleştirisinin, Badiou nazarında Birin varlığı teziyle ilişkili olduğu iddia edilecek; bu minvalde Badiou için nihilizmin kökeninde hakikatin mutabakat olarak anlaşılmaya başlanmasının değil, Birin varlığı tezinin bulunduğu iddia edilecek. Böylesi

bir okumada da ontoteolojiler olduğu kadar Heidegger de nihilizme muhataptır. Buradan hareketle, nihilizmden çıkışın anahtarı olarak Birin yokluğu savı gündeme gelecek ve bu sav, Badiou'nun ilk-felsefe olmayan sistematik felsefe fikrinin hem imkân koşulu hem de Birin varlığı ile karşıtlığı içerisinde bu sistematik felsefe fikrinin gerekçesi olarak sunulacak.

Farklı felsefî pozisyonlarla ilişkisi içerisinde Badiou'ya dışarıdan bir giriş sunmayı hedefleyen bu bölümde Heidegger isminin tercihinin *Varlık ve Hadise*'ye içkin bir gerekçesi vardır. Bu tez Badioucu anlamda sistematik felsefe fikrinin imkanına dair bir irdelemedir ve *Varlık ve Hadise* sistematik bir felsefe kitabıdır. Heidegger tam da ontoteoloji eleştirisi üzerinden sistematik düşünölen felsefe fikrini hedef almıştır. O halde Badiou'nun Heidegger'in eleştirilerinden kendisini nasıl ayırdığını göstererek başlamak tezimiz bakımından oldukça yerindedir. Heidegger'in *Varlık ve Hadise* boyunca birçok yerde birincil muhatap olması da Badiou nazarından benzer bir durum olduğunu düşündürür. *Varlık ve Hadise*'nin girişinde Heidegger "evrensel olarak tanınan son büyük filozof" olarak tanıtılır,¹ çağdaş felsefî ontolojide Heidegger isminin hâkim olduğu tespiti yapılır² ve *Varlık ve Hadise* boyunca -özellikle ontoloji başlığı altında- Badiou kendisini Heidegger'den ayırarak yahut onunla aynı çizgide konumlandırarak sunar.³ Ayrıca Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'nin bir özeti olarak tanıttığı *Felsefe için Manifesto*'nun her alt bölümü birer Heidegger tartışması görünümündedir. O halde, Badiou'ya dışarıdan bir giriş olarak da düşünölen bu bölüm, Heidegger tercihi bakımından aslında *Varlık ve Hadise* özelinde içeriden bir anlama da sahiptir. Başka deyişle Heidegger-Badiou karşıtlığı üzerinden kurulacak bu ilk bölüm, tezimizin ana kaynağı olan *Varlık ve Hadise*'ye yabancı bir bağlam dayatmış olmayacaktır.

Birin yokluğu kararının felsefe için ilk gereğı, "felsefenin öğretisizliği", başka deyişle felsefî hakikatin boş olma gerekliliğidir. İkinci alt bölümde bu öğretisizlik savı ele alınacak. Felsefî hakikat, bilgi nesnesi kılınabilecek "bir" hakikat değildir. Daha alışıldık bir terminoloji ile söylersek, Birin yokluğu ile uyumlu bir felsefe ilk-felsefe olmayandır. Böylesi bir felsefe de Badiou için felsefe ile -bilim, sanat, aşk ve siyaset olmak üzere- koşulları arasında tanımlanan ve felsefenin belirleyici olmadığı özel bir

¹ Alain Badiou, *Being and Event*, çev. Oliver Feltham, Londra: Continuum, 2005, s. 1.

² Badiou, *Being and Event*, s. 9.

³ Krş. Badiou, *Being and Event*, s. 26-28; 93; 123-129.

ilişki tarzı ile mümkün olmaktadır. Buna göre felsefe, başka disiplinlerce koşullanmış ve bir anlamda onlarca belirlenmiştir. Belirleyicilik koşullarından felsefeye doğrudur ve felsefenin herhangi bir öğretisel içeriği bulunmamaktadır. Bu minvalde, koşullarıyla ilişkisinin açıkça belirtilmesi ve felsefenin öğretisizliğinin ön planda olması sebebiyle, Badiou'nun *Koşullar* (fr. *Conditions*) adlı eserindeki bir felsefe tanımı sunulacak. Her ne kadar Badiou'nun eserlerinde felsefeye dair başkaca tanımlar ve tasvirler bulunabilse de söz konusu tanımın tezimizin bakış açısından *Varlık ve Hadise*'yi anlamada rehber olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Badiou'nun *Koşullar* adlı eserini *Varlık ve Hadise*'yle aynı döneme ait olarak düşündüğüne dair ifadeleri, bu tercihimizin *Varlık ve Hadise*'ye dışarıdan bir bağlam getirmiyor oluşunu da göstermektedir.⁴ Söz konusu tanıma göre sistematik bir felsefe, koşullarından biri olan "bilim"den hareketle bir "bilgi kurgusu" ortaya koymakta ve bu bilgi kurgusunda "bilinmeden kalan" olarak "hakikat"ın düşünsel imkanını ortaya koymayı hedeflemektedir. *Varlık ve Hadise*'de felsefenin bilim koşulu matematik, felsefenin ortaya koyduğu bilgi kurgusu matematiksel ontoloji, bu yolda bilinmeden kalan olarak hakikati muhafaza eden araç ise özne kuramıdır. Genel olarak bu sistematik bilgi kurgusu inşasının adı ise metaontolojidir. Buna göre metaontoloji, matematiksel ontolojide bilinmeden kalan olarak hakikati muhafaza etmeye yönelik bir işletimden ibarettir ve sabit öğretisel bir içeriğe sahip değildir.

Bu tezin ana kaynağı olan *Varlık ve Hadise* bir metaontoloji kitabıdır. İşte üçüncü alt bölüm, söz konusu felsefe tanımımızdan hareketle *Varlık ve Hadise*'yi bir metaontoloji kitabı olarak ele almayı ve özellikle de tezimiz için ayrıca önemli olan "matematiğin ontoloji oluşu" savını sunmayı hedefler. Bir bakıma bu bölüm, Badiou'nun Birin yokluğu başlangıç kararından hareketle belirlediği öğretisiz felsefe hedefini *Varlık ve Hadise*'de hangi güzergâhı izleyerek gerçekleştirdiği sorusunu cevaplar. Bu güzergâhın ilk safhası matematiksel ontolojidir. *Varlık ve Hadise*, koşullarından biri olan matematikten hareketle bir bilgi kurgusu inşa eder ve bu yolla, söz konusu kurguya indirgenemeyen olarak düşünülen hakikat kategorisinin düşünsel imkanını ortaya koymak üzere ilerler. *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusunun başlangıç kararı da "matematik ontolojidir" kararıdır. Ontoloji felsefenin bir alt dalı değildir; ontoloji

⁴ Bk. Alain Badiou, *Short Treatise on Transitory Ontology*, çev. Norman Madarasz, New York: SUNY Press, 2006, s. ix.

matematiktir. Matematiksel ontolojide bilinmeden kalan olarak hakikat ise *Varlık ve Hadise*'de bir özne kuramından hareketle düşünülür. Bir koşutluk kurmak adına, Birin yokluğu kararı *Varlık ve Hadise*'de matematiksel ontoloji olarak; öğretisiz felsefe ise nihai anlamda bir özne kuramı olarak gerçekleşmektedir diyebiliriz. Ancak, öğretisiz felsefe anlayışının Birin yokluğuna dayanması gibi; özne kuramı da matematiksel ontolojiye dayanmaktadır. Böylece bu bölümde, matematiksel ontoloji fikrinin birincil önemi vurgulanacak şekilde *Varlık ve Hadise* ana hatlarıyla sunulmuş olacak.

Böylece üç ayrı savı birlikte ortaya koymuş ve *Varlık ve Hadise*'nin kendisinden hareketle okunacağı bir bağlam elde etmiş olacağız. İşte ilk bölümün dördüncü ve son alt bölümü, söz konusu bağlamdan hareketle bir başarı şartı ortaya koyacak. Buna göre, eğer *Varlık ve Hadise* Birin yokluğu ile uyumlu, öğretisiz, yani ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefenin imkanını matematiksel ontolojiden hareketle düşünüyorsa, metaontoloji olarak felsefe, matematiğin ontoloji oluşuna karar verip hakikati muhafaza etmeye yönelirken, matematik bilimi üzerinde herhangi bir belirleyiciliğe sahip olmamalıdır. Başka deyişle, bir bilim olan matematik, *Varlık ve Hadise* metaontolojisinde ontolojik bir kimlik kazanırken, bu dönüşüm yalnızca matematiğin kendi iç dinamiklerinden hareketle gerçekleşmiş olmalıdır. Aksi halde felsefenin matematik üzerinde bir ilk-felsefe işlevi icra ettiğini, felsefenin öğretisel bir içeriğe sahip olduğunu ve Birin varlığı tezinin ve kendi anladığı şekliyle nihilizmin Badiou için de bir başka açıdan gündeme geldiğini söylememiz gerekirdi. Bu şekilde, bu bölümde Badiou'nun sistematik felsefesinin bir ilk-felsefe olmama gerekliliği *Varlık ve Hadise*'nin bir başarı şartı olarak ortaya koyulmuş olacak. Nihayetinde tezin ikinci ana bölümü için gerekli arka planı tamamlamış olacağız.

Tezimizin ikinci bölümü söz konusu başarı şartının bir sınaması olarak devam edecek ve bu başarı şartının *Varlık ve Hadise*'de sağlanamadığı iddia edilecek.

İkinci bölümün iki alt bölümünden ilkinde, *Varlık ve Hadise* ontolojisi metaontolojik yorumuyla birlikte sunulacak. Bu bölümün betimsel yönü ön planda olmakla birlikte, bu bölümde matematiksel olan ile metaontolojik (felsefi) olan arasındaki ayrım ara ara gündeme getirilecek.

İkinci alt bölüm ise matematikteki tek varoluşsal aksiyom olan Boş küme aksiyomunu ve bu aksiyomun *Varlık ve Hadise*'deki metaontolojik yorumunu ele alacak. Buna göre, boş küme " $\emptyset$ " varlığın özel adıdır ve Boş küme aksiyomu diğer aksiyomları

varlık-olarak-varlığa dikişleyerek onlara ontolojik bir işlev atamaktadır. Matematiğin Birin yokluğu ile uyumlu bir ontoloji oluşu, bir yönüyle bu ontolojinin aksiyomatik doğası; bir diğer yönüyle ise boş kümenin "bir-olmayan" bir çokluk olarak tüm kümelerin temelinde yer alması sebebiyledir. Bu tezin iddiasına göre, boş kümenin bir-olmayan bir çokluk olarak okunuşu, Boş küme aksiyomunun *Varlık ve Hadise*'deki metaontolojik yorumunu varsayar. Öte yandan, ilk bölümde ifade ettiğimiz başarı şartından hareketle oluşan beklentimize göre, *Varlık ve Hadise*'nin boş kümeye dair söz konusu metaontolojik okumasının, Boş küme aksiyomunun matematikteki işlevine dışarıdan bir değer katmıyor olması gerekmektedir. Ancak bu tezin iddiasına göre, *Varlık ve Hadise*'de Boş küme aksiyomuna yüklenen metaontolojik anlam, bu aksiyomun matematikten ayrılmazlığını gerektirmektedir. Zira *Varlık ve Hadise* metaontolojisi, ancak Boş küme aksiyomu matematikte bir aksiyom olarak kabul ediliyorsa geçerli olabilmektedir. Oysa Boş küme aksiyomunu "bir aksiyom olarak" içermeyen, hatta böylesi bir aksiyoma gerek olmadığını ve matematiksel evrenin halihazırda dolu olarak düşünülebileceğini iddia eden çalışmalar bulunmaktadır. Ancak Badiou, Boş küme aksiyomuna yüklediği metaontolojik işlev ile bu minvalde matematiksel düzeyde açılacak tartışmaları apriori olarak kapatmakta, felsefi bir bakış açısından hareketle matematik için belli gereklilikler ortaya koymuş olmaktadır. Bu ise *Varlık ve Hadise* metaontolojisinin bir ilk-felsefe işlevi icra etmesi anlamı taşımakta, Badiou'nun "ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefe" hedefi gerçekleşmemiş kalmakta, Birin varlığı tezi Badiou için de bir başka açıdan gündeme gelmektedir.

Bu şekilde, tezimizin iki ana bölümünü tamamlamış olacağız. Sonuç bölümümüz ise -eğer eleştirimiz haklıysa- bu tezin muhtemel uzantılarına kısaca işaret ederek noktalanacak.

Öte yandan, Badiou'nun matematik ile felsefe arasında kurduğu ilişkiyi farklı açılardan problematize eden başka çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak bu tezde biz, özellikle betimsel yönü ön planda olan bölümlerde, problematiğimizle doğrudan alakalı olmayan ancak yine de sorunsallaştırılabilecek olan noktalarda Badiou'nun arzu ettiği hedefi gerçekleştirdiğini varsayarak ilerleyeceğiz. Söz konusu noktaları problematize eden bazı çalışmalara ise yalnızca dipnotta işaret etmekle yetineceğiz.

Son olarak, bu tezin kapsamı bakımından yalnızca *Varlık ve Hadise* ve onunla ilişkili birkaç metinle sınırlı olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Badiou'nun *Varlık ve*

Hadise'de ortaya koyduğu çerçevede büyük değişikliklere gittiği bilinmektedir. *Varlık ve Hadise*'nin devam kitapları olan *Dünyaların Mantıkları -Varlık ve Hadise II-* ve *Hakikatlerin İçkinliği -Varlık ve Hadise III-* bu değişikliklerin gerçekleştirildiği eserlerdir. Ancak Badiou'nun bu iki eseri ve bu iki eserle zamandaş olarak kaleme alınmış diğer eserleri bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla bu tezde ulaşacağımız eleştirel sonuçların her ne kadar *Varlık ve Hadise* bağlamında haklılığını savunuyor da olsak, sonuçlarımızın söz konusu diğer iki metin için de geçerli olacağını doğrudan iddia etmemekteyiz. Bu çalışma yalnızca *Varlık ve Hadise*'den hareketle bir okuma olarak görülmelidir. Bu tez bir *Varlık ve Hadise* okuması ortaya koymakta, bu okumadan hareketle bir problematiğe ulaşmakta ve sonrasında bu problematiği eleştirel bir bakışla test ederek noktalanmaktadır.

1. VARLIK VE HADİSE'DE METAONTOLOJİ-ONTOLOJİ İLİŞKİSİ

Bu ana bölümün hedefi çalışmamızın temel sorusunu ortaya koymaktır. Bu yolda bu bölüm dört alt bölümden oluşur. İlk alt bölüm Birin yokluğu savını Badiou'nun başlangıç kararı olarak; ikinci alt bölüm felsefenin öğretisizliği savını, Birin yokluğu savından hareketle düşünülen bir felsefenin hedefi olarak; üçüncü alt bölüm ise matematiğin ontoloji oluşu savını bu minvalde *Varlık ve Hadise*'de takip edilen güzergah olarak sunmayı hedeflemektedir. Dördüncü alt bölüm ise bu üçlü yapıdan hareketle bir beklentiyi ortaya koyacaktır. Böylece çalışmamızın ikinci ana bölümünün eşiğine gelmiş olacağız. İkinci ana bölüm, birinci ana bölümde bir beklenti olarak ortaya koyduğumuz şartın sorunsallaştırılması olarak devam edecek.

1.1. Heidegger karşısında Badiou: Birin Yokluğu Kararı ve Sistematik Felsefe Fikri

Tezin başlığında da işaret edildiği üzere Badiou bir sistematik felsefe iddiasındadır. Öte yandan felsefeyi sistematik bir şekilde yapma fikri çağdaş dönemde genel anlamda itibar gören bir fikir değildir. Bu durumun temel sebebi, hakikate yahut varlığa dair bir söylem olarak sistematik her felsefenin bir tür metafizik çerçeve üreteceği kanaatidir diyebiliriz. Heidegger tarafından nihilizmle ilişkilendirilen ve ontoteoloji olarak da adlandırılan metafizik varsayımlara sahip sistematik felsefeler, her tür başka (ikincil) disiplinin kendisinden bigâne kalamayacağı temel hakikatleri konu ettiği iddiası taşırlar. Bu sistemler belli "nesne"leri ilk ilkeler olarak saptar ve o nesnelere "mutabık" sistematik bir söylemi en temel söylem olarak inşa ederler. Başka bir ifadeyle, bu sistemler ilk ilkelerin birer "nesne" olarak "nesnel" bir söyleme konu edilebileceğini varsayarak işe başlar. Metafizik bir sistem, belli nesneleri konu etmesi itibarıyla "bir" nesneye dair olan her söylem gibidir. Metafizik bir sistemin farklılığı yalnızca konu ettiği nesnelerin ilk ilkeler olmasındadır. Metafiziğin bir diğer adının ilk-felsefe olmasının sebebi budur.⁵

⁵ Heidegger-ontoteoloji-Badiou karşıtlığı üzerinden bir anlatı sunan ve başka bir bağlamda da olsa konuyu Birin yokluğu teziyle ilişkilendiren ve yer yer Badiou'ya karşı Heidegger'i savunan bir çalışma

Varlık ve Hadise'deki birincil muhatap olduğunu düşündüğümüz Heidegger'e göre metafizik düşüncenin temel sorunu olan "varlık sorusunun var olan sorusuna indirgenmesi" ve "varlığın unutulması" Platon'dan bugüne Batı felsefesine damgasını vurmuştur. Platoncu idea fikriyle birlikte, gizlenmemişlik (yun. *aletheia*) olarak anlaşılan hakikat tezahürün apaçıklığına indirgenmiş ve varolanların varlığı idea olarak belirlenmiştir.⁶ Buna göre idea kendinden menkul bir parlaklığa sahiptir ve bu parlayışıyla birlikte gizlenmemiş olanı görünür kılar. "Gizlenmemişlik" artık, daima, ideaların parlayabilme yeteneği sayesinde erişilebilir olan gizlenmemişe işaret eder. Ancak erişim, zorunlu olarak "görme" aracılığı ile sağlandığı için, gizlenmemişlik, "görme" ile "ilişki"li olmak, görmeye "bağlı" olmak zorundadır.⁷ Bu şekilde - gizlenmemişliğin nasıl anlaşılması gerektiği bir yana- hakikat idea dolayımına sokulmuş ve artık bir bilgi (yun. *orthetos*) meselesi haline gelmiştir. Böylece hakikatin zihin ile gerçeklik arasındaki mutabakat (alm. *Übereinstimmung*; ing. *correspondence*) anlamında zihinde gerçekleşen bir şey olarak anlaşıldığı metafizik gelenek başlamıştır. Hakikatin zihin ile gerçeklik arasındaki bir mutabakata indirgenmesiyle birlikte bir bilgi meselesine dönüşmesi sonucunda, en otantik olmasını beklediğimiz varlığa dair "söylem" bir bilgi meselesine dönüştürülerek önerme formunda ele alınabilir hale gelmiştir.⁸ Varlıkla kurulan ilişkinin öznel dolayımlardan azade olması beklenirken, bu ilişki zihinde gerçekleşen bir ilişkiye dönüştürülmüş ve süreç tam da varlık sorusunun unutulmasıyla nihayetlenmiştir. Oysa, Heidegger'in ifadesiyle:

Platon'un anladığı hâliyle gizlenmemişlik; bakma, anlama, düşünme ve ifade etmeyle ilişkili kalmaya mecburdur. Bu ilişkiyi takip etmek gizlenmemişliğin özünden feragat etmek anlamına gelir. Gizlenmemişliğin özünü; "akıl"da, "ruh"ta, "düşünüş"te, "*logos*"ta veya herhangi türdeki bir "öznellik"te temellendirmeye yönelik hiçbir teşebbüs gizlenmemişliğin özünü kurtaramaz. Tüm bu teşebbüslerde

için bk. Gert-Jan van der Heiden, *Ontology after Ontotheology: Plurality, Event and Contingency in Contemporary Philosophy*, Pittsburgh: Duquesne University Press, 2014, s. 1-21, 29-69, 101-114.

⁶ Bk. Martin Heidegger, *Platon'un Hakikat Doktrini*, çev. Zeynep Berke Çetin, Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları 30 (2016): 46; Krş. Badiou, *Being and Event*, s. 123-125.

⁷ Heidegger, *Platon'un Hakikat Doktrini*, s. 40.

⁸ Heidegger'in hakikatin mutabakata indirgenmesine karşı olduğu söylenebilse de onun mutabakat fikrini tümünden yadsıdığını söylemek hatalı olacaktır. Konumuzla doğrudan ilişkili olmaması bakımından bu hususu açmayacağız. Bu konuda, Heidegger'de hakikatin üç katmanlı olduğunu ve mutabakat anlayışının bu üçlü hiyerarşide en düşük katmana karşılık geldiğini ifade eden bir çalışma için bk. Erdal Yılmaz, "Bilinç, Hakikat ve Dile Dair Hermenötik Yaklaşım", *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 54 (2023/1): 12-17. Ayrıca bk. Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten, İstanbul: Alfa, 2021, s. 322-345; Erdal Yılmaz, *Varlık ve Zaman'ı Anlamak*, İstanbul: Küre Yayınları, 2020, s. 335-355.

temellendirilecek olan şey -yani bizzat gizlenmemişliğin özü- hâlâ uygun bir biçimde araştırılmamaktadır. Her seferinde “aydınlığa kavuşan” şey yalnızca gizlenmemişliğin anlaşılamamış özünün asli bir sonucudur.⁹

Yukarıdaki alıntıyı takip ederek söyleyecek olursak, metafizik geleneğin temel problemi, varlıkla ilişkiyi idea kavramında ifade bulan öznel teşebbüslerin dolayımında kurması ve gizlenmemişlik olarak anlaşılan hakikati böylece zihin ile gerçeklik arasındaki bir uyuma indirgemeleridir. Oysa teorik her girişim, varlıkla kurulan ilişkiyi zorunlu olarak bir öznellik dolayımına sokar ve varlık sorusu herhangi bir teorik teşebbüs dolayımıyla sorulamaz. Metaforik bir dille söyleyecek olursak, varlığa dair bir düşünmede varlık kendisini özneye konuşturuyor olmalıdır. Başka bir deyişle, ancak varlığın kendisini açtığı bir söylem varlığa daırdır. Gizlenmemişlik olarak anlaşılan hakikate dair bir araştırma ancak böylesi bir vasatta söz konusu edilebilir. Metafizik her tür girişim ise bu vasatı ihlal ederek bir tür öznelliği varsaymakta ve varlık sorusunu da bu öznenin nesnesine dair bir sorusu olarak sormaktadır. Hakikatin mutabakat olarak düşünüldüğü metafizik bir çerçevede ontoloji varlığa dair zihindeki bir temsil (fr. *représentation*) olarak icra edilmektedir. Oysa her temsil öznedir ve varlık-olarak-varlığın doğasına uygun bir söylem öznel temsiller dolayımıyla olmamalı; dolaysız olmalıdır.

Varlık sorusu bir nesneye dair bir soru olarak sorulduğunda, varlık-olarak-varlığın bir tür “nesne” oluşu varsayılır ve ortaya atılan önermelerin o nesnenin ahvaline mutabık olup olmadığı araştırılır. Böylece varlık sorusu bir yönüyle tüm varolanlarda ortak olan “nesnelliğin” araştırılmasına, bir diğer yönüyle ise varlığın temel ilkelerinin araştırılmasına dönüşür. Heidegger’in *Özdeşlik ve Fark* adlı eserindeki sunumundan hareketle söyleyecek olursak, metafizik bir bakış açısından varlık sorusu, *causa prima* (temel neden) ve *causa sui* (kendi kendisinin nedeni) sorularına dönüşür. Tüm varolanlarda ortak olan niteliklerin araştırması olarak metafizik *ontoloji*; kendi kendisinin nedeni olan varlığın araştırması olarak metafizik de *teoloji* adını alır. “-loji” ise, bilimsel düşünmenin paradigması olarak metafiziğin sistematik doğasına işaret eder diyebiliriz. Metafizik düşüncenin Heidegger tarafından onto-teo-loji olarak adlandırılmasının sebebi budur.¹⁰ Ontoteoloji temel nitelikler olarak düşünülen ilk nedenlerin araştırmasıdır ve bu

⁹ Heidegger, *Platon'un Hakikat Doktrini*, s. 48.

¹⁰ Bk. Martin Heidegger, *Identity and Difference*, çev. Joan Stambaugh, New York: Harper & Row Publishers, 1969, s. 59-60.

araştırma kendi kendisini gerekçelendiren bir neden fikriyle tamama erdirilir. Böylece ontoteolojiler, bir nesne olarak düşünülen varlık hakkında kendi kendisini gerekçelendiren içine kapalı sistematik bir söylem sunarlar. Heidegger'in ifadesiyle: "Metafiziğin özsel yapısı, haddizatında varolanların evrenselde ve en yüce olanda birliğine dayalıdır."¹¹ Bu şekilde, varlık sorusunun bir bilgi sorusuna dönüşmesiyle birlikte, varlık araştırması, sistematik şekilde icra edilen ve bir nevi "varlık nesnesi"ni varolan olarak temsil eden bir ontoteoloji karakteri kazanmış olur.

Varlığı ele alma iddiası taşıyan ontoteolojik sistemlerdeki açmazı bir başka açıdan daha ifade edebiliriz. Heidegger *Düşünmek Ne Demektir* adlı seminerinde ontoteolojik düşünmeyi "tek şeritli düşünme" olarak tanımlar.¹² Bu tek şeritlilik, bu düşünmenin kendisini belli bir nesne alanına sınırlaması, bu nesne alanı içerisinde bir başlangıç ve son belirleyerek ilerlemesi anlamındadır diyebiliriz. Aslında böylesi bir durum, kendisini sistematik ve kurallı olarak sunan ve bilimsellik iddiası taşıyan her söylem için geçerlidir. Heideggerci anlayışa göre bilimsellik ve sistematiklik iddiası taşıyan söylemler kendilerini belli bir nesne alanına sınırlar ve kendi meşruiyetlerini o nesneye dair mutabık bir söylem ortaya koyup koyamadıkları üzerinden düşünürler.

Öte yandan bilimsel bir söylem kendi temel nesnesinin varlığını sorunsallaştıramaz; ancak varsayabilir. Bu husus "bir nesneyi konu edinen" her söylem için ortak bir özellik olarak düşünülebilir. Bu şekilde bilimsel -tek şeritli- her düşünme aslında kendisi için en gerçek olanı, yani nesnesinin varlığını düşünülmeden bırakmış olur. Tek şeritli bir düşünme olarak metafizik düşünme de benzer şekilde varlık-olarak-varlığı sorunsallaştırmaz. Varlık-olarak-varlığın sistematik bir düşünme içerisinde ele alınabileceğini "varsayarak" işe başlar. Oysa bu varsayım, özne-nesne ikiliğini varsayan bir yapıyı dayattığından tam da varlık sorusunun unutuluşunu getirir. Zira yukarıda işaret edildiği üzere, varlık sorusu ancak dolayimsız bir vasatta araştırılabilir. Kendilerini en temel ilksel tek şeritli düşünme olarak sunan metafizik sistemler ise varlık-olarak-varlığın dolaysızca ele alınabilme imkanına dair araştırmayı konu dışı kılarak aslında tam da asıl konuşulmaya değer olanı terk eder ve düşünülmeden bırakırlar. Dolayısıyla Heidegger için sistematik bir düşünme içerisinde varlık-olarak-varlığa dair bir söylem mümkün

¹¹ Heidegger, *Identity and Difference*, s. 61.

¹² Bk. Martin Heidegger, *Düşünmek Ne Demektir*, çev. İlhan Turan, İstanbul: Dergah, 2022, s. 38-49.

olmaz. Zira bu tarz bir düşünme daha en başından varlık sorusunun kapatılmasıyla işe başlamış olacaktır.

Heidegger'in *Özdeşlik ve Fark* adlı eserinde metafizik geleneğe yönelik eleştirilerini takip eden iki temel kavramını burada kısaca ifade etmek yerinde olacaktır: Geri adım (alm. *Schritt zurück*) ve Kendileyiş (alm. *Ereignis*). Geri adım, felsefelerle kurulacak Heideggerci ilişki tarzını tanımlar: "Bizim için, düşünmenin tarihiyle kurulan diyalogun karakteri ... geri adımdır. Geri adım, şimdiye dek görmezden gelinmiş olan ve hakikatin özünün her şeyden önce düşünmeye değer hale geldiği bir alana işaret eder."¹³

"Geri adım, düşünülmemiş kalan şeyden, haddizatında farktan, düşünmeye sevk eden şeye gider."¹⁴ Tek şeritli bir düşünme olarak metafizik sistemlerde, varlık ile varolanlar arasındaki fark düşünülmenden kalır. Belli bir nesne alanını varsayan ve o alan içerisinde tek şeritli bir düşünme faaliyeti icra eden metafizik sistemler, varsaydıkları nesnenin varlığını düşünülmemiş bırakırlar. Geri adım yoluyla, sistem içi düşünmeye mesafe alınır. "Düşünmeye sevk eden şey" ifadesi de bu bağlamda anlaşılabilir. Geri adım kavramını Husserl'in epokhesiyle koşut anlarsak,¹⁵ düşünmek belli bir tek şeritli yolu tutmakla değil; geri adım ile tüm yollara mesafe almakla başlar. Böylece geri adım kavramı, tüm tek şeritli yollardan geri adım atmak olarak düşünülür. Bu yolla umulan, varlık sorusunun unutulmasıyla başlayan metafizik çerçevelemeyi aşmak ve varlık sorusunun uygunca sorulabileceği dolaylımsız bir vasata erişmektir.

Öte yandan, Böylesi bir hedefin gerçekleştirilebilirliği Heidegger için de -en azından *Özdeşlik ve Fark*'ta- problematiktir diyebiliriz.¹⁶ Ancak yine de varlıkla kurulan bu dolaylımsız ilişki(sizlik) bu eserde, "temellük hadisesi" yahut -literal olarak- sadece "hadise" olarak da çevrilebilecek olan *Kendileyiş* (alm. *Ereignis*) kavramı üzerinden düşünülür. "Kendileyiş, insanın ve Varlığın kendi doğalarında birbirlerine eriştikleri, metafiziğin onlara getirdiği nitelikleri kaybederek aktif doğalarına ulaştıkları, kendi içinde titreşen bir alandır."¹⁷ Bu şekilde kendileyiş kavramı, teorik teşebbüsleri önceleyen

¹³ Bk. Heidegger, *Identity and Difference*, s. 49.

¹⁴ Heidegger, *Identity and Difference*, s. 50.

¹⁵ Bk. Tobias Keiling, "Step Back (Schritt Zurück)", *The Cambridge Heidegger Lexicon*, ed. Mark A. Wrathall, Cambridge: Cambridge University Press, 2021, 703.

¹⁶ Bk. Heidegger, *Identity and Difference*, s. 72-73.

¹⁷ Heidegger, *Identity and Difference*, s. 37. Krş. Joan Stambaugh, "Introduction", *Identity and Difference*, yaz. Martin Heidegger, New York: Harper & Row Publishers, 1969, 13-15.

bir düşünme-varlık, özne-nesne birliği üzerinden anlaşılır¹⁸ ve varlıkla kurulan ilişkide teorik ve temsil düzeyinde kalan metafiziksel dolayımın olmadığı, varlığa bir öznelliğin dayatılmadığı, bir bakıma konuşanın varlık olduğu bir anı ifade eder. Bu minvalde Heidegger'in kaygı (alm. *Sorge*) gibi duygudurumlarını (alm. *Stimmung*) öne çıkardığı ve dilin şiirsel kullanımını ideanın karşısına yerleştirerek şiirsel kullanım lehine bir tercihte bulunduğu bilinen bir husustur. Böylece Heidegger, varlık sorusunu metafiziksel olmakla eleştirdiği bilimsel paradigmanın boyunduruğundan kurtarmakla ve tartışmayı teorik olmayan bir düzleme taşımakla tekrar açmayı hedeflemektedir.

Son olarak, Heidegger'e dair anlatımızı *Hümanizm Üzerine* adlı çalışmasından uzun bir alıntıyla toparlamış olalım:

Düşünme, varlığın insanın özüyle olan bağıni yerine getirir. Bu ilişkiyi kurmaz ve etkilemez. Düşünme, kendine varlık tarafından verilmiş bir şey olarak bu bağı yalnızca varlığa sunmakla yetinir. Bu sunuş, varlığın düşünmede dile gelmesiyle gerçekleşir. Dil varlığın evidir. Dilin meskeninde insan ikamet eder. Düşünenler ve şiir yazarlar bu meskenin koruyucularıdır. ... Düşünme bir etkide bulunduğu ya da uygulamaya konduğunda eylem haline gelmez. Düşünme düşünürken eyler. ... Fakat her türlü etkileme varlığa dayanır ve varolana yönelir. Buna karşılık düşünme, varlığın hakikatini söylemek için kendini varlığa kullanır. ... O l'engagement par l'etre pour l'etre'dir. ... Buradaki "de l'..." iyelik formunun hem öznel hem de nesnel iyeliği ifade ettiğini söylemek gerekir. Lakin "özne" ve "nesne" metafiziğin yakışsız adlandırmalarıdır ve bunlar Batı "mantığı" ve "grameri" kılıfına girerek dilin yorumlanmasına çok erken egemen olmuşlardır. ... Dilin gramerden kurtulup daha köklü bir özyapıya doğru yönelmesi, düşünme ve şiir sayesinde olur. Düşünme, gerçekliğin bugünkü durumu anlamındaki varolan için ve varolan aracılığıyla sırf bir l'engagement dans l'action değildir. Düşünme, varlığın hakikati aracılığıyla ve varlığın hakikati için l'engagement'dır. ... Düşünmenin bu özünün saf haliyle tecrübesini edinmek, yani aynı zamanda onu gerçekleştirmeyi öğrenmek istiyorsak, düşünmenin teknik yorumlanmasından kendimizi kurtarmamız gerekir. ... Bunun başlangıcı Platon ve Aristoteles'e kadar uzanır. Düşünme orada bile yapıp etmenin hizmetinde olan bir çeşit kafa yorma yöntemi, bir τέχνη olarak görülür. Oysa kafa yorma burada πράξις ve ποιησις açısından görülmektedir. Bu nedenle, kendi başına ele alındığında düşünme "pratik" değildir. Düşünmenin θεωρία olma özelliği ve bilmenin "teorik" bir etkinlik olarak belirlenmesi aslında düşünmenin "teknik" yorumu içerisinde gerçekleşmektedir. Bu, yapıp etme karşısında düşünmeye bağımsızlık kazandırmaya çalışan bir çabadır. "Felsefe" o zamandan beri kendi varlığını "bilimler" karşısında haklı çıkarmak için boyuna sıkıntıdadır. Bunun da en emin yolunun, kendini bilimlerin düzeyine çıkarmaktan geçtiğini sanır. Fakat bu çaba, düşünmenin özünden vazgeçmek anlamına gelir. Felsefe, bilim haline gelmezse nüfuzunu ve geçerliğini yitirme korkusuyla titrer durur. Bu, bilimsel olmamakla aynı kabul edilen bir eksiklik olarak görülür. Düşünmenin teknik yorumlanması sırasında düşünmenin ait olduğu şey olan varlıktan vazgeçilir.

¹⁸ Bk. Heidegger, *Identity and Difference*, s. 38-40.

"Mantık", bu yorumlamanın sofistler ve Platon zamanında başlayan yaptırımıdır. Düşünme, kendine uymayan bir ölçü ile yargılanmaktadır. ... Düşünme zaten uzun, pek uzun zamandır bu kupkurulukta oturup durmaktadır.¹⁹

Heidegger için düşünme ile şiiri bağlayan metafizik karşıtı bu hamlenin somut değeri ise nihilizm sorunu bağlamında netleşmektedir. Heidegger'e göre varlık sorusunun unutulmuş metafizik geleneğin özüdür ve bu geleneğin ufku tekniğin egemenliği ve nihilizmdir. Farklı felsefi çerçevelerde farklı şekillerde tanımlanabileceğini kabul etmekle birlikte, tezimiz bağlamında nihilizmi, Badiou'nun Heidegger'in nihilizm anlayışına da uyacak genellikle ortaya koyduğu "düşünce-olmayanın cari hale gelişi" tanımını üzerinden düşünebiliriz.²⁰ Heidegger'in hakiki anlamıyla düşünceyi şiir üzerinden tasavvur ettiğini hatırlayacak olursak, tekniğin egemenliği ile cari hale gelen tam da hakiki olmayan bir düşünme tarzı olarak metafizik bakıştır. Hakikat mutabakat olarak anlaşılmış, böylece öznenin zihninde olan bir temsile dönüşmüştür. Varlığa erişim daima bir öznenin dolayımıyla gerçekleşmiş ve varlık da en fazla öznenin bir nesnesi olabilmıştır. Zihninde hakikatin "temsiline" sahip olduğunu düşünen özne bu anlamda varlığa da sahip olur hale gelmiş; insan ile Varlığın birbirine ait olduğu Kendileyiş fikrine karşıt olarak, insan ile Varlık arasında bir mülkiyet ilişkisi ortaya çıkmış; varlıkla kurulan önemli yegâne ilişki tarzı öznenin nesnesiyle kurduğu teknik bir ilişki tarzı olarak düşünülmüş, özne kendi öznel temsilini varlığa dayatmış ve böylece tekniğin egemenliği ile birlikte düşünce-olmayan cari hale gelmiştir. Heidegger nihilizmi intaç eden bu sürecin faturasını bu şekilde metafizik düşünceye kesmiş; böylece metafizik düşüncenin bir tezahürü telakki edilen felsefeyi sistematik yapma düşüncesi de zaten kaybettiği eski itibarını iyiden iyiye yitirmiştir.

Tezimizin ana ekseninden uzaklaşmadan, bir sistematik felsefe iddiasında olan Badiou'nun kendisini bu şekilde sunulan Heideggerci eleştiriden nasıl ayırdığı sorusuyla devam edelim. *Varlık ve Hadise*'nin doğrudan Heidegger tartışmasına ayrılmış 11. Meditasyonundaki bir ayırmadan hareketle Heidegger'in eleştirilerine bakarsak, ilk elde bu eleştirinin, sistematik bir felsefe iddiasındaki Badiou'yu da kuşattığını düşünürüz. Söz konusu meditasyonda Badiou, Batı felsefesi tarihinde iki ana yönelimi ayırt eder: şiirsel-

¹⁹ Bk. Martin Heidegger, *Hümanizm Üzerine*, çev. Yusuf Örnek, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2015, s. 5-7.

²⁰ Bk. Alain Badiou, *Manifesto for Philosophy*, çev. Norman Madarasz, New York: SUNY Press, 1999, s. 48.

doğal oryantasyon ve matematiksel-ideasal oryantasyon. Şiirsel-doğal oryantasyon tezahürü varlığın mevcudiyete-gelişi olarak şiirde karşılar, gizlenmemişlik olarak sunumu oluşuna-bırakır. Matematiksel-ideasal oryantasyon ise Platoncu idea fikrine dayalı olarak "mevcudiyetin eksiltimini mathemeye tabi kılar" ve varlığı tezahürden, özü varoluştan ayırt eder.²¹ Badiou ilk oryantasyonu Heidegger ile ikinci oryantasyonu ise genel olarak bütün bir metafizik gelenekle ve başka bir anlamda da kendisiyle ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda, Heidegger'in idea fikri üzerinden ortaya koyduğu metafizik eleştirisi, bu fikirden vazgeçmeyen Badiou'yu da kuşatır görünmektedir.

Doğrudan tezimizi ifade ederek başlayalım: Badiou nazarından Heidegger ile ontoteolojiler arasındaki karşıtlık, Badiou için nihilizmin kökeninde yer alan "Birin varlığı"nın nasıl düşünüleceğine dair bir karşıtlıktır. Badiou'ya göre Heidegger'in ontoteoloji eleştirisinin ve şiirsel oryantasyonunun Birin varlığı teziyle uyumluluğu, onun ontoteolojiler ile ortak yönüdür ve -eğer *Koşullar*'da "felsefenin felaketi" olarak adlandırılan tehlikeyi²² nihilizm ile koşut anlarsak- Badiou için Birin varlığı tezi nihilizm sorununun kökeninde yer almaktadır deriz. Badiou'nun da Heidegger'e koşut bir şekilde ontoteolojilerdeki sorunu, "varlığın bir temsilini sunma girişimi"nde gördüğünü söyleyebiliriz. Ancak -her ne kadar Badiou bu ifadelerle konuşmuyor da olsa- Heidegger'in hakikatin "zihinsel" bir temsile dönüşmesi olarak saptadığı problemi, Badiou, hakikatin zihinsel "bir" temsile dönüşmesi olarak saptamaktadır demek yanlış olmayacaktır. Başka deyişle Heidegger için varlık-olarak-varlık araştırması söz konusu olduğunda temsil fikrinde problemlili olan nokta, temsilin zihinsel bir dolayımı gündeme getirmesi; Badiou için problem, temsil fikrinin varlık-olarak-varlığı "bir nesne"leştirici bir girişim olmasıdır. Bu sebeple, Heidegger varlık araştırmasını dolayimsız ve varlığın kendini açtığı bir vasatta düşünmeye çabılıyor ve şiiri ön plana çıkarıyorken; ileride görüleceği üzere Badiou "mevcudiyetin eksiltimini mathemeye tabi kılacak" ontolojik bir söylemin varlığını aksiyomatik kararlar alarak bizatihi ilan etmektedir. Böylece -yine ileride görüleceği üzere- Badiou, kendisini Heidegger ve ontoteolojilerden ayırt eder şekilde, matematikte gördüğü Birin yokluğuyla uyumlu Birsiz düşünmenin imkanına dayanarak, temsil düzeyinde olmayan bir idea anlayışı

²¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 125.

²² Bk. Alain Badiou, *Conditions*, çev. Steven Corcoran, New York: Continuum, 2008, s. 15-21.

ortaya koymaktadır. Söz konusu Birsizlik Badiou için matematiksel söylemin "öznenin nesnesine dair bir söylemi" olmaması anlamına gelmekte, böylece matematik öznenin bağımsız -ve dolayısıyla temsil düzeyinde olmayan- bir söylemin imkanını barındıracak şekilde okunmaktadır. Bu şekilde Badiou, varlık-olarak-varlığı "bir nesne"leştirici olmayan ama yine de sistematik olan bir söylemin imkanını göstermekte, matematiksel-ideasal oryantasyonun ontoteolojik olmayan bir ifadesini ortaya koymuş olmaktadır. Bu şekilde, temsil fikriyle idea'yı koşut düşünen Heidegger'in eleştirisine Badiou, matematikte gördüğü imkanlara yaslanıp bu koşutluğu kırarak cevap vermiş olmaktadır.

Birin varlığından kendisini ayırt ederek matematiksel-ideasal oryantasyonun yeni bir ifadesine kapı aralayan bu hamle Badiou'nun başlangıç noktasıdır. Badiou'ya göre işaret edildiği üzere Heidegger'in kendisi de başka bir taraftan Birin varlığına sadık kalarak ontoteolojilerle ortak bir zemini paylaşmaktadır. Oysa Heidegger'in aksine Badiou için nihilizm, düşüncenin Birin varlığı tezinden ayrılmamış olmasının bir sonucudur. Birin varlığı kabulü Badiou'ya göre felsefenin temel sorunu; bu kabulün terki ve Birin yokluğu kararı ise Badiou'nun sistematik felsefesinin başlangıç noktası ve imkân koşuludur demek yanlış olmayacaktır.

Hakikatin mutabakat olarak düşünülerek zihinde var olan bir şeye indirgenmesi sonucu metafizik gelenekte varlık sorusunun unutulmasının Badiou nazarından anlamı, varlık-olarak-varlığa dair söylemin "tamamlanmış bir öğreti" olarak düşünülmesidir. Varlık sorusu ilk temeller araştırması olarak düşünülmekte, varlık-olarak-varlık "bir nesnesi" sistematik bir şekilde söz konusu ilk nedenden başlayarak tamamlanmış bir söylem içerisinde ele alınmaktadır. Böylece varlık-olarak-varlık "bir nesne" olarak "temsil" edilmekte, ona dair söylem de bu nesnenin birliğinin de garantisiyle "bir öğreti" olarak ortaya koyulmuş olmaktadır. Badiou için böylesi bir araştırmada varlık sorusunun sorulmadan kalacağı yönündeki Heideggerci eleştiri, "varlık-olarak-varlığa dair söylemin bir öğreti olarak sunulamayacağı" anlamına gelmektedir. Zira Badiou da Heidegger'i takip ederek hakikati bilgi ile karşıtlığı içerisinde anlar. Heidegger, hakikati bilgiden "eksiltlen" ilk kişidir.²³ Bilgi, Badiou için mutabakat ve temsil fikri üzerinden düşünülürken, hakikat, mutabakat ve temsilden "eksiltilmiş" olan olarak anlaşılır.

²³ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 3.

Eksiltim (fr. *soustraction*), kabaca, şeylerle olağan karşılaşmamızda yürürlükte olan varsayımlı yapıların eksiltilmesi olarak düşünülebilir. Mevcut kültürel kurguları olduğu gibi duygu ve içgüdüler gibi her türlü "fenomen" in tabi tutulduğu eksiltim, öznel ve görelî olanın ötesine geçip "her şey için geçerli olacak olan evrensel" ve biçimsel gitme arayışıdır. Bilgiden eksiltilmiş olan hakikat ancak söz konusu evrensellik ve biçimsellik üzerinden gündeme getirilebilmektedir. Badiou için bilgi, belli bir dünya içerisinde ifade bulur, kavramsal olarak ve önerme formunda ifade edilir. Varolanlar ile "eksiltim" öncesi olağan karşılaşmamız belli bir bilgi rejimi içerisinde gerçekleşir. Her bir dünyayı birer anlamlılık alanı olarak düşünürsek, bir bilgi, daima bir dünyaya içkindir ve içinde bulunduğu dünyada ayırt edilebilir ve tanımlanabilir bir anlama sahiptir. Hakikat ise bir bilgi rejiminden "eksiltilmiş" olması sebebiyle ne bilgi formundadır ne de bir anlama sahiptir. Başka bir açıdan ifade edersek, bilgiye konu ve anlamlı olan, bir dil içerisinde adı konabilen, ayırt edilebilen ve farklı bilgi ve anlamlarla ilişkilendirilebilen iken; hakikat adlandırılmazlık, ayırt edilemezlik ve ilişkisizlik üzerinden düşünülmektedir.²⁴ Adı koyulabilen, ayırt edilebilen ve bir ilişkiye konu olan bir bilgi daima tikelken; adlandırılmaz, ayırt edilemez ve ilişkisiz olan hakikat böylece bir evrenselliğe sahip olmaktadır.

Bu ayrımın ardındaki temel motivasyon, hakiki olanın müesses olanla ilişkisiz olması gerekliliğidir diyebiliriz. Müesses olan daima belli bir şekilde temsil edilidir. Temsil edilen olan, olmayabilirliğini beraberinde getirdiği için olumsuzdur. Hakikatte ne bir temsildir ne de olumsuz olabilir. Dolayısıyla bir şey hakiki ise müesses olandan "eksiltilmiş" olmak durumundadır. Badiou'nun farklı yerlerdeki ifadeleriyle söylersek:

Genel olarak deneyimin, felsefenin bir koşulu olduğu düşüncesi tamamıyla hatalıdır.²⁵

[F]elsefe Hakikati anlamın labirentinden eksiltmelidir. ... Felsefe deneyime sunulmuş olanın anlamının bir yorumu değildir; [aksine] mevcudiyet kategorisinden eksiltilmiş bir kategorinin işletimine dayanır. ... Felsefe, her şeyden öte, anlatı ve anlatıya dair yorumdan bir kırılmadır. ... [F]elsefe Hakikatin etkisini (fr. *l'effet*) anlamın etkisinin karşısına koyar. Felsefe dinden farklı bir şeydir, zira hermeneutikle bağını koparmıştır.²⁶

²⁴ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 331-334.

²⁵ Alain Badiou, *Heidegger: L'être 3 - Figure de retrait*, Paris: Fayard, 2015, s. 15.

²⁶ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 13-14.

Felsefe anlamda delikler açması ve anlamın dolaşımını sekteye uğratması bakımından eksilticidir. ... Felsefe anlam-sız ve delice (fr. *insensé*) bir eylemdir ve tam da aynı sebeple rasyoneldir.²⁷

Böylece Badiou, ontoteolojileri varlığı ve hakikati anlamlı bir bilgi nesnesi olarak temsil etme girişimleri dolayısıyla eleştirir. Anlam daima bir dünya içerisinde var olur. Dolayısıyla varlığa dair sistematik bir söylem, hakikati tamamlanmış bir söylemde ele alması sebebiyle en başından varlığa dair değil; onun belli bir tikel temsiline, bir dünyaya dair olacaktır. Bu şekilde, Heidegger'in varlık sorusunun varolan sorusuna dönüşmesi eleştirisi, Badiou'da varlığa dair söylemin "tamamlanmış ve anlamlı bir söylem"de ele alınamayacağı tezine dönüşmüş olmaktadır diyebiliriz. Zira "tam" olarak düşünülen her söylem sadece bir "temsil" ve bilgidir ibarettir. Hakikat ise bir bilgi (yun. *orthetos*) meselesi değildir.

Sonuç olarak, Badiou Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine bir açıdan hak vermektedir. Ontoteolojiler varlık-olarak-varlığı tamamlanmış bir söylemde temsil ettiklerini iddia ederken, aslında tam da olmayacak bir girişimde bulunmuş ve varlığın "bir" temsili sunarak onu varolanlaştırmışlardır. Böylesi bir çıkış noktasının, Heidegger için olduğu gibi Badiou için de bir tür nihilizm doğuracağını söyleyebiliriz. Ontoteolojik bir çerçevede hakikat tam da hakikat olmayan olarak temsil edilmiş ve tikel söylemlerden bir söylem olarak metafizik söylem kendi kendisini meşru olmayan bir şekilde yüceltmıştır.

Öte yandan Badiou için Heidegger de bir anlamda benzer bir sorunla karşı karşıyadır diyebiliriz. Badiou Heidegger'in ontoteoloji eleştirisini benimsemekle birlikte, ontoteolojilerdeki temel sorunu, tamamlanmış bir temsil içerisinde varlığa dair konuşma denemesi olarak yeniden tanımlar dedik. Oysa, varlık-olarak-varlık böylesi bir temsilde kuşatılamaz. *Varlık ve Hadise* terminolojisiyle söylersek: "Varlığın yapısı yoktur."²⁸ Bu noktada Badiou'nun *Büyük Ayartı* (fr. *La Grande Tentation*) olarak adlandırdığı ve negatif teolojiler ve Heidegger'i de altında düşündüğü -ve kimi zaman ontoteolojileri tanımlamak için kullanılan- bir başlık olan mevcudiyet ontolojileriyle (fr. *les ontologies*

²⁷ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 24.

²⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 26.

de la Présence) ilişkilendirdiği²⁹ bir tercih ortaya çıkar: varlığın bir yapısı yoksa, ontoloji tüm yapıların, kurallı söylemlerin ötesinde bir yerde konumlanmış olmalıdır. *Varlık ve Hadise* terminolojisiyle söylersek: ontoloji bir "durum" değildir. Bunu, *Hümanizm Üzerine*'den alıntımızı takip ederek, varlığa dair söylemin mantıksal kurallılıkla ölçülen bir söyleme tabi kılınamayacağı olarak anlayabiliriz. Badiou'nun ifadesiyle: "Ontoloji bir durum değildir demek, varlık yapılanmış bir çokluk içerisinde ifade edilemez demektir; varlığın mevcudiyetinin gizlenmişliğine erişim, ancak her tür yapının ötesinde konumlanan bir deneyim ile mümkün olabilir."³⁰ O halde Heidegger'in geri adım, kendileyiş ve şiirsel düşünme ile işaret ettiği yol, varlıkla tamamlanmış bir söylem dolayısıyla kurulmayacak türde bir ilişkidir. Başka deyişle Heidegger için ontoloji, kurallı bir söylem olamaz. Bu şekilde ontoloji, hesabı verilebilir kurallı tüm söylemlerin ötesine yerleştirilmiş olur.

Badiou Heidegger'i de içerecek şekilde ifade ettiği bu Büyük Ayartıyı üç ayrı açıdan ele alır ve bu Ayartıyı Birin varlığı ile ilişkilendirir. *Kavramsal* olarak, negatif teolojilerde olduğu gibi, ontolojinin bu şekilde olağan deneyimin ötesine yerleştirilişi, varlığın Bir ile ilişkisinin tekrardan kurulmasına alan tanımış olur. Ontolojinin her tür yapının ötesinde konumlanan bir deneyimle ilişkilendirilişi, olağan deneyimde karşılaşılandan farklı bir varlık anlamı ortaya çıkarır. Bu varlık, mutlak olarak Başka olarak isimlendirilebilir ve onun Birliği gündeme gelmiş olur. *Deneyim* bakımından, bu yol bir mistik yadsıma tecrübesine, her türden olağan deneyimin yadsınması sonucu nihayetinde bir Mevcudiyete erişilecek olan ruhsal bir deneyime işaret eder. Bu yolda kazanılacak olan mevcudiyet ise var-olmayış olarak Birin varlığının mevcudiyeti olmaktadır. *Dil* bakımından ise bu düşünme yolu, adlandırma yasasını sekteye uğratması bakımından ve böylece olağan haliyle deneyim yasasına bir istisna teşkil edeceğinden dolayı dilin şiirsel kullanımını öne çıkarır.³¹

Böylece Badiou, Heidegger'i de kuşatacak şekilde, ontolojiyi olağan deneyimin ötesinde bir yere yerleştirme eğilimiyle Birin varlığı tezinin beraberce düşünülebileceğini, hatta bir anlamda bu eğilimin Birin varlığı tezini desteklediğini ifade

²⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 26-27. Ayrıca bk. Van der Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 36-39; Peter Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2003, s. 61-63.

³⁰ Badiou, *Being and Event*, s. 26.

³¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 26-27. Ayrıca bk. Badiou, *Being and Event*, s. 42.

etmiş olur. Badiou'nun Heideggerci ontoteoloji eleştirisini Birin varlığı kabulüyle ilişkilendirdiği hatırlanacak olursa, bunun anlamı Badiou açısından Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine bir başka açıdan muhatap olduğudur diyebiliriz.

Yukarıda Birin varlığı tezinin Badiou için nihilizmin kökeninde oluşuna değindik. Zira, kısaca ifade edersek, kendisini açıkça Birin varlığı tezinin karşısına konumlandırmayan bir felsefede daima, felsefenin varlık yahut hakikat kavramının bir birliğe sahip olarak düşünülme tehlikesi bulunur. Oysa felsefî hakikatin yahut felsefenin varlık tezinin bir birliğe sahip olarak düşünülmesi, varlığın yahut hakikatin bir tür nesnel bilgisine yahut deneyimine kapı aralamaktadır. Badiou'ya göre ise felsefenin hakikat kategorisi boş olmalıdır. Felsefenin "bir" hakikati yoktur. Aksi bir düşünme ise boş olması gereken felsefî hakikatin dolu kabul edilmesi anlamına gelir. Bu ise düşünce-olmayanın cari hale gelmesiyle birlikte nihilizmin başlangıcıdır diyebiliriz. Zira boş olan felsefî hakikat kategorisinin haksız yere doldurulması, Badiou'nun *Koşullar*'da "felsefenin felaketi" olarak adlandırdığı tehlikeyi gündeme getirmektedir. Badiou boş olan hakikat kategorisinin doldurulmasında üç sorun tespit eder:

(1) "Felsefe kendisini Hakikatin doluluğu olarak sunduğunda, ... Hakikatin tek bir mekânı olduğunu ve felsefenin bu mekânı tesis ettiğini savlar... Sadece tek *bir* Hakikat mekânı var olduğundan, gerekli metafor da bu mekâna ulaşmakla ilgilidir. Bu mekâna ulaşmak onu baş döndürücü birliği içerisinde ortaya çıkarır."³² Badiou felsefenin hakikatin mekanına erişim üzerinden düşünülmesindeki bu probleme "mekanın *cezbesi* (fr. *une extase du lieu*)" adını verir.

(2) "Felsefe Hakikat kategorisini tözselleştirmeye elverişli addedildiğinde, hakikat adlarının çokluğundan feragat eder."³³ Hakikatin tek bir adı vardır ve bu ad "kutsal"dır. "Bir adın bu şekilde kutsanması, mekana dair cezbeyi ikiye katlar."³⁴

(3) "Felsefe kendisinin hakikat üreticisi olduğunu düşündüğü vakit ölçülülüğünü ve eleştirel erdemini muhafaza edememeye başlar. Acı verici bir buyruğa, belirsiz ve zorba bir talimata dönüşür. Neden? Çünkü böylece felsefe Hakikat kategorisinin mevcudiyete geldiğini ilan eder. Bu mevcudiyet Hakikatin *kendisinin* olduğundan, onun

³² Bk. Badiou, *Conditions*, s. 15-16.

³³ Badiou, *Conditions*, s. 16.

³⁴ Badiou, *Conditions*, s. 16.

dışına düşen her şeyin yok edilmesi için verdiği bir emri vardır.”³⁵ Böylece belli var olanlar Hakikate uygun iken, diğer bazıları Hakikate aykırı hale gelir. Badiou böylece ortaya çıkan tehlikeye ”terör” adını verir. ”Terörün özü, varolan ”bu” şeyin var-olmaması-gerektiğini söylemektir.”³⁶

Böylece felsefenin boş olan hakikat kategorisinin doldurulması, tam da olumsal olan belli bir varoluş tarzının felsefe adına hakikileştirilmesini doğurur. Olumsal olanın bu şekilde hakikileştirilmesi, yapay birliklerin kendilerini hakikat olarak sunmaları anlamına gelir. Birin varlığı ile uyumlu bir düşünme daima bu tehlikeye muhataptır. Bu şekilde, her var olan için değerli olması beklenen hakikat, yalnızca yerel ve tikel bir birlik olarak düşünülür. Felsefi hakikat mevcudiyete gelir, dünyanın düzenlenişine dair buyruklar ortaya koymaya başlar. Badiou’nun ifadesiyle:

Felaket olarak adlandırdığım, -cezenin, kutsallığın ve terörün- birbirine düğümlenmiş işte bu üçlü etkisidir. Burada söz konusu olan *düşüncenin* özgül felaketidir. Ancak her tecrübi felaket bir düşünce felaketinde köken bulur. Her felaketin kökeninde Hakikatin bir tözselleştirilişi, yani boş bir işlem olarak Hakikatten, boşluğun kendisinin mevcudiyete gelişi olarak hakikate meşru olmayan bir geçiş yer alır. Felsefe böylece kendisini felakete açık bırakır. Karşılıklı olarak, her gerçek felaket, özellikle de tarihsel olanlar, cezbe, kutsallık ve terörü birbirine düğümlleyen bir felsefesi tez (fr. *philosophème*) içerir.³⁷

Sonuç olarak Badiou nazarından Heidegger, ontoteoloji eleştirisinde sorunu eksik teşhis etmiş, sorunun yalnızca gizlenmemişlik olarak anlaşılan hakikatin zihinle gerçeklik arası bir uyuma indirgenmesi, varlığın hakikatinin temsil düzeyinde ele alınması olduğuna kani olmuştur. Oysa Badiou ontoteolojilerde temel sorunun Birin varlığı tezi olduğunu, varlık araştırmasını temsil fikri üzerinde yürütmenin bu tezin yalnızca tek bir görünümü olduğunu düşünmektedir diyebiliriz. Bu minvalde okununca, her ne kadar geri adım ve kendileyiş gibi kavramlarla temsil düzeyini aşan bir düşünme arayışına sahip de olsa Heidegger de bu sorunun muhatabı haline gelmektedir. Başka deyişle, Heidegger’in kendisi de Birin varlığıyla uyumlu kaldığı sürece felsefenin felaketi olarak adlandırılan tehlikeye açıktır ve ontoteolojilerle ortak bir sorunu paylaşır. Heidegger’de tekrarlanan bir izlek olan ”kutsalın yok oluşu” ve bu minvalde ortaya çıkan ve ”orman yolu”,

³⁵ Badiou, *Conditions*, s. 16.

³⁶ Badiou, *Conditions*, s. 17.

³⁷ Badiou, *Conditions*, s. 17.

"köylünün basireti", "yeryüzünün tahribi" gibi Badiou'nun ifadesiyle "tepkisel bir nostalji"nin ifadesi olan temalar,³⁸ bir nevi Bir'in imparatorluğunun kalıntılarıdır ve - ileride ele alınacak olan- hakikat yordamları için bir engel teşkil etmeleri sebebiyle anti-nihilist bir nihilizm taşırlar. Badiou'ya göre Heidegger'in nihilizmin karşısına yerleştirdiği şiirsel düşünme de söz konusu bu yapay birlikleri yüceltiyor olması bakımından, aslında varlık ve hakikate, varlık ve hakikat olmayan üzerinden erişmek gibi beyhude bir çabayı ifade etmektedir. Heidegger kurallı her tür söylemi tikel ve öznel düşünmüş; sistematik ve herkes için olacak bir söylemin imkanını yadsımış; nihayetinde temsil düzeyindeki düşünmeyi aşma çabası olarak düşündüğü şiire sığınmış ancak en nihayetinde yapay birliklerin kutsandığı bir noktaya varmıştır. Bu ise Badiou'ya göre Heidegger'in ontoteolojilerin muhatap olduğu nihilizm sorununa bir başka yönden muhatap olmasını doğurmuştur.³⁹ İşte bu noktada Badiou "mevcudiyetin eksiltimini mathemeye tabi kılma" hamlesiyle kendisini Birin varlığı tezinden ayırmakta ve böylece nihilizm sorununu bertaraf etmeyi hedeflemektedir.

Yukarıda matematiksel-ideasal oryantasyonun, mevcudiyetin eksiltimini mathemeye tabi kıldığını ve varlığı (fr. *l'être*) tezahürden (fr. *l'apparaître*), özü (fr. *l'essence*) varoluştan (fr. *l'existence*) ayırt ettiğini Badiou'dan alıntılanmıştık. Bu ayrımda tezahür ve varoluş kavramları mevcudiyet terimiyle düşünülürken; varlık ve öz kavramları ise eksiltimle ilişkilendirilir. Buna göre, mevcudiyetin eksiltimi ifadesi, ilk elde bir dünya içerisinde karşılaştığımız varolanların/tezahürlerin tikelliklerine ait olan yönlerinin soyutlanmasını yani eksiltilmesini ifade eder. Matematiksel-ideasal oryantasyon bağlamında bu eksiltimin iki şekilde nihayetlenebileceğini düşünebiliriz. Bu ikili ayrım Badiou için, şiirsel-doğal oryantasyon ile matematiksel-ideasal oryantasyon arasındaki temel farkı ifade edecek şekilde de okunabilir. İlk olarak, söz konusu tikelliklerin eksiltimi sonucu "elimizde" mutlak bir hiçlik kalması ihtimalidir. Eğer eksiltim sonucu "elimizde" mutlak bir hiçlik kalıyorsa, matematiksel-ideasal oryantasyonun her şey için geçerli olana dair arayışı beyhude demektir. Zira bu durumda her şeyde ortak olanın yalnızca hiçlik oluş, yani varolmayış olduğunu söylemiş oluruz. Heidegger'in idea öğretisini nihilizmle ilişkilendirmesinin sebebi, idea fikrini temel alan

³⁸ Bk. Badiou, *Manifesto for Philosophy*, s. 53.

³⁹ Ayrıca bk. Badiou, *Being and Event*, s. 27.

eksiltim hamlesini bu şekilde anlıyor olmasıdır diyebiliriz. Buna göre, tezahürün eksiltimi sonucu "elimizde" tezahürün biçimsel ve evrensel yönünün kalması beklentisi beyhudedir; zira tezahürün eksiltimi, yani tezahürün, tezahürün apaçıklığına indirgenmesi sonucu elde kalan biçimsel ve her şey için geçerli olacak evrensel bir yön bulunmamaktadır. Elde kaldığı iddia edilen biçimsel yön yalnızca o tezahüre dair zihindeki "bir" "temsil"dir. Bir temsil ise öznel, evrensel olamaz. Badiou'yu takip ederek Heidegger'i de bu minvalde yorumlarsak, ona göre tikelliklerin soyutlanması sonucu kalan "her şey"dir deriz. Zira tikelliklerin dışarıda tutulması, öznel teşebbüslerin ortadan kalkması anlamı taşımakta, dolayısıyla varlık sorusunun sorulacağı dolayumsuz vasat gündeme gelmektedir. Ancak varlığın kendisini "her şey"iyle açtığı bu dolayumsuz vasatta geçerliliği olacak düşünme tarzı, öznel teşebbüsler vaz eden matematiksel-ideasal oryantasyondan hareketle değil; şiirsel-doğal oryantasyondan hareketle gündeme gelmektedir.

İkinci ihtimale göre, mevcudiyetin eksiltimi sonucu elde kalan hiçlik yani tutarsızlık, temsil düzeyinde olmayacak bir şekilde, yani Birin varlığını varsaymayacak bir şekilde, öznenin nesnesine dair bir söylemi olmayacak şekilde tutarlı hale getirilebilir. İşte Badiou "mevcudiyetin eksiltiliminin mathemeye tabi kılınması" derken böylesi bir tutarlılığın imkanına işaret etmektedir. Bu ifadenin Badiou'nun Heidegger'e temel hamlesini veciz bir şekilde ifade ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Mevcudiyetin eksiltiliminin tabi kılınacağı mathemenin, kabaca, tezahürün eksiltimi sonucu elde edilen hiçliğin biçimselliğini ifade ettiğini söyleyebiliriz. Badiou bu anlamıyla Birin yokluğu ile uyumlu ve öznenin nesnesine dair söylemi türünde olmayan bir düşünmenin imkanını matematikte görmektedir. Mevcudiyetin eksiltimi sonucu elde kalan tutarsız çokluk, matematiğin sağladığı matheme imkanıyla, tikel bir temsil olmayacak şekilde tutarlılaştırılabilmektedir. Badiou şu ifadelerinde tam da bu bağlamı sunmaktadır:

Ontoloji her zaman, "sunulan şey"in yüklemleri, tikel belirlenimlerini bir yana bıraktığımız zaman düşünceye kalan şeyleri bir araya toplar. Geriye hiçbir şey kalmadığı sonucuna da varabiliriz. Bütün on dokuzuncu yüzyıla, bütün Kant-sonrası teoriye hâkim olan fikir buydu; söz konusu teoriye göre geriye sadece bilinemez kalacaktır, yani sonuç olarak hiçbir şey kalmayacaktır. Ya da aslında her şeyin kaldığı sonucuna da varabiliriz -ki Heidegger'e yön veren esin de buydu- yani, eğer varlığın varoluşlarının çeşit çeşit tekiliğini bir yana koyarsak, kendisi de epey

problematic bir biçimde askıya alınmış ya da ertelenmiş olan bir varlık düşüncesine geliriz. Bana gelince, ben geriye kalanın matematik olduğu sonucuna varıyorum.⁴⁰

Badiou'nun vaat ettiği üzere mevcudiyetin eksiltimi gerçekten mathemeye tabi kılınabiliyorsa -yukarıdaki alıntıdaki ifade ile: tikel belirlenimler bir kenara bırakıldığında geriye matematik kalıyorsa- nihilizmi matematiksel-ideasal oryantasyonun bir sonucu olarak kavramsallaştırmak Badiou nazarından geçersizdir. Zira eksiltim sonucu ulaşılan hiçlik hakkında temsil düzeyinde olmayan tutarlı bir söylem Badiou için mümkündür. Başka deyişle Badiou'ya göre, matematikten hareketle, her şey için geçerli olan, dolayısıyla Birin varlığını varsaymayan evrensel ve kurallı bir söylemden bahsedebiliriz. Badiou'nun okumasına göre Platoncu idea, felsefe-matematik ilişkisi doğru kurulduğunda, tam da özne-nesne karşıtlığını aşan, "temsil düzeyinde olmayan" bir düşünmenin habercisidir. Heidegger Platon'un varlık sorusunu kapattığını söylüyordu. Oysa Badiou'ya göre varlık sorusu Platon'la beraber unutulmamış, aksine ilk kez sorulmuştur. Zira ontolojik bir metnin sonsuz imkanları, ancak Grekler şiiri matheme ile sekteye uğrattıktan sonra açılabilmiştir.⁴¹ Kaba (fr. *vulgaire*) olmayan haliyle Platon, bir metafizikçi değildir.

O halde, eğer mevcudiyetin eksiltimi mathemeye tabi kılınabiliyorsa, Badiou Birin varlığından ve dolayısıyla nihilizm sorunundan kendini baştan ayırmış olacaktır. Öte yandan, geldiğimiz noktada bir tür açmaz ile karşı karşıyayız. Tikel belirlenimleri bir yana bıraktığımızda kalanın matematik olduğunu neye göre iddia edeceğiz? Matematik Birsiz bir düşünme olarak Badiou için değerli demiştik. Ancak Birin yokluğu ile uyumlu bir sistematik düşünme, böylesi bir düşünmenin kurallılığından ve tutarlılığından bahsediyorsak oldukça muğlaktır. Çünkü tutarlılık ile birlik, çoğu zaman birbiri yerine düşünülen kavramlardır. Ayrıca ilk elde karşı karşıya olduğumuz her şey bir birliğe sahip görünmektedir. Birin yokluğu ile dolaysızca karşı karşıya kaldığımız bir durum yoktur. Bizim için her fenomen bir birliğe sahiptir. Birin yokluğunun herhangi bir ispat yordamının sonucu olarak elde edilebilmesi de olası görünmemektedir. Bu gerekçelerle, Birin varlığı Batı felsefesi geleneğinde temel kabul olagelmıştır. Badiou'nun ifadesiyle:

⁴⁰ Alain Badiou, "Siyaset ve Felsefe", Söyleşi yapan: Peter Hallward, *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis, 2016, s. 126.

⁴¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 126.

Parmenidesçi düzenlenişinden itibaren, ontoloji, yıkılmış olan tapınağının girişini şu deneyimden inşa etmiştir: kendisini *sunan* şey özünde çokluktur; kendisini sunan *şey* özünde birdir. Bir ile varlık'ın karşılıklılığı, felsefenin tartışmasız başlangıç aksiyomudur -Leibniz'in formülasyonu oldukça yerindedir: "*bir* varlık olmayan, bir *varlık* değildir."⁴²

Bir ile varlık felsefenin doğuşundan bugüne hep karşılıklı düşünülmüştür; Birin var olmadığı herhangi bir farkındalığımız ise söz konusu değildir. O halde, Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin imkanını bulacağımız "mevcudiyetin eksiltiliminin mathemeye tabi kılınışı" hamlesi gerçekten mümkün müdür? Söz konusu gerekçeyle binaen cevabımız olumsuz olsaydı, her tür felsefenin nihayetinde bir felaket üreteceğini, nihilizmden kurtuluşun ilk adımının felsefeden kurtuluş olduğunu itiraf etmemiz gerekirdi. Böylece felsefe arzusunun her türünün yasak edilmesi gerekirdi. Ancak Badiou'nun cevabı, matematik-felsefe ilişkisinin doğru bir şekilde düşünüldüğünün açtığı imkanlara binaen olumludur. Onun Lacoue-Labarthe'dan hareketle ortaya koyduğu şu ifadeler bu açmazdan çıkışın istikametine işaret eder:

Philippe Lacoue-Labarthe, tarihin -aklında Nazi barbarlığı var- bugün felsefeye dair her tür arzuyu yasak ettiğini söyler. Buna katılmıyorum. Çünkü böyle bir kanaat felsefeyi modern sofizm karşısında anında zayıf bir konuma yerleştirir. Burada başka bir mümkün çözüm daha vardır: tarihe karşı felsefeyi arzulamak, tarihselcilikten kurtulmak.⁴³

Bu alıntıda Badiou felsefe ile tarihselcilik arasında bir karşıtlık kurar. Bu bağlamda tarihselciliğin -Badiou'nun bu ifadelerin devamında felsefenin kendi kararlarını alması gerektiğini ifade etmesi sebebiyle- felsefenin felsefe tarihi üzerinden düşünüldüğü olarak anlaşılması yerinde olacaktır. Buna göre Lacoue-Labarthe'nın hamlesi, felsefeyi, tarihi boyunca ortaya koyulmuş olan ürünler üzerinden değerlendirerek felsefe arzusunu yasak ediyor olarak görülür. Bu yorumu sürdürürsek, felsefe, felsefe adına ortaya koyulmuş öğretilerin toplamıdır; bir felsefe özü yoktur. Felsefe bu şekilde bir öğretiler toplamı olarak anlaşıldığında, onun Bir ile ilişkisi de kopmaz bir görünüm arz eder. Zira her öğreti, "bir" öğretilerdir. Öte yandan, bu okumaya göre, Badiou yukarıdaki alıntıda, tarihsel olarak ortaya koyulmuş olandan ayrı bir felsefe "özü"nden bahseder görünür. Bir öğreti

⁴² Badiou, *Being and Event*, s. 23.

⁴³ Badiou, *Conditions*, s. 21.

olmayan ama yine de bir tür öze ve sabitliğe sahip olan bu felsefe anlayışı bizi Badiou felsefesinin en temel karakteri olan aksiyomatik karar fikrine getirmektedir.

Birin yokluğu tezinin felsefe açısından en önemli sonucunun, felsefi hakikat kategorisinin boş oluşu olduğuna yukarıda kısaca değindik. Buradan hareketle Badiou'nun Birin varlığı ile nihilizmi ilişkilendirdiğini ortaya koyduk. Ancak felsefi hakikat kategorisinin bu boş oluşunun doğrudan bir ispat ile gösterilmesi mümkün değildir de dedik. Başka deyişle felsefe bir ispat yordamı olarak iş gören bir disiplin ise gerçekten de Lacoue-Labarthe'a bir cevabımız yoktur. Zira boşluk yoktur, her şey doluluktur; varlık ile Bir karşılıklı terimlerdir. Oysa Badiou felsefeyi, aksiyomatik karar fikriyle başka bir tarzda düşünür. Badiou'ya göre felsefe bir ispat yordamı olarak iş görmez; aksine felsefe, boş olarak düşünülmesi gereken felsefi hakikat kategorisinin imkanını göstermek üzere çeşitli kararlar alan bir disiplindir. Bu amaca matuf olarak felsefe kendi düşünce aksiyomlarını vaz eder: "Felsefe kendi düşünce aksiyomlarına karar vermeli ve sonuçlarını düzenlemelidir. Tarihini, ancak bunu yaptıktan sonra ve kendi içkin belirleniminden hareketle çağırabilir."⁴⁴

İşte bu minvalde Badiou'nun verdiği ilk karar, yani felsefenin ilk aksiyomu, Birin yokluğu kararıdır. Birin yokluğu, gerçekten de bir ispat üzerinden gösterilemez. Birin yokluğu bir ispatın sonucu değil, sistematik bir düşüncenin başlangıç noktasıdır. Bu da ancak bir karara binaen mümkün olur. Yukarıda, Badiou'dan bir alıntı ile, Parmenides'ten itibaren varlık ile Bir arasında bir karşılıklılık düşünüldüğünü ifade etmiştik. Badiou bir karar ile kendisini bu karşılıklılıktan ayıracağı bağlamı şu şekilde inşa eder:

Eğer varlık Bir ise, bir olmayanın, çokluğun *var olmadığını* söylememiz gerekir. Ancak bu, düşünce için kabul edilemezdir; çünkü sunulu olan çokluktur ve varlığa sunumların ötesinde bir erişimin nasıl olabileceğini bilmiyoruz. Ancak eğer sunum yoksa, (kendisini) varlık olarak sunan şeyden bahsetmek yine de anlamlı mıdır? Diğer taraftan, sunum varsa, çokluk da zorunlu olarak vardır. Buradan varlığın artık Bir ile karşılıklı olmadığı ve dolayısıyla kendisini sunan şeyin var olması itibarıyla Bir olarak düşünülmesinin de zorunlu olmadığı sonucu çıkar. Ancak bu sonuç da düşünce için eşit ölçüde kabul edilemezdir; çünkü sunum ancak, sunduğu şeyin bir sayılabilirliği olması itibarıyla *bu* çokluktur. Bu durum bu şekilde devam eder. Kendimizi bir kararın eşiğinde buluyoruz; Birin ve çokluğun, felsefenin kendisinde doğduğu ve gömüldüğü gizeminden kendimizi koparacağımız bir karar.⁴⁵

⁴⁴ Badiou, *Conditions*, s. 5.

⁴⁵ Badiou, *Being and Event*, s. 23.

Bu pasajın devamında Badiou bu kararın yalnızca "Bir yoktur" biçiminde verilebileceğini söyler. Birlik ancak bir işlemin sonucu olarak vardır. "Başka deyişle: Bir yoktur, bir-sayma vardır."⁴⁶ Şeylerin olağan deneyiminde sahip göründükleri birlik, tözsel bir birlik değil; bir bir-saymanın sonucu olan birliktir. "Tüm mesele, (reddedilmesi gereken) Birin varlığı varsayımı ile "vardır" tezi arasındaki yarığı denetim altına almak meselesidir."⁴⁷

Böylece Birin yokluğu kararı ile birlikte, Badiou Birin varlığı tezinden kendisini ayırarak başlamış olur. İleride ele alınacağı üzere bu savın *Varlık ve Hadise*'deki karşılığı matematiğin ontoloji oluşu savıdır. Badiou biçimsel bir disiplin olan matematikte Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin imkanını görür ve matematiğin ontoloji oluşuna karar vererek, ileride ele alınacağı üzere, matematiğin Birin yokluğunu varsaymayan ama yine de tutarlı olan gerçek bir düşünme olduğunu ilan etmiş olur. Birin varlığı varsayımı ile "vardır" tezi arasındaki yarık, matematik tarafından denetim altına alınır. Bu konu ileride netleşecek.

Matematiksel ontolojide varlık, kendisinde tözsel bir birliğin olmadığı çokluk (fr. *multiple*) olarak düşünülür. Birin varlığı, ancak olumsal olan bir-saymaların sonucu olarak konu edilebilir. Temsil edilmeleri itibarıyla şeyler belli belirlenimlere ve ayrımlara sahip olarak düşünülse de varlıkları itibarıyla şeyler, kendisinde tözsel bir birlik ve kavramsal bir belirlenim düşünülmeyen çokluklardır. Ontoloji olarak düşünülen matematik -yani aksiyomatik küme kuramı-, şeyleri kavramsal belirlenimlerinin öncesinde, yalnızca çokluk olmaları itibarıyla, başka deyişle yalnızca varlık-olmaklıkları itibarıyla ele almayı mümkün kılar. Böylece, ulaşılan bu matematiksel ontoloji Badiou'nun Heidegger'den ve ontoteolojilerden kendini ayırırken aldığı Birin yokluğu kararının *Varlık ve Hadise*'de somutlaştığı ilk aşamadır. Sonuç olarak, sistematik bir felsefe iddiası taşıyan Badiou, *Varlık ve Hadise*'de matematiğin ontoloji oluşu kararında somutlaşacak Birin yokluğu savıyla birlikte hem nihilizm sorununu bertaraf etmeyi hem de kendi sistematik felsefesinin imkân koşulunu ortaya koymayı hedeflemiş olmaktadır.

⁴⁶ Badiou, *Being and Event*, s. 24.

⁴⁷ Badiou, *Being and Event*, s. 23.

1.2. İlk-Felsefe olmayan bir Sistematik Felsefe

Bir önceki alt bölümde, Badiou'nun kalkış noktası olan Birin yokluğu kararının anlam ve önemini ortaya koyduk. Birin yokluğu kararıyla matematiğin ontoloji oluşu kararı arasındaki ilişkiyi bir sonraki alt bölümde ele alacağız. Bu alt bölümde ise Birin yokluğu kararının felsefe bakımından belki de en önemli sonucu olarak felsefenin hakikat kategorisinin boş olarak düşünülmesi gerekliliği ele alınacak ve bir felsefe tanımına ulaşılabilecek. Hakikat kategorisinin boş oluşunu, felsefenin öğretisizliği olarak adlandıracam. Aksiyomatik kararlar alan ve bu yolla boş olan felsefi hakikat kategorisinin düşünsel imkanını tesis etmeyi amaçlayan, Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünme olarak felsefe, Badiou açısından sabit bir öğretisel içeriğe sahip olamaz. Bunu, alt bölümün başlığında da işaret edildiği üzere, felsefenin bir ilk-felsefe işlevi icra etmemesi olarak düşünmek yerinde olacaktır.

İlk-felsefe olarak düşünülen felsefeler, bir önceki bölümde tartışılan ontoteolojilerde olduğu gibi, kendilerini varlığa ve hakikate dair en kapsamlı ve özsel olarak öncelikli söylem olarak sunarlar. Tümel disiplin olan felsefe, tikel disiplinlere, o disiplinlerin sorunsallaştırmadan kabul ettikleri nesnel temelleri sağlar.

Badioucu anlamıyla felsefe bir ilk-felsefe olsaydı, felsefi hakikat kategorisinin boşluğu ile çelişen bir durum ortaya çıkardı. Zira bu durumda felsefenin öğretisel bir sabitliği gündeme gelir, bu sabit öğreti ise felsefenin "nesnesi"ne dair olarak düşünülürdü. Bu durumda, Birin varlığı tekrar gündeme gelir, Badiou'nun Birin yokluğu kararıyla başlayan felsefi girişimiyle tutarlı olmayacak bir durum doğardı. O halde Badioucu anlamıyla felsefe, sistematik dahi olsa bir ilk-felsefe olmamalıdır.

Bu alt bölüm iki alt başlık içerecek. Bu iki alt başlığı, Badiou'nun *Koşullar*'da listelediği felsefi hakikatin beş özelliğini ana eksen belirleyerek kurgulayacağım.

İlk alt başlıkta, öğretisel olmayan Badioucu felsefe fikrinin dayandığı ayrım olan felsefe ile -bilim, sanat, siyaset ve aşk olmak üzere- felsefenin koşulları arasındaki ayrım ortaya koyulacak. Söz konusu dört koşul, kendilerinde hakikatlerin üretildiği alanlardır. Felsefe ise daima bu dört alanda üretilmiş hakikatlerce koşullanmıştır. Bu dört alanda üretilen hakikatler önce, felsefe sonradır. "Felsefenin koşulları ... daima onunla çağdaştır.

Felsefe yeni kavramları koşullarının zamanının karmaşası içerisinde inşa eder.”⁴⁸ Bu demektir ki felsefe ile koşulları arasındaki belirleyicilik ilişkisi daima koşullardan felsefeye doğrudur. Başka deyişle felsefe, tümel disiplin işlevi icra eden bir ilk-felsefe değildir. Böylece felsefenin öğretisizliği, Badiou tarafından, ilk aşamada koşullar fikri ile güvence altına alınmıştır. Birinci alt başlıkta ulaşılmak istenen sonuç budur.

İkinci alt başlıkta, koşullarıyla ilişkisi içerisinde düşünülen söz konusu felsefenin Badiou tarafından *Varlık ve Hadise* döneminde yapılmış çeşitli tanımları ele alınacak. Bu tanımlar arasında ise Badiou’nun *Koşullar* adlı eserindeki -ve yukarıda da örtük bir şekilde yer yer kullanılan- bir tanımlı öne çıkarılacak. Buna göre felsefe, koşulları arasında özellikle bilim ve sanata dayanarak bir bilgi yahut sanat kurgusu ortaya koyan, bunu da söz konusu kurguda ifade edilmeden kalan olarak hakikati düşünebilmek üzere yapan disiplindir. Bu şekilde bu alt bölüm, ilk olarak Birin yokluğu savından başlayarak sunduğumuz ve ikinci olarak öğretisiz olduğunu savladığımız Badioucu felsefenin bir tanımını ortaya koymuş olacak. Bu alt bölüm ile birlikte, bir felsefe kitabı olarak *Varlık ve Hadise*’yi ve “matematik ontolojidir” savını ele alacağımız bir sonraki alt bölüme geçiş için gerekli arka plan tamamlanmış olacaktır.

1.2.1. Felsefi hakikatin boş oluşu: felsefe-koşul ilişkisi ve felsefenin öğretisizliği

Bir’in yokluğuyla uyumlu, ilk-felsefe olmayan bir felsefenin ilk temel özelliği onun öğretisiz oluşudur. Bu öğretisizlik Badiou’nun hakikat yordamları olan bilim, sanat, siyaset ve aşk ile felsefe arasında tanımladığı özel bir tür ilişkide ifade bulmaktadır. Bu bölümde ilk olarak Badiou’nun *Koşullar*’da listelediği felsefi hakikatin beş özelliğinden üçünü, felsefe ile dört koşulu arasındaki ilişki bağlamında sunacağım. Sonrasında ise bu üç özelliğin Badiou’nun felsefe anlayışı bakımından bazı önemli uzantılarına kısaca değineceğim.

Badiou’nun, hakikati -Heidegger’i de kısmen takip ederek- bilgi-olmayan olarak düşündüğünü ifade ettik. Buna göre bilgi, önerme formunda ifade edilebilen iken; hakikat belli bir bilgi rejiminden eksiltilmiş olandı. Her bilgi belli bir anlam dünyasına aittir. Belli bir bilgi rejiminden eksiltilmiş olan hakikat ise belli bir anlam ve değer dünyasına

⁴⁸ Bk. Alain Badiou, *Wittgenstein’s Antiphilosophy*, çev. Bruno Bosteels, Londra: Verso, 2011, s. 67.

indirgenemeyen ancak yine de var olduğu gösterilebilendir. Birin yokluğu kararı bağlamında, Badiou için her şeyin çokluk olduğu hatırlanacak olursa, hakikat, var olduğu söylenebilen ancak belli bir bilgi ve anlam dünyasının kurallarına içkin olarak ele alınamayan, söz konusu dünyada ayırt edilemeyen bir çokluktur. Dört hakikat yordamı olan bilim, sanat, siyaset ve aşk, kendilerinde bu anlamıyla belli hakikatlerin, yani ayırt edilemeyen çoklukların varlığa gelebildiği alanlardır. Mevcut bilgi rejimlerinde ayırt edilemeyen çoklukların varlığa gelebildiği bu dört alan, başka bir açıdan da kendilerinde "hadise"lerin meydana geldiği alanlardır. Hakikat yordamlarında üretilen hakikatler, belli bir durumda varlığı gösterilemeyip sadece geriye dönük olarak öznelerin kararlarıyla gerçekleştiği ilan edilen hadiselerden hareketle, yine öznelerin kararlarıyla varlığı tanınmış olan çokluklardır. Böylece bu dört alan, onlara belli dönemlerde hâkim olmuş düşünme tarzlarında radikal dönüşümlere, hadise temelli üretilen hakikatlere sahne olurlar. Bu alanlarda öyle yeniliklerin ortaya çıkması mümkündür ki varlığa gelen bu yenilikler hiçbir surette o alandaki mevcut müesses düşünme tarzlarından türetilmiyordur. İşte radikal bir yenilik olarak bu şekilde varlığa gelen bir çokluk, hakikat çokluğudur. Bu çokluk, mevcut bir bilgi rejiminde ayırt edilememesi ve onda adı koyulamaması anlamında söz konusu bilgi rejiminden eksiltılmıştir. Bu bağlamda felsefi hakikatin ilk özelliğini ifade edebiliriz:

(1) Felsefeden önce, felsefeden bağımsız ortaya çıkmış hakikatler vardır. Bu hakikatler, hakikat yordamları olan dört ayrı alanda ortaya çıkar: matematik, sanat, siyaset ve aşk karşılaşması. Bu dört alan felsefenin tarihsel ve olgusal koşullarıdır.⁴⁹

Bir önceki bölümde, Birin var olmadığını, olağan deneyimlenişlerinde nesnelerin sahip olduğu birliğin bir bir-saymanın sonucu olduğunu ifade etmiştik. İleride daha doğrudan ele alınacak olan matematiksel ontoloji de bir söylem olması sebebiyle bu hükmün dışında yer almaz. Bu sebeple matematiksel ontolojide varlığı ifade edilen çokluklar da bir yönüyle bir birliğe sahip çokluklardır. Bu bağlamda söyleyecek olursak, ayırt edilemese dahi ontolojik olarak varlıkları konu edilebilen hakikat çoklukları da bir yönleriyle birliğe sahiptir. Badiou bu çokluklara, farklı adlandırmalar yanında, "bir

⁴⁹ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 10-11.

hakikatin bir-çokluğu" der.⁵⁰ Ben bu tez boyunca kısaltarak hakikatin bir-çokluklarını "bir-hakikat"ler olarak anacağım.

Bu noktada, hakikat yordamlarında ortaya çıkabilen bir-hakikat ile felsefenin hakikat kategorisini ayırmalıyız. Yukarıda ifade edildiği üzere felsefi hakikat kategorisi boştur ve onun varlığa geldiği iddia edilemez. Buna karşın adı geçen dört hakikat yordamında, mevcut bilgi rejiminden eksiltilmiş bir-hakikatler varlığa gelir. Felsefenin hakikat kategorisi ise yalnızca bu dört alanda üretilmiş olan bir-hakikatlerin var olmaları ve yakalanmaları için açılan bir boşluğu ifade eder. Başka deyişle felsefenin hakikat kategorisi, hakikat yordamlarını düşünürken belli çoklukları hakikat çokluğu, diğerlerini ise mevcut bilgi rejimine ait bilgi çokluğu olarak ayırt edebilmemizi sağlayan bir kategoriden ibarettir. Bu bağlamda felsefi hakikatin ikinci özelliği şöyle ifade edilebilir:

(2) Felsefe sofizme karşıt olarak hakikatlerin var olduğunu ilan eden bir düşünce inşasıdır. Bu ise hakikatlerin varlığını ilan için felsefi bir kategori olarak hakikat kategorisini varsayar.⁵¹ Bu demektir ki felsefenin hakikat kategorisi ile hakikat yordamlarında üretilen hakikatler ayrı şeylerdir.

Bu ayrımın öğretisel olmayan felsefe fikri bakımından önemli sonucu, felsefenin bir hakikat yordamı olmamasıdır.⁵² Eğer felsefe bir hakikat yordamı olsaydı, felsefi hakikatin bir şekilde mevcudiyete gelebileceğini düşünürdük. Zira hakikat yordamı, kendisinde belli hakikatlerin varlığa geldiği alandır. Böylece boş olan felsefi hakikat dolu telakki edilir, felsefi hakikat varlıkla ilişkilendir ve felsefede felaket ortaya çıkardı. Başka deyişle, felsefenin hakikati kutsandır (kutsallık); onun mekanına erişim yegâne değerli araştırma haline gelir (cezbe); bu bir-hakikatin dışında kalan her şey söz konusu bir-hakikat nazarından yargılanırdı (terör). Bu ise felsefenin sabit bir hakikate ve öğretiye sahip olması anlamına geleceğinden Birin varlığı tezi tekrar gündeme gelir, Birin yokluğu kararıyla çelişen bir durum ortaya çıkar ve bir ilk-felsefeyle karşı karşıya kalırdık.⁵³ Badiou, felsefe ile koşulları arasındaki söz konusu ilişkinin muhafaza edilemediği durumlarda, felsefenin koşullarından birine dikişlendiğini söyler. Mesela Heidegger

⁵⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 333.

⁵¹ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 11.

⁵² *Varlık ve Hadise*'nin -bir felsefe kitabı olmasına karşın- aslında bir hadiseye sadakat ile başlayan bir hakikat sürecini anlattığını, dolayısıyla aslında *Varlık ve Hadise* metaontolojisinin koşullarıyla ilişkisini beklendiği şekilde muhafaza edemediğini iddia eden bir çalışma için bk. Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 44, 55, 68, 105, 114.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bk. Badiou, *Manifesto for Philosophy*, s. 61-67.

felsefeyi şiire; pozitivistler bilime; Marx ise siyasete dikişlemiştir.⁵⁴ Bir koşuluna dikişlendiğinde ise felsefe öğretisel bir içeriğe sahip hale gelmekte, Birin varlığı tezi tekrardan gündeme gelmiş olmaktadır.

O halde öğretisel olmayan bir felsefe daima koşullarından sonra gelmeli; felsefi hakikat kategorisi, hakikat yordamı olan koşullarında üretilmiş bir-hakikatleri tanıyan bir araçtan öte bir işleve sahip olmamalıdır. O halde:

(3) "Felsefi hakikat kategorisi boştur. [Bu kategori] işletilir ancak hiçbir şey sunmaz. Felsefe bir hakikat üretimi değildir; o, hakikatler temelinde yürütülen ve hakikatlerin "vardır"ını ve dönemsel birlikte-imkanını temin eden bir işlemdir."⁵⁵ Badiou felsefenin birlikte-imkanı temin edişini aynı zamanda düşüncenin birliğini onamak olarak da ifade eder. Her biri birbirinden bağımsız heterojen birer düşünme sahası olan hakikat yordamlarında üretilmiş bir-hakikatler, felsefede hakikat kategorisince yakalanarak beraberce düşünülebildikleri bir birliğe kavuşurlar.

Felsefi hakikat kategorisinin felsefe-koşul ilişkisine dair olan beş temel özelliğinden üçünü bu şekilde ifade ettikten sonra, şimdi tezimiz bakımından önemli bir diğer nokta olarak hakikat yordamlarının tarihsel karakterini ele alalım. Söz konusu yordamlarda hakikat varlığa gelebilen bir çokluktan ibaret olduğundan, bu yordamların tek bir hakikatinden söz edemeyiz. Bu yordamlar, kendilerinde belli zamanlarda belli bir-hakikatlerin ortaya çıkışıyla dönüşerek devinirler. Felsefe de daima koşullarıyla çağdaş olduğundan, söz konusu dört hakikat yordamında ortaya çıkan bir-hakikatlerden hareketle düşünülen her tarihsel dönem, felsefenin de o döneme has bir ifadesine sahip olacaktır. Zira felsefe daima koşullarından sonra gelir ve "yeni kavramları onların zamanının karmaşası içerisinden inşa eder."⁵⁶ O halde felsefenin öğretisizliği, bir tür tarihsellik anlamına da gelmektedir. Bu şekilde daima koşullarından sonra olacak şekilde düşünülen felsefe, hakikat kategorisinin düşünsel imkanının her çağda korunmasını ve o çağa özgün bir şekilde ifade bulmasını temin eden disiplin olarak iş görmüş olur.

Felsefe ile koşulları arasındaki ilişki ana hatlarıyla bu şekilde ifade edilebilir. Burada bu ilişkinin ayrıntıları yahut örnekler üzerinden detaylı bir anlatımı

⁵⁴ Bu noktada önemli bir soru, Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'de felsefeyi matematiğe dikişleyip dikişlemediği sorusudur. Bk. Van der Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 44.

⁵⁵ Badiou, *Conditions*, s. 11. Krş. Badiou, *Conditions*, s. 19, 23, 24, 35; Badiou, *Being and Event*, s. 3-4.

⁵⁶ Bk. Badiou, *Wittgenstein's Antiphilosophy*, s. 67.

sunulmayacak. Tezimizin sorunsalı bakımından önemli olan nokta, felsefe ile koşulları arasındaki ilişkinin ilk-felsefe ile ikincil disiplinler arasındaki bir ilişki tarzı olmayışıdır. Zira Birin yokluğu kararı, Badiou'da felsefenin öğretisizliği olarak ilk kez somutlaşır. Sunulduğu üzere bu öğretisizlik Badiou'da koşullar kuramında ifade bulmaktadır.

Bir sonraki alt bölüme geçmeden önce, hakikat yordamı olarak koşullar ile öğretisiz felsefe ayrımının tezimizin konusu bakımından önemli bir sonucuna da değinerek bu alt bölümü noktalayalım. Söz konusu önemli sonuç şudur: varlık araştırması artık felsefeye değil, felsefenin bilim başlığı altında koşulu olan matematiğe aittir; başka deyişle ontoloji matematiktir.

Bir öğreti, belli bir varlık alanını konu edinir ve o alana dair sistematik bir söylem ortaya koyar. Felsefenin öğretisel bir içeriğe sahip olmadığını söylediğimizde, aslında onun belli bir varlık alanını konu etmediğini de söylemiş oluruz. Bu onun bir nesneye dair tikel bir söylem olmayışı anlamına gelir. Ancak bunun da ötesinde, felsefenin hakikat kategorisi boş olduğundan, felsefenin varlığa dair söylem de olmaması gerekir. Badioucu anlamıyla ontolojinin de bir bir-sayma rejimine sahip olduğuna işaret etmiştik. Eğer felsefi söylem bir bir-sayma rejimi olarak iş görüyor olsaydı, felsefenin boş olması gereken hakikat kategorisinin bir birliğe sahip olması gerekirdi. Felsefe bir varolana dair olmasa bile genel olarak varlık-olarak-varlık "hakkında" belli bir öğreti ortaya koymuş olurdu. Bu ise yine Birin yokluğu ile çelişen bir durum doğururdu. Bu sebeple Badiou, ontolojinin matematik olduğunu söylemektedir. Matematik ise felsefenin bir koşulu olarak tarihsel bir karaktere sahiptir. Bu sebeple çoğu zaman Badiou matematikten "tarihsel ontoloji" olarak söz etmektedir.⁵⁷ Felsefe ise bu tarihsel matematikten sonra gelerek en fazla bir metaontoloji işlevi görebilir.

Matematik tarihseldir. Zira bir koşul olarak matematikte bir-hakikatler varlığa gelir ve bu bir-hakikatler matematik alanında radikal dönüşümler doğurur. Matematik ontolojidir, zira matematik, ileride bağımsız bir başlıkta ele alınacağı üzere, Birin yokluğu ile uyumlu evrensel ve nesnesiz bir söylemdir. Ayrıntıları ileride netleştirecek olan bu ifadelerle, çalışmamızın problematiğini ifade edecek bir bağlama ilk kez ulaşmış oluyoruz. Bu çalışmanın tezine göre, Badiou *Varlık ve Hadise*'de matematiğin tarihsel bir koşul oluşu ile ontoloji oluşunu birlikte düşünmek istemiş, ancak bu konuda başarılı

⁵⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 13-14; 187; 427.

olamamıştır. Bu başarısızlık ise matematik-felsefe yani ontoloji-metaontoloji ilişkisini tersine çevirmiş ve felsefe bir ilk-felsefe işlevi kazanmıştır. İlk-felsefeleşen felsefe de Birin yokluğu teziyle çelişen bir durum ortaya çıkarmıştır. Birin yokluğu kararı *Varlık ve Hadise*'nin Heidegger ve ontoteolojilere temel hamlesi olduğundan, sonuç olarak bu kararın başarılı bir şekilde takip edilememesi Badiou'nun hamlesinin geçerliliğine yönelik şüpheler ortaya çıkarmıştır.

Şimdilik varlık hakkında söylemin felsefenin elinden alınmış olmasının önemli bir sonucuna işaret ederek devam edelim ve tezimizin ayrıntılarını ilerleyen bölümlere bırakalım. Badiou öncesinde varlık ve hakikat gibi kategoriler beraberce düşünülürdü. Heidegger'de bu eğilimi açıkça görmekteyiz. Heidegger açıkça felsefede varlık sorusunun tekrardan sorulması için çaba harcar; bunu yaparken de gizlenmemişlik olarak anlaşılan hakikatin zihinle gerçeklik arası bir uyuma indirgenmiş oluşunu eleştirir. Bir anlamda Heidegger için hakikat sorusu ile varlık sorusu koşuttur ve doğrudan birbirleriyle ilişkilidir. Benzer şekilde ontoteolojiler hakikati mutabakat olarak düşünür; bu minvalde kurulan metafizik sistemlerin nesnesini de varlık-olarak-varlık olarak tanımlar. Badiou ise varlık araştırmasını matematiğe bıraktığından, artık onun felsefe anlayışında varlık felsefi bir kategori değildir. Baştan toparlayacak olursak, Birin varlığındaki nihilizm sorunu bizi felsefi hakikatin boş olma gerekliliği düşüncesine; felsefi hakikatin boş olma gerekliliğinin yerine getirilmesi arayışı bizi aksiyomatik düşünülen felsefe fikrine ve Birin yokluğu kararına; Birin yokluğu kararı bizi öğretisiz düşünülen bir felsefe anlayışını ifade eden koşullar kuramına ve varlık sorusunun matematiğe tevdi edilmesine götürdü. Böylece nihayetinde, felsefenin elinde yalnızca hakikat ve onunla ilişkili kategoriler kalmış oldu.

Buraya kadar, ilk olarak, Badiou'yu Heidegger ve ontoteolojilerden ayıran temel hamle olarak aksiyomatik düşünülen felsefe fikrini ve Birin yokluğu kararını; sonrasında bu kararın felsefe için bir uzantısı olarak öğretisizliğini ve felsefi hakikat kategorisinin boş olma gerekliliğini sunmuş olduk. Buraya kadar tezimizde sürekliliğe sahip bir konu akışı olmakla birlikte, henüz Badiou'nun bir felsefe tanımını doğrudan ele almadık. Şimdi Badiou'nun bir felsefe tanımını doğrudan ele almak istiyorum. Söz konusu tanım sunulduktan sonra, *Varlık ve Hadise*'nin bu tanım bağlamında kuş bakışı bir anlatısını ve bu anlatıda tezimizin asıl konusu olan matematiksel ontoloji fikrinin önemini ifade edebilir hale geleceğiz.

1.2.2. Felsefe tanımı: bilgi ve sanat kurgusu olarak felsefe

Bu bölümde Badiou'nun *Koşullar* adlı eserinde ortaya koyduğu bir felsefe tanımını ele alacağım. Badiou farklı eserlerinde birbirinden farklı felsefe tanım ve tasvirleri ortaya koyar.⁵⁸ Bunlardan ilişkili olan bazılarını da yine bu bölümde anacağım. Ancak *Koşullar*'daki bir tanımın *Varlık ve Hadise*'nin temel çerçevesini oldukça anlaşılır bir şekilde ifade ettiğini düşündüğümden bu bölümün ana eksenini *Koşullar*'daki anlatı ve söz konusu tanım oluşturacak.

Badiou *Koşullar* adlı eserinin "Felsefenin kendisinin (geri)dönüşü" başlıklı ilk bölümünü tezlere ayrılmış bir şekilde sunar.⁵⁹ Bu tezleri sıralayarak başlayalım:

Tez-1: Günümüzde felsefe, kendi tarihiyle kurduğu ilişki sebebiyle felçli durumdadır.

Tez-2: Felsefe, kendi içerisinden, tarihselcilikle ilişkisini kesmelidir.

Tez-3: Felsefenin bir tanımı vardır.

Tez-4: Her felsefe tanımı, onu sofizmden ayırt etmelidir.

Tez-4a: Hakikat kategorisi, ona verilen ad ne olursa olsun, her mümkün felsefenin merkez kategorisidir.

Tez-5: Felsefe mümkündür.

Tez-5a: Felsefe zorunludur.

Birinci alt bölümde, Badiou'nun Lacoue-Labarthe'a bir itirazı üzerinden, tarihi üzerinden düşünülen felsefe anlayışı ile kendi aksiyomlarına karar veren felsefe anlayışı arasında karşıtlık kurduk ve felsefeyi tarihi üzerinden düşünmenin felsefeyi bir öğreti olarak görmekle ilişkisine değindik. Bu ise Birin varlığı teziyle koşut düşünülen bir felsefe anlayışını varsayıyordu. Tez-1'i bu bağlamda anlayabiliriz. Tez-2 Badiou'nun aksiyomatik felsefe anlayışına işaret etmektedir. Tez-3, felsefeyi tarihi içerisinde ve öğretisel düşünmenin yol açtığı felsefenin neliği sorusunun cevapsızlığı sorununa bir cevaptır. Felsefe, felsefe tarihi içerisinde ortaya konmuş olan öğretiler değildir. Felsefenin sabit bir tanımı vardır. Tez-4 ve Tez-4a bu sabit tanıma işaret eder. Felsefe,

⁵⁸ Bu tanımların bir kısmını esas alan bir anlatı için bk. Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, s. 243-251.

⁵⁹ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 3-22.

bilgiyle karşıtlığı içerisinde düşünölen hakikat kategorisini düşünmeyi gaye edinir. Buna mukabil sofizm ise bu ayrımı reddeden pozisyon olarak felsefenin tam karşısına yerleşir. Badiou'nun ifadesiyle:

Bu tez, son tahlilde felsefeyi tanımlamaya hakikat kavramıyla başlamamızı zorunlu kılar. Bunun sebebi, antik ya da modern fark etmez, sofistin tam da hiçbir hakikatin var olmadığını, kavramının işe yaramaz ve belirsiz olduğunu, çünkü sadece uzlaşımların, kuralların, söylem türleri ve dil oyunlarının var olduğunu göstermeyi vaat ediyor olmasıdır.⁶⁰

Tez-5, bu minvalde düşünölecek bir felsefe fikrinin mümkün olduğunu söyler. Tez-5a ise bizi imkandan zorunluluğa taşır. Felsefenin hakikat kategorisinin boş oluşu, Badiou tarafından bu minvalde düşünölecek hakikatin de belli kimselerin çıkarları için değil herkes için değerli olması anlamına gelir. Herkes için değerli olacak bir imkânın zorunluluğunu ilan etmek ise bizatihi değerli görölmektedir diyebiliriz.

Bir önceki bölümün sonunda, felsefi hakikat kategorisinin beş özelliğinden üçünü ele almış ve varlık sorusunun matematiğe bırakılması akabinde felsefenin elinde yalnızca hakikat ve onunla ilgili kategorilerin kaldığını söylemiştik. Yine yukarıdaki tezlerde de felsefenin merkez kategorisinin hakikat olduğunu görüyoruz. Burada Badiou'nun felsefe tanımını sunmadan önce, felsefi hakikatin beş özelliğinin kalan ikisini ifade edelim.

İlk üç özellik ile birlikte, felsefenin koşullarından sonra gelip o koşullarda üretilmiş hakikatleri tespate yöneldiğini, felsefi hakikatin boş olduğunu ve felsefi hakikat kategorisinin bir işlem olduğunu ifade ettik. Dördüncü ve beşinci özelliğe geçerken sorumuz şudur: boş olan ve bakışı üretilmiş hakikatlere yönelen felsefe -felsefi hakikat kategorisi- nasıl iş görür?

(4) Felsefe, hakikat kategorisinin boşluğunu iki ayrı ama örtüşen yolla ortaya koyar. İlk yolda felsefe argümantatif tarzda "bir bilgi kurgusu" geliştirir. Bunu, hakikat kategorisinin boşluğunu, "argüman zincirinin öte-yüzü ya da tersine çevrilmesi" olarak bir araya getirmek için yapar. Burada amaç bir bilgi edinmek değil, hakikat kategorisini, bir araya getirilişinin apaçıklığında elde edebilmektir. Bu bilgi kurgusunda hakikat, kurgunun bilinmeden kalanıdır. İkinci olarak felsefe metaforlar ve imgeler (ve mitler) aracılığıyla "bir sanat kurgusu" ortaya koyar. Bunu, hakikat kategorisinin boşluğunu "bir

⁶⁰ Badiou, *Conditions*, s. 8.

sınır noktası" (fr. *comme point limite*) olarak ifade etmek üzere yapar. Yine burada amaç bir sanat eseri icra etmek değil, hakikatin boşluğunu argümantatif zincirin askıya alındığı noktaya kadar yükseltmek ve bu yolla hakikatin öznel bir alanını üretmektir. Bu sanat kurgusunda hakikat, bu kurgunun ifade edilemezidir.⁶¹

Badiou felsefenin bu iki işleyişini Platon üzerinden örnekler. İlk yordam Platon'da sofistlerin yöntemiyle, ikincisi ise şairlerin yöntemiyle aynıdır. Her ikisi de Platon'un kendileriyle mücadele ettiği gruplara karşılık gelir. Her ne kadar yöntemsel olarak aynı da olsa, felsefe bilgi kurgusunu bilgi elde etme amacıyla ortaya koymaz; sanat kurgusuyla da bir sanat eseri var etmeyi hedeflemez. Tam da bu sebeple filozof, sofist ve şairden farklıdır. Platon'un icra ettiği diyalektik düşünme, bilgi kurgusu; yer yer başvurduğu mitsel ve imgesel anlatılar ise sanat kurgusudur. Bütün bu diyalektiğin ve anlatısal çabaların amacı, bu çabalarda konuşulmadan kalan olarak hakikati muhafaza etmekten başka bir şey değildir. Filozof bu anlamıyla kendisini sofistten yahut şairden ayırt etmiş olur.

Felsefenin tuttuğu bu ikili yol, bir diğer açıdan da felsefenin iki koşuluyla kurduğu ilişkiyi ifade eder. Felsefe, kendi kategorik işlemini icra edebilmek ve mekanını tesis edebilmek adına, ispatın paradigması olarak matematiği ve öznelleştirici gücün paradigması olarak sanatı taklit eder: "Hakikat kategorisinin felsefi işlemi bir tür kıskaç hareketi temin eder. Kıskacın bir kolu, kendisini, argümantatif şekilde art ardalığın düzenlenişi olarak; diğeri ise sınırdaki bir ilan olarak sunar. Hakikat hem bağlantı kurar hem de yüceltir."⁶²

(5) Hakikatin kıskaçları hakikatleri ele geçirir. Felsefi hakikat ile hakikat yordamlarında üretilen hakikatler arasındaki ilişki bir ele geçirme ilişkisidir. Ele geçirmeden kastedilen hem zapt etmek hem de -hayranlık duymak anlamında- hakikatlerce zapt edilmektir: "Felsefe, (felsefi-olmayan) hakikatlerin bizi ele geçirdiği ve [kendilerinin de] ele geçirildikleri düşünce sahasıdır."⁶³

Dördüncü özelliği ifade ederken, felsefenin iki koşulu olan matematik ve sanatla olan ilişkisine işaret etmiştik. Bu beşinci özellik bağlamında Badiou, felsefenin diğer iki hakikat yordamı ile ilişkisini de kurmuş olur. Buna göre, kıskacın ilk kolu itibariyle ele

⁶¹ Badiou, *Conditions*, s. 12-13.

⁶² Badiou, *Conditions*, s. 13.

⁶³ Badiou, *Conditions*, s. 13.

geçirme, çoklu hakikatlerin birlikte-imkanını ikna edici bir tarzda sunmayı hedefler.⁶⁴ Bunun anlamı, felsefenin argümantatif yönünün, hakikatlerin birlikte-imkanını sunarken ikna edici bir siyaset gütmeye gerekliliğidir. İkinci kolu itibariyle ise ele geçirme felsefeyi tekil bir yoğunluk ile harekete geçirir. Bu yoğunluk aşka benzer. Ancak bu aşk, aşk nesnesinden kaynaklanan ikilemlerden azadedir.⁶⁵ Bu yönüyle felsefenin ardındaki saik bir nesneyle sınırlanmamış aşktır. Bu iki yönü birlikte düşündüğümüzde, birlikte-imkânı ikna edici şekilde sergilemeyi gaye edinen felsefenin, itici gücü halihazırda durumda var olan bir nesneye yönelik olmadığından, iktidar gayesi gütmeyen bir siyasi güzergaha sahip olacağını söyleyebiliriz. Dördüncü özelliği ifade ederken bir alıntıda felsefenin hem bağlantı kurduğunu hem de yücelttiğini söylemiştik. Felsefe hakikatlerin birlikte-imkanını düşünebilmek adına ikna edici bir sunum geliştirmek üzere argümantatif tarzda belli düşünsel bağlantılar kurar. Bir başka deyişle felsefe bağlantılar kuran bir siyaset izler. Aynı zamanda felsefe hakikatin öznel bir alanını bir sanat kurgusu inşa ederek tesis ederken bir yücelik doğurur. Filozofun nesnesiz bir aşkla güdülenmesi ifadesini bu şekilde yorumlamak yanlış olmayacaktır. Böylece dört hakikat yordamındaki heterojen hakikatler, felsefede beraberce düşünülebilir hale gelir. Felsefe bu şekilde düşüncenin dönemsel birliğini temin etmiş olur.

Felsefenin kendisiyle başladığı felsefi hakikat kararının beş temel özelliğini sunduğumuza göre, Badiou'nun bu özelliklere dayanarak verdiği felsefe tanımını artık sunabiliriz. Tanım şu şekildedir:

Felsefe, bir dizinin tersine çevrilmesi ve bir sınırın diğer-yüzü gereğince yerleştirilmiş olan boşluğun, hakikat kategorisi altında meydana çıkarılmasıdır (fr. *suscitation*). Felsefe, bunu yapmak üzere, bir bilgi kurgusu ve bir sanat kurgusu süperpozisyonu (fr. *superposition*) inşa eder. Hakikatleri ele geçirmek üzere; yani: hakikatlerin var oluşlarını ifade edebilmek ve kendisinin de bu "varoluşlar" ile (fr. *par cet "il y a"*) ele geçirilmesine izin vermek üzere –ve böylece de düşüncenin birliğini onaylamak için– bir aygıt kurar. Bu ele geçirim, nesnesiz bir aşkın yoğunluğu ile harekete geçirilmiş ve iktidar meselesi olmayan ikna edici bir strateji düzenlemiştir. Tüm süreç hadisevi görünümündeki (fr. *dans leur figure événementielle*) koşullarca, sanat, bilim, aşk ve siyasetçe reçetelenmiştir (fr. *est prescrit*). Son olarak, bu süreç bir hasım olan sofist ile kutuplu hale gelmiştir.⁶⁶

⁶⁴ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 13.

⁶⁵ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 13.

⁶⁶ Badiou, *Conditions*, s. 14.

Bu tanım, felsefenin kendisiyle başladığı hakikat kararının verilişini ifade eder. Hakikate dair bu kararın verilişi, felsefenin sabit olan yönüdür. Ancak bu karar, Birin yokluğu ile uyumlu bir şekilde, boş olarak düşünülen bir hakikatin kararıdır. Dolayısıyla felsefenin bu sabit özü, belli bir öğretisel sabitlik anlamı taşımaz. Bu sabitlik, bir işletim tarzının sabitliğidir. O halde bu kararın tarihsel belli bir dönemde verilişi nasıl gerçekleşir? Başka deyişle, felsefi hakikat kategorisi nasıl işletilir? Bu soru bizi felsefenin ikinci yönüne götürür. Boş olarak düşünülen hakikate dair kararın hangi kararlarla birlikte verilebilir olduğu, bu kararlar verilirken yürütülecek siyaset ve bu hakikatin öznel telaffuzu dönemsel olarak farklı görünümlere sahiptir. Bir başka deyişle, felsefenin başat hedefi daima boş olarak düşünülen hakikat kategorisinin düşünsel imkânını göstermek olmakla birlikte, bu kararın dönemsel olarak verilişi ve ifadesi daima verildiği dönemin koşullarınca belirlenmiştir. Tezimiz açısından önemli olan sistematik felsefe fikrine karşılık gelen "bilgi kurgusu olarak felsefe" anlayışı üzerinden söyleyecek olursak, bir bilgi kurgusu olarak felsefe, koşullarından biri olarak bilimi taklit ederek bir bilgi kurgusu ortaya koymakta; bunu da söz konusu bilimin dönemsel görünümünden hareketle yapmaktadır. Bir bilgi kurgusu olarak felsefe, bilimden hareketle öyle alt kararlar alarak bir bilgi kurgusu ortaya koyar ki nihayetinde hakikat kategorisinin düşünsel imkânı tesis edilmiş olur. Felsefenin dönemsel olarak farklı ifadelerle sahip olmasının sebebi budur.

Sonuç olarak, felsefi hakikat kategorisinin işletimi, dönemsel olarak bu kategorinin düşünsel imkanını tesis etmek anlamına gelmektedir. Felsefenin böyle bir işlem olarak düşünülmesi, Tez-5'te ifade bulduğu üzere mümkündür ve Tez-5a'da görüldüğü üzere Badiou bu imkândan zorunluluğa geçebileceği kanaatindedir. Bunun temel nedeni, imkanından hareketle zorunluluğu arzulanan şeyin, keyfi olarak seçilmiş "bir" nesne değil; boş olan hakikat kategorisi olmasıdır. Badiou, bilgiden eksiltilmiş olan bir-hakikatleri, durumda mevcut tikel bir varolanı kayırmamaları sebebiyle "herkes için" olarak düşünür. Söz konusu bir-hakikat çokluklarının Badiou tarafından "türsel" (fr. *générique*) olarak adlandırılmasının sebebi budur. Bir-hakikatler hakkında söyleyebileceğimiz tek şey onların var oluyor olduğudur. Varoluş ise bir-hakikatlerin içinde var olduğu durumun (türün) tüm terimlerinin paylaştığı bir "özellik"tir. Badiou'nun ifadesiyle:

Ayırt edilemez parça, tanımı gereği, herhangi bir parça hangi "özelliklere" sahipse o da yalnızca onlara sahiptir. Haklı bir şekilde onun *jenerik* olduğu söylenmiştir, çünkü, birisi onu nitelemek istediğinde tek söyleyebileceği onun elemanlarının *var olduğudur*. Dolayısıyla söz konusu parça, en yüksek cinse (fr. *genre suprême*), bizatihi durumun varoluşu cinsine aittir -zira bir *durumda* "olmak" ile "durumda-bir-sayılmış-olmak" bir ve aynı şeydir.⁶⁷

Durumun mevcut bilgi rejiminde adı koyulamayan, sadece var olduğu söylenebilen bir-hakikat türsel çoklukları, var olmaları itibarıyla durumun bilgi rejiminde somut değişiklikler doğururlar. Bir-hakikat çoklukları ve bu çoklukların durumun bilgi rejiminde getirdiği somut değişiklikler, bu çoklukların "türsel" oluşları itibarıyla durumdaki herkes için bir değere sahiptir. Felsefi hakikat kategorisi de bu minvalde düşünülen bir-hakikatlerin düşünsel imkanını göstermeyi ve onları ele geçirmeyi hedefleyen bir kıskaç işlevi olduğundan, böyle bir kıskacın imkanından hareketle onun zorunluluğunu arzulamak, keyfi olarak seçilmiş tikel bir nesnenin yahut öğretinin imkanından hareketle onun zorunluluğunu arzulamaktan farklı olacaktır. Böylece Badiou, herkes için olacak bir düşünme arzusuyla, felsefenin imkanından hareketle zorunluluğuna geçiş yapmaktadır. Kısaca felsefe, varlığa gelmiş belli bir-çoklukların, bir-hakikat çoklukları olarak düşünülebilmesi imkanını ortaya koymayı hedefleyen disiplindir. Bir bir-hakikat çokluğundan bahsedebilmek de tikel bazı çoklukların değil, her çokluğun çıkarına olan bir çokluktan bahsetmek anlamına geleceğinden değerlidir. O halde bu türden çoklukların bilfiil varlığından bahsedebilmek adına, imkânı gösterilmiş olan bu felsefenin zorunluluğuna neden geçmeyelim?

Badiou'nun felsefe anlayışını bu şekilde ortaya koyduktan sonra, artık bir felsefe metni olarak *Varlık ve Hadise*'yi ele alabiliriz. Buraya kadar anlatılanları kısaca toparlayacak olursak, Birin yokluğu kararımız felsefenin öğretisizliği anlamına geldi. Öğretisiz olan felsefeyi, boş olan hakikat kategorisinin işletimi olarak tanımladık. Sanat kurgusu olan felsefe, koşullarından biri olan sanatı taklit eder, bunu da bu sanat kurgusunun ifade edilemezi olarak hakikatin öznel bir alanını oluşturmak amacıyla yapar dedik. Bilgi kurgusu inşası söz konusu olduğunda ise felsefe, koşulu olan bilimden hareketle, hakikat kategorisine dair kararı mümkün kılacak alt kararlar olarak bir bilgi kurgusu inşa eder ve hakikatin imkânı bu bilgi kurgusundan eksiltilmiş olan olarak

⁶⁷ Badiou, *Being and Event*, s. 339.

muhafaza edilir dedik. Bu bağlamda söylersek, *Varlık ve Hadise* bir bilgi kurgusu olarak felsefe kitabıdır ve onun bilim koşulu matematiktir.⁶⁸ İşte *Varlık ve Hadise*, koşulu olan matematikten hareketle öyle alt kararlar alır ki nihayetinde hakikati bilgiden eksiltilmiş olan olarak muhafaza eden bir bilgi kurgusu ortaya çıkmış olur. Bu bilgi kurgusunda da temel karar matematiğin ontoloji oluşu kararı; *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusu ise ortaya koyulan matematiksel ontolojidir. Böylece Birin yokluğu kararı, *Varlık ve Hadise*'de "matematik ontolojidir" kararı olarak ifade bulmuş olur. Şimdi bu bölümde verdiğimiz felsefe tanımı ve söz konusu karar ekseninde *Varlık ve Hadise*'ye genel bir bakış ortaya koyalım ve "matematik ontolojidir" savının Birin yokluğu ve felsefenin öğretisizliği savlarıyla ilişkisini netleştirelim.

1.3. Bir Felsefe kitabı olarak *Varlık ve Hadise*

Bir önceki bölümde felsefeyi bir sanat kurgusu yahut bir bilgi kurgusu olmak üzere iki yönlü düşündük; bu tezin ise Badiou'nun sistematik felsefe fikrini konu edindiğini, sistematik felsefe fikrinin ise Badiou'da bilgi kurgusu olarak felsefeye karşılık geldiğini söyledik. Bilgi kurgusu olarak felsefe sistematik bir görünüme sahiptir; ancak bu sistematik görünüm bir nesnenin kuşatımı amacıyla değil -ki bu, Platon bağlamında ifade ettiğimiz üzere bilgi kurgusunun sofist tarafından kullanımına karşılık gelir- bilgi kurgusundan eksiltilmiş olan hakikati gündeme getirmek amacıyla ortaya koyulur. Bu da Badioucu sistematik felsefenin öğretisel olmayan karakterinin bir ifadesidir dedik. Bu bölümde, bu tezin ana kaynağı olan ve bir bilgi kurgusu anlamında felsefe kitabı olan *Varlık ve Hadise*'yi, bir önceki bölümde ortaya koyulan felsefe tanımı ve *Varlık ve Hadise*'de anılan belli tanımlar bağlamında ele almak istiyorum. Bir bilgi kurgusu olarak felsefe *Varlık ve Hadise*'de metaontoloji adını alır. Öte yandan sanat kurgusu olarak felsefe böylesi bir sistematikliğe sahip değildir. Bu tezin kaynağı *Varlık ve Hadise*, sorusu ise Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'deki sistematik felsefesinin imkânı olduğundan, sanat

⁶⁸ *Varlık ve Hadise*'de matematik-felsefe ilişkisini farklı açılardan ele alan bazı çalışmalar için bk. Justin Clemens, "Doubles of Nothing: The Problem of Binding Truth to Being in the Work of Alain Badiou", *Filozofski vestnik* 26/2 (2005): 97-111; Michael Hauser, "Badiou and the Ontological Limits of Mathematics", *Filozofski vestnik* 41/2 (2020): 105-117; Van der Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 106-112.

kurgusu olarak felsefe fikri bu tezde konu edilmeyecek. Bu bölümde de *Varlık ve Hadise*'yi yalnızca bir bilgi kurgusu oluşu açısından ele alacağım.

Geride felsefenin koşulları ile çağdaş oluşunu, koşullarından sonra gelerek o koşullarda üretilmiş olan bir-hakikatlerin birlikte imkanını göstermeyi hedeflediğini belirttik. *Varlık ve Hadise* de bir felsefe metni olarak döneminin bir-hakikatlerini konu eder. Bu hakikatler, Cantor-sonrası matematik, psikanaliz, çağdaş sanat ve politikadır.⁶⁹ Cantor-sonrası matematik, felsefenin çağdaş bilim koşulu, psikanalizin aşk anlayışı ise felsefenin aşk koşuludur. Ancak *Varlık ve Hadise* her ne kadar yer yer bu dört başlığa dair tartışmalar açsa da bir bilgi kurgusu olarak sistematığı bakımından en önemli koşulu Cantor-sonrası matematiktir.

Badiou'nun matematiğin ontoloji oluşu kararına ilk bölümde işaret etmiştik. Koşulların tarihselliği hatırlanacak olursa, Badiou için ontoloji olan matematik, sabit bir özü olan matematik değil; kendi döneminin matematiğidir. Cantor-sonrası matematik derken Badiou bu matematiği ifade etmektedir. O halde, her ne kadar Badiou aynı zamanda matematiğin hep ontoloji olduğunu söylüyor da olsa⁷⁰ kendisi ontoloji olan matematiği Cantor-sonrası matematik olarak sunmaktadır. Bu matematik tezin ikinci bölümünde doğrudan ele alınacak. Şimdilik Badiou için ontolojinin Cantor-sonrası matematik olduğunu söyleyelim. Cantor-sonrası matematik ise matematiğin temellerine dair tartışmalarda aksiyomatik küme kuramının ön planda olduğu bir dönemdir. Bu sebeple Badiou'nun "matematik ontolojidir" kararı, *Varlık ve Hadise*'de "aksiyomatik küme kuramı ontolojidir" anlamı taşımaktadır. Aksiyomatik küme kuramı dizgeleri arasında da Badiou ZFC dizgesinin bir ifadesini seçmektedir. Dolayısıyla *Varlık ve Hadise*'de Birin yokluğuyla uyumlu bir düşünme olarak matematik için başlangıç kararı "ZFC dizgesi ontolojidir" karardır diyebiliriz.

On iki ek bölümü saymazsak *Varlık ve Hadise*, beş ana başlık, bu ana başlıkların yayıldığı sekiz bölüm ve sekiz bölümün toplamda içerdiği otuz yedi meditasyondan oluşur. Beş ana başlık sırasıyla: 1. Varlık, 2. Hadise, 3. Nicelik ve Bilgi, 4. Türsel ve 5. Zorlama'dır. 1. Varlık başlığı üç bölümde; 2. Hadise başlığı iki bölümde ve kalan üç

⁶⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 3-4. Badiou, *Varlık ve Hadise*'nin bir özeti olarak tanıttığı *Felsefe için Manifesto*'da çağdaş bu koşulları şu şekilde sayar: Paul Cohen'in türseli, Lacan'ın aşk kuramı, Mayıs 68'e ve Polonya'ya sadık politika ve Celan'ın öte-şiire (fr. *l'outre-poème*) şiirsel çağrısı. Bk. Badiou, *Manifesto for Philosophy*, s. 88.

⁷⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 3.

başlık birer bölümde ele alınır. Otuz yedi meditasyon ise yaklaşımları bakımından Badiou tarafından üç gruba ayrılmıştır.⁷¹ Bazı meditasyonlar "kavramsal"dır. Bu meditasyonlar "düşüncenin söz konusu güzergahına ait organik kavramları sergiler, bağlar ve açılar." Bazı meditasyonlar "metinsel"dir. Badiou bu meditasyonlarda, kendi argümanının akışı sırasında yeri geldikçe belli filozofların metinlerini yorumlar ve onlarla diyaloga girer. Son olarak belli meditasyonlar "meta-ontolojik"tir. Bu meditasyonlar matematiksel (ontolojik) söylemle irtibatı içerisinde Badiou'nun biçimsel dili de görece yoğun bir şekilde kullandığı ve bilgi kurgusunu asıl olarak inşa ettiği meditasyonlardır.

Varlık ve Hadise, bir bilgi kurgusu inşa eden ve hakikati bu bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak ortaya koymayı hedefleyen bir felsefe kitabıdır demiştik. *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusu matematiksel ontoloji; bu kurguda bilinmeden kalan olarak hakikatin düşünülür kılındığı bağlam ise özne kuramıdır. Şimdi bu tanım ışığında, beş ana başlığı üzerinden *Varlık ve Hadise*'ye genel bir bakış ortaya koyalım.

Varlık ve Hadise'nin "matematik ontolojidir" kararı etrafında şekillenen bilgi kurgusu, 1. Varlık başlığı altında ele alınmaya başlanan matematiksel ontolojidir. 1. Varlık başlığı altında Badiou ZFC dizgesine ait dokuz aksiyomdan ilk yedisini ele alır ve ontolojik bir karakterde düşünülen ilk yedi aksiyomun metaontolojik bir okumasını ortaya koyar. Bu başlık tezimizin de ana konusunu oluşturmaktadır. Bu sebeple 1. Varlık başlığı bir sonraki alt başlıkta "matematik ontolojidir" kararı bağlamında doğrudan ele alınacaktır.

2. Hadise başlığı, bilinmeden kalan olarak hakikatin kendisiyle düşünüleceği özne kuramının ontolojik durumdaki kökenlerinin ortaya koyulduğu bir geçiş bölümü olarak düşünülebilir. Bu bölüm ZFC dizgesinin kalan iki aksiyomu olan Temellendirme ve Seçim aksiyomları üzerinden hadise ve özne kategorilerinin ontolojideki kökenlerine işaret eder. Hadise, belli bir durumda ortaya çıktığı iddia edilen, ancak kendi kendisinin elemanı olması itibarıyla ontolojik idealar nazarından çokluk olmadığı için varlığı gösterilemeyen, bir-hakikatlerin kökeninde yer alan "çokluk"tur. Özne ise, bir boyutuyla, matematiksel ontoloji nazarından var olamayacak olan bir hadisenin varlığını ilan ederek ontolojik durumdan bir kırılmayı başlatandır. Öte yandan, matematiksel ontoloji her ne kadar hadiselerin varlığını yasaklıyorsa da kendisinde bir hadise gerçekleşme imkânı

⁷¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 18-19.

bulunan hadisevi mahallerin varlığını ve ontolojik bir idea olarak Seçim aksiyomunun öznenin ontolojik olandan ayrıklaşan kavramsız bir seçimine imkân tanıyor olması, öznelere, varlığını ilan ettikleri hadisevi çokluklarla bilgi düzeyinde bir ilişkiye erişimlerini mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla 2. Hadise başlığı, matematiksel ontolojinin sınırını ve hakikate dair düşünmeye geçişin mekanını ifade etmesi bakımından bu bilgi kurgusunun bir parçası olarak okunabilir. Ayrıca ZFC aksiyomlarından ikisi olan Temellendirme aksiyomu ve Seçim aksiyomunun bu bölümde ele alınıyor olması da bu tespiti destekler mahiyettedir.

3. Nicelik ve Bilgi ara bölümü, bilgi kurgusu bölümleri ile bu kurguda bilinmeden kalan olarak hakikatin ele alındığı özne kuramı bölümleri arasında bir köprüdür. Bu bölüm, müteakib olarak tanımlanan nicelik ve bilgi kavramları üzerinden ortaya koyulmuş olan matematiksel ontolojinin açmazını ifade eden *Sürey Varsayımı* etrafında şekillenmiştir diyebiliriz. Matematiksel ontoloji nazarından *Sürey Varsayımı*, varlığın kurallı ve sistematik bir söylemde ele alınabilir olanının sınırını ifade eder. Badiou bu sınırdaki ifade bulan açmaza verilen cevaplar üzerinden bu bölümde dördüncü bir metafelsefi ayırım ortaya koyar ve bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikati ele almaya başlamadan önce farklı düşünsel oryantasyonlardan kendisini ayırt eder. Bu bölümün ilk alt bölümündeki bağlamdan hareketle yorumlayacak olursak, ontoteolojilerin aşkın oryantasyon ile; Heidegger'in türsel oryantasyon ile; felsefi hakikat kavramının matematiksel-ideasal ve şiirsel-doğal her iki ele alınış tarzına dair olumsuz bir tutumu ifade eden sofizmin inşacı oryantasyon ile; son olarak Badiou'nun, kendi ifadelerine dayanarak, Freudyen-Marksist oryantasyon ile ilişkilendirilebileceğini düşünüyorum. Bu kanaatimi burada temellendirmeyeceğim. Badiou'nun oryantasyonunun Freud ve Marx ile ilişkisini tartışmak da yine bu tezin kapsamı dışındadır. Ancak Badiou'nun Freudyen-Marksist oryantasyonun temel varsayımını "adaletsizliğe yalnızca hadise ve müdahale nazarından adalet getirilebileceği"⁷² olarak ifade ettiğini belirtmiş olalım. Badiou'nun metafelsefi yorumlarını ve kendi felsefi pozisyonuna dair genel bazı ifadelerini görmek isteyen okur, doğrudan *Varlık ve Hadise'nin* 3. Nicelik ve Bilgi başlığına gidebilir.

Böylece ilk üç başlık, Badiou'nun bilgi kurgusunu ortaya koyar ve bu bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikati düşüneceğimiz bağlama işaret ederek

⁷² Badiou, *Being and Event*, s. 284.

noktalanır diyebiliriz. Hadise ve müdahale kategorileriyle işaret edilen bu bağlam Badiou'nun özne kuramıdır. Bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikate alan açabilmek *Varlık ve Hadise*'de bir özne kuramı ortaya koyabilmek anlamına gelmektedir. Önceki bölümlerde ontolojinin artık felsefenin bir alt dalı olmayışına işaret ettik ve felsefenin elinde yalnızca hakikat ve hakikat ile ilgili kategoriler kalmıştır dedik. Bu tespit, *Varlık ve Hadise* bağlamında özne sorusu üzerinden ifade bulmaktadır: "Bu [özne problemi], meşhur varlık-olarak-varlık soruşturması (matematikte ele alınmak üzere) dışarıda bırakıldıktan sonra felsefeye kalan problemdir."⁷³

Öte yandan, felsefeyi hakikat yerine özne kategorisi ile ilişkilendirmek bir önceki bölümde sunulan tanımımıza yeni bir şey eklemes. Zira Badiou için özne, bir hakikat yordamında gerçekleşen bir hakikat üretim sürecine katılan kişidir. Kendi ifadesiyle söyleyecek olursak: Özne "kendisiyle bir hakikatin taşındığı (fr. *se soutient*) bir türsel yordamın yerel bir oluşumudur (fr. *configuration locale*)."⁷⁴ Bu ifadede Badiou'nun türsel yordam ifadesiyle işaret ettiği, yukarıda dört hakikat yordamı olarak anılan bilim, sanat, aşk ve siyasette ortaya çıkan bir hakikat üretim sürecidir. Özne de bir nevi bu hakikat üretimine katılındır. O halde felsefe bu dört farklı bağlamda üretilmiş hakikatlerin birlikte-imkanını ortaya koymayı hedeflerken yahut bir bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikatin varlığına alan açarken, aslında bu dört farklı alanda ortaya çıkmış öznelerin katıldığı üretimleri, öznelerin varlığını düşünmeyi hedeflemektedir. Bu demektir ki, felsefe bir-hakikatlerin varlığını düşünmeyi hedeflerken aslında bir özne kuramı ortaya koymaktadır. Böylece felsefe hakikatin düşünsel imkanını ortaya koymayı hedeflerken, belli bir duruma içkin olarak var olan ve imkanları o durumla sınırlı olan biyolojik insanın ötesinde bir öznenin bahsetmenin imkanının gösterildiği yer olmaktadır. İşte *Varlık ve Hadise*'nin 4. Türsel ve 5. Zorlama ana başlıkları, 2. Hadise ile de ilişkili şekilde bir özne kuramı ortaya koymayı hedefleyen başlıklardır.

Bu noktada, "bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikat" ifadesinin *Varlık ve Hadise*'deki "eksiltim" terimine dayanan bir diğer ifadesine de değinebiliriz. Matematiksel ontolojinin, şeylerle olağan karşılaşmamızdaki birlikli durumun eksiltimi üzerinden elde edildiğine işaret etmiştik. Matematiksel ontoloji, Bir ile varlık arasındaki

⁷³ Badiou, *Being and Event*, s. 239.

⁷⁴ Badiou, *Being and Event*, s. 391.

karşılıklılığı kırıyordu. Bunu, dilin olağan kullanımında şeylere dair ortaya koyulan ifadelerden bir eksiltim olarak düşünebiliriz. İleride görüleceği üzere, Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünme olarak matematik, "tutarlıyı tutarsızlaştırıp, tutarsızı da tutarlılaştırarak" ontik olanın ontolojik cihetini sunar. Ancak matematiksel ontoloji Birin yokluğu ile uyumlu da olsa yine de tutarlı ve sistematik bir söylemdir. *Varlık ve Hadise*'de hakikat, bu matematiksel ontolojide bilinmeden kalandır. O halde hakikat, ikinci düzeyde bir eksiltim sonucu gündeme gelmektedir. Bu minvalde *Varlık ve Hadise*'de felsefe, "varlığın eksiltililiğinden eksiltim (fr. *la soustraction au soustractif de l'être*)" ifadesi üzerinden de düşünülür.⁷⁵

Bu bağlamda 4. Jenerik başlığına gelmiş oluyoruz. Bu başlık, 2. Hadise başlığıyla da sürekliliğe sahip olacak şekilde, bilgi mefhumu ile karşıtlığı içerisinde düşünülen bir-hakikatlerin varlığını göstermeyi hedefler. Buna göre bir-hakikatler, bir durumun müesses ahvaline indirgenemeyen, ancak yine de o durumda var olabilen çokluklardır. Bir-hakikatler, içinde var oldukları durumlar için radikal bir yeniliği ifade ederler. Başka deyişle, onların ortaya çıkışlarının tam bir ontolojik izahını ortaya koyamayız. O halde bir-hakikat teriminin, varlığın eksiltililiğinden eksiltilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu ifadeyi netleştirmek adına, daha geniş bir bakış açısından şu soruyu sormalıyız: felsefe varlığın eksiltililiğinden neleri eksiltir?

Badiou bu soruya cevaben dört şey sayar: hadise, ultra-bir, şansın yönlendirdiği yordam ve bu yordamın türsel neticesi. Ultra-bir, *Varlık ve Hadise*'de hadise için kullanılan bir tabirdir. Hadisenin varlığı ilan edildiğinde bir ultra-birin var olduğu ilan edilmiş olur. Ultra-bir oluş, hadise çokluğunun kendi kendisini eleman olarak içermesini ifade eder. Özne kuramı bağlamında önemli olan bu terim, tezimiz bakımından ikinci planda olduğundan bu terimin hadise çokluğunun bir niteliğini ifade ettiğini düşünmek yeterli olacaktır.

Daha çok *Varlık ve Hadise*'nin 2. Hadise başlığında ele alınmış olan "hadise" çokluğunun ontolojiden dışlandığını, yalnızca öznelerin ilanıyla gündeme gelebildiğini söylemiştik. Hadise ancak varlık-olarak-varlık-olmayana ait olarak düşünülebilir.⁷⁶

⁷⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 355.

⁷⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 189-190.

Başka deyişle hadisenin ontolojik bir kavramı yoktur. Öznenin bir hadise çokluğunun varlığını ilan etmeleri, varlığın eksiltiliğinden eksiltilimin ilk adımıdır.

Şansın yönlendirdiği yordam, bir öznenin bilgi rejimince belirlenmemiş özgür kararlarıyla yön bulan hakikat üretimi türsel sürecine işaret eder. Özne, varlığını ilan ettiği hadise çokluğuna sadakat göstererek, içinde var olduğu durumun tüm öğelerini, sadakat gösterdiği hadise çokluğu nazarından okur, kat eder. Bu okuma esnasında durumun belli öğelerini hadise çokluğu ile ilişkili olarak, diğer bazılarını ise ilişkisiz olarak sınıflandırır. Badiou, Cohen'i izleyerek, öznenin hadise nazarından durumu tabi tuttuğu bu ikili sınıflandırmanın, mevcut durumda düşünülen ait-olma ve içerilme "ontolojik" aygıtları ile örtüşmeyecek ayırt edilemez bir tasnif güzergahında gerçekleşebileceğini gösterir. Bir hadiseye, ontolojik olandan ayırık böylesi bir sadakat mümkündür ve Badiou bu türden bir sadakate türsel sadakat adını verir. Öznenin bir hadiseye sadakat süreci böylece, bilgisi verilemeyen, öznenin karşılaşmalarına ve kararlarına bağlı, kısaca şansın yönlendirdiği bir yordam olarak düşünülür. Türsel bir sadakat, ontolojik olandan ayırık oluşu itibarıyla da varlığın eksiltiliğinden eksiltilimin ikinci adımını ifade eder. Türsel sadakat terimi, 2. Hadise başlığında da izleri olmakla birlikte 4. Türsel başlığında ele alınmıştır.

Son olarak, böylesi bir yordamın türsel neticesi, bu tezde çoğu zaman bir-hakikat olarak andığımız türsel çokluktur. Böyle bir çokluğun varlığı, her ne kadar hadise çokluğundan farklı olarak ontoloji tarafından dışlanmıyor ve hatta ontolojide varlığı gösterilebiliyor da olsa, onu üreten yordamın türselliğinde olduğu gibi, bu çokluk da öznenin kuralsız karşılaşma ve kararlarına dayandığı ve ancak mevcut durumu bir şekilde dönüştürerek var kılınabildiği için, eksiltimle elde edilmiş bir kavramdır. Böylece türsel netice, varlığın eksiltiliğinden eksiltilimin üçüncü ve son adımıdır. 4. Türsel başlığı böylece, önce bilgi-olmayan olarak, yani durumun mevcut kaynaklarınca ayırt edilemez olan olarak bir-hakikat türsel çokluğunun düşünsel imkanını gösterir; sonrasında ise bu ayırt edilemez çokluğun, ayırt edilemez kalacak şekilde söz konusu durumda var olabileceğini gösterir. Böylece, varlığın eksiltiliğinden eksiltilmiş, başka deyişle bilgi kurgusunda bilinmeden kalan bir-hakikatlerin varlığı gösterilmiş olur.

Varlık ve Hadise burada noktalanmaz; zira Badiou henüz arzu ettiğini tam olarak ortaya koyamamıştır. Badiou buraya kadar bir bilgi kurgusu ortaya koymuş ve nihayetinde bu bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak bir-hakikatlerin varlığına alan açmış oldu. 2. Hadise ve 4. Türsel başlıklarında ontolojik işlemlerden ayrı bir özne fikri

hep merkezdeydi. Bu öznenin bir hadise çokluğunun varlığını ilan ettiğini, ona sadakat gösterdiğini, bu sadakat süreciyle birlikte bir bir-hakikatin varlığa gelebileceğini belirttik. Öte yandan, bir-hakikate dair sadece onun durumunda var olan ama ayırt edilemeyen bir çokluk olduğunu söyleyebiliyor olsak, söz konusu bir-hakikatin eksilteli varlığı, somut bir etkisini kurallı bir şekilde gösteremediğimiz önemsiz ontolojik bir tespitten ibaret olurdu. Bir-hakikatin yalnızca varlığından bahsedebilmek ve söylemsel düzeyde bunun ötesine geçememek, söz konusu bir-hakikat ile söylem değil eylem düzeyinde ve rasyonalite sınırları içerisinde ele alınamayacak bir tür ilişkinin varlığını düşündürdü. Bu da bizi Heidegger ile ilişkilenebileceğini söylediğimiz anti-felsefi bir pozisyona götürürdü. Geride ele aldığımız, genel olarak "Büyük Ayartı", özel olarak ise Heidegger'in *şiiirsel düşünme* ve *kendileyiş* fikri de burada makul bir şekilde gündeme getirilebilirdi. Bu bağlamda da Birin varlığının gündeme getirilmesi işten bile değildir. Dolayısıyla Badiou'nun bir-hakikatleri duruma içkin bir şekilde, herhangi bir aşkınlıkla irtibatı kurulamayacak şekilde ele alabiliyor olması kendi projesi bakımından elzemdir. Bu da bizi *Varlık ve Hadise*'nin son başlığı 5. Zorlama'ya getirir. 5. Zorlama bölümü Badiou'nun özne kuramının en radikal aşamasını ifade eder demek abartı olmayacaktır.

5. Zorlama başlığında Badiou, öznelerin, bir-hakikat çokluğuna dayalı olarak, mevcut durumda doğruluk değeri karar verilemez olan önermelerin doğruluk değerini doğru veya yanlış olarak saptayabileceğini gösterir. Yani, bir-hakikat çokluğu durumunda var olduktan sonra, özneler ile bu bir-hakikat çokluğu arasında öyle bir ilişki tarzı düşünebiliriz ki özneler durumunda ayırt edilemez olan söz konusu bir-hakikat çokluğundan hareketle, halihazırda doğruluk değerine karar verilemez önermelere karar verebilir hale gelirler. Böylece, bir-hakikat çokluğunun durumunda ayırt edilemez de olsa varlığı, durumun mevcut bilgi rejiminde somut değişikliklere yol açmış olur. Badiou metaontolojik düzeyde söz konusu ilişkiye "öznenin temel bir yasası" der⁷⁷ ve bu ilişkinin ontolojik versiyonunun Cohen'in ortaya koyduğu matematiksel bir ispat türü olan "Zorlama yöntemi"nde varlığı gösterilen bağıntıda görülebileceğini söyler. Nihayetinde Badiou, 5. Zorlama başlığında, ayırt edilemez bir-hakikat çokluğunun, durumun bilgi rejiminde somut ve ayırt edilebilir değişikliklere yol açabileceğini göstermek istemiş ve bunun imkanını Zorlama yönteminde görmüştür. Böylece bir-hakikatlerin varlığının,

⁷⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 401-403.

ontolojik olarak kuralı verilemeyecek bir güzergahta öznelerin kararlarına dayalı olarak, durumun mevcut bilgi rejiminde somut belli değişikliklere yol açacağı da gösterilmiş olur. Ayrıca, ayırt edilemez bir-hakikatlerin, söz konusu durumdaki herkesin çıkarına olan türsel çokluklar olduğu hatırlanacak olursa, bu somut değişiklikler de belli bir tikel grubun değil herkesin çıkarına gerçekleşmiş olur. Bu demektir ki bir-hakikatler, sadece ayırt edilemez olarak kalmış olmazlar, bunun ötesinde özneler vasıtasıyla salt içkin bir anlama sahip olur ve bilgi rejiminde de bir şekilde dolaşıma girmiş olurlar.

Badiou böylece beş ana başlığın sonunda, şeylerle olağan karşılaşmamızın temel kavramı olan "bilgi"nin iki kaynağı olduğunu ortaya koymuş olur: "[D]oğruluğun (fr. *la vérité*) iki kaynağı vardır: saf çokluğun sonsuz bilgisini çoğaltan varlık ve bir hakikatin kendisinde köklendiği ve aynı zamanda ölçülemez doğruluklar çoğaltan hadise."⁷⁸ Varlığı, birinci düzey eksiltiminde elde edilmiş bir kavram; hadiseyi ise ikinci düzey eksiltimle elde edilmiş bir kavram olarak düşünürsek, böylece Badiou, eksiltim sonucu oluşan yarığı kapatmış, hem bilgi kurgusunu hem de bu bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikati, şeylerle olağan karşılaşmamızda yürürlükte olan bilgi rejimleriyle irtibatlı bir şekilde içkin olarak ele almış olur.⁷⁹

Varlık ve Hadise'yi bu şekilde, bir önceki bölümde ortaya koyulan felsefe tanımının bilfiil bir örneği olarak kısaca sunmuş olalım. Bu sunumu daha fazla ayrıntılandırmak bizi tezin konusundan uzaklaştıracaktır.

Şimdi başa dönelim. *Varlık ve Hadise* ilk olarak bir eksiltim hamlesiyle matematiksel ontoloji adı altında bir bilgi kurgusu ortaya koyarak başladı ve ancak bunun sonrasında bu kurgudan ikinci bir eksiltim ile hakikati düşünebildik. İlk eksiltim, mevcudiyetin eksiltiminin mathemeye tabi kılınışını bağlamında anlaşılmalıdır. İkinci eksiltim ise mathemesi dahi verilemeyen salt öznel kararlar ile gündeme gelmiş olur. Bu noktada, ilk eksiltimin ikinci eksiltim için bir şart olduğunu söyleyebiliriz. Zira eğer ilk eksiltim ile sunumu biçimsel bir düzeyde ontolojik olarak ele alamıyor olsaydık, sunum hakkında söylenebilir olanın, yani mathemenin sınırlarını da bilemeyecektik. Bu durumda

⁷⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 430.

⁷⁹ Badiou'nun hedefi, hakikatleri, içerisinde ortaya çıktıkları bilgi rejimleriyle irtibatı içerisinde de ele alabilmek, böylece matematiğin biçimselliği ile olağan yaşantının içerikliliği arasındaki yarığı kapatmaktır. Ancak Badiou'nun bu konuda ne derece başarılı olduğu tartışmalıdır. Bk. Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, s. 106; Ray Brassier, "Presentation as anti-phenomenon in Badiou's *Being and Event*", *Continental Philosophy Review* 39 (2006): 59-77; Van der Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 66.

da salt öznenin kararına dayalı olarak ortaya çıkan ile mevcut durumun bir uzantısı olarak ortaya çıkan arasında bir ayrım yapamaz, bilgi-hakikat ayrımını kurallı bir şekilde düşünememiş olurduk. Bu ise hakikat olmayanın kendisini hakikat olarak sunma tehlikesini gündeme getirirdi. İşte bu sebeple, felsefe önce bir bilgi kurgusu ortaya koymalı, bilgi-olmayan olarak hakikati ancak bundan sonra düşünmeye geçmelidir. Bu sebeple *Varlık ve Hadise* önce bir matematiksel ontoloji ortaya koymakta, ancak sonrasında bir özne kuramı ile birlikte hakikat kategorisini gündeme getirebilmektedir.

O halde Badiou'nun matematiğin ontoloji oluşu kararının *Varlık ve Hadise*'nin sistematik felsefesinin çıkış noktası olduğunu rahatça ifade edebiliriz. Şimdi bir alt bölüm açarak bu kararın hem Birin yokluğu ile ilişkisine hem de *Varlık ve Hadise*'deki anlamına daha yakından bakalım. Matematiksel ontolojinin ayrıntılı bir sunumunu ise bir sonraki bölüme bırakalım.

1.3.1. Birin yokluğu ve matematiğin ontoloji oluşu kararı

İlk alt bölümde mevcudiyetin eksiltiliminin iki şekilde anlaşılabilirliğini belirtmiştik. Şiirsel-doğal oryantasyon ve Heidegger'in eleştirisine muhatap olan birinci ihtimale göre, mevcudiyetin eksiltimi, yani tezahürde içeriksel olanın soyutlanması, mutlak bir hiçlik ve tutarsızlıkla neticelenir. Bu minvalde Heidegger'in ontoteoloji eleştirisini, tezahürün eksiltimi sonucu elde kaldığı iddia edilen biçimsel yönün aslında zihindeki öznel ve tikel bir temsilden ibaret oluşu eleştirisi olarak yorumlamıştık. Hatta tezahürün içerik-biçim ayrımı üzerinden düşünülebileceği fikri dahi en temelde özne-nesne ayrımını varsaydığından varlık sorusunu kapatıyordu. Badiou'nun matematiksel-ideasal oryantasyonu ise ontoteolojilerden farklı olarak ve Heidegger'in öngörmediği bir şekilde, mevcudiyetin eksiltimi sonucu elde edilen tutarsızlığı, tikel bir temsil olarak düşünülemeyecek olan mathemeye tabi kılar demiştik. Matheme burada matematiği ifade eder; matematik de Badiou için ZFC aksiyomatik küme kuramı dizgesi anlamına gelir. Badiou bu hamlesiyle, Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin varlığını gösterdiğini, böylece Heidegger ve ontoteolojileri açacak matematiksel-ideasal oryantasyona sahip bir sistematik felsefe fikrine ulaştığını düşünmektedir. Bir önceki bölümde de eksiltilimin mathemeye tabi kılınmasının, *Varlık ve Hadise*'de matematiğin ontoloji oluşu kararında somutlaştığını belirttik ve *Varlık ve Hadise* için bu kararın olmazsa olmazlığına işaret

ettik. Şimdi bu alt bölümde, mevcudiyetin eksiltimini temsil düzeyinde olmayan mathemeye tabi kılan "matematik ontolojidir" kararını doğrudan ele alalım. Görüleceği üzere bu karar, *Varlık ve Hadise*'de Birin yokluğu kararının kazandığı yeni biçimdir. Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünme, nihilizm tehlikesinin bertaraf edilmesi adına gereklidir. Felsefe tam da bu işlevi gerçekleştiriyorsa değerlidir. Böylesi bir düşünmenin imkânı ise ancak matematikten hareketle gösterilebilir. Badiou'nun ifadesiyle söylersek: "matematiği değersiz görmek, akabinde hiçbir felsefenin ayağa kalkamayacağı bir şey[dir]."⁸⁰ Matematik biçimsel bir oyun değil; gerçek bir "olmalıdır". İşte matematiğin, yani aksiyomatik küme kuramının ontoloji oluşu kararı, aksiyomatik küme kuramının varlık-olarak-varlığı telaffuz edişi anlamında gerçek bir düşünme olması anlamına gelir.

Birsiz bir düşünme olarak küme kuramında Birin karşıtı çokluktur. Küme kuramı, "çokluk"un Bire gönderimde bulunmaksızın ama yine de tutarlı bir şekilde düşünülebildiği alandır. Bu husus bir açıdan onun aksiyomatik doğası sayesinde mümkün olur. Zira aksiyomatik olarak düşünülen çokluk, "bir nesne" olarak düşünülmeyen çokluktur.

Çok genel bir şekilde, matematik felsefesi kitaplarındaki ince ayrımlara girmeksizin, aksiyomatik bir sistemi nesne kavramı açısından iki şekilde düşünebileceğimizi söyleyebiliriz. Realist bir bakıştan, aksiyomatik bir sistem "bir nesnenin en genel özelliklerini betimleyen önermeler"den oluşur. Buna göre aksiyomların içerdiği her terimin nesnesinde bir gönderimi vardır. Aksiyomları aynı nesneye dair başka önermelerden ayıran, sahip oldukları genellik ve kapsamıdır. Bu türden bir aksiyom anlayışına Öklit'in postülalarını örnek verebiliriz. İlk alt bölümde ontoteoloji olarak ifade ettiğimiz metafizik sistemlerin de temel ilkelerini realist bir perspektiften hareketle apaçık doğru önermeler olarak sunduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Böyle anlaşıldığı takdirde aksiyomatik bir düşünme, "bir nesneye" dair bir tasvirdir. İkinci yaklaşım ise aksiyomlara dair biçimselci yaklaşımdır. Buna göre aksiyomlar bir nesneye dair konuşmazlar. İçerikleri önermesel değildir, doğrulama ve yanlışlamaya konu olmazlar. Aksine bir aksiyom, tanımsız belli terimlerden hareketle kurulur, "nesnesini içkin olarak tanımlar". Hilbert, geometri aksiyomlarında geçen nokta, doğru ve düzlem terimleri yerine daima masa, sandalye ve bira bardağı gibi terimlerin konabileceğini

⁸⁰ Badiou, *Wittgenstein's Antiphilosophy*, s. 71.

söylerken⁸¹ aslında biçimselci bir bakış açısından konuşmaktadır. Biçimselci bir bakıştan anlaşılan aksiyomatik düşünme, biçimsel bir kurgudan ibaret olarak anlaşıldığından aslında gerçek bir düşünme anlamı da taşımayacaktır. Bu noktada ilk alt bölümdeki terminolojimizden hareketle söylersek, aksiyomatik sistemlere dair burada ele aldığımız realist perspektif, matematiksel-ideasal oryantasyonun ontoteolojik yorumlanışına karşılık gelir. Şiirsel-doğal oryantasyon nazarından ise matematik biçimsel bir oyundan ibarettir; matematikteki kesinlik ve genellik ise bir yanılsamadır.

Badiou'nun ise ontoteolojilere ve Heidegger'e yönelik hamlesine koşut şekilde aksiyomatik düşünmenin doğasına dair tutumu da iki yönlüdür. Kavramların içeriğini biraz değiştirmekle birlikte, Badiou hem biçimselci hem realisttir diyebiliriz.⁸² Badiou biçimselcidir, zira aksiyomların tanımsız belli terimlerden hareketle kurulduğunu düşünür. Buna göre aksiyomlar "bir nesne"ye dair konuşmazlar. Ancak aynı zamanda Badiou realisttir, çünkü aksiyomların reel olanın düzeyinde konuştuğunu, ontolojik olduğunu düşünür. Bu iki ciheti ayrı ayrı ele alalım.

Aksiyomatik küme kuramı, belli paradokslara cevap olarak doğmuştur. Sezgisel olarak apaçık kabul edilen ve kabaca "kaplam"a karşılık gelen küme mefhumunun Russell Paradoksu ve türevleri gibi belli paradokslara açık oluşu fark edildikten sonra, küme mefhumu paradokslara yol açmayacak şekilde aksiyomatize edilmiştir. Buna göre küme -her ne kadar kaplam mefhumundan beklediğimiz sezgileri kısmen karşılarsa da- sezgisel olarak "kaplam"a karşılık gelmez; küme, aksiyomların içerdiği kuralları sağlayan her neyse "o"dur.

Öte yandan, aksiyomatik olarak düşünülen küme, kendisine "o" zamiriyle işaret edilebilecek bir nesne dahi değildir. Zira aksiyomlarca kuralları verilmiş "küme"nin bir birliğe sahip olduğunu iddia edemiyoruz. Bu husus Gödel'in tamamlanmamışlık teoremlerinin sonucu olarak da anlaşılabilir. Bu teoremlere göre, aksiyomatik bir sistemin tutarlı olup olmadığı kendi içerisinden tanımlanamaz ve bir aksiyomatik sistemde, doğru olmasına rağmen türetilmeyen en az bir önerme daima bulunur. Bu demektir ki kümeyi tanımlayan bir aksiyomatik sistemin gerçekten bir nesne tanımlayıp tanımlamadığı

⁸¹ Bk. Ivor Grattan-Guinness, *The Search for Mathematical Roots 1870-1940*, Princeton: Princeton University Press, 2000, s. 208.

⁸² Hallward da benzer şekilde Badiou'nun aksiyom anlayışının biçimselci ve realist olmak üzere iki yönü olduğu tespitini yapar ve bu iki yönlü aksiyom anlayışını "aksiyomatik realizm" olarak adlandırır. Bk. Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, s. 72. Ayrıca bk. s. 71-73.

meçhul kalacak ve böyle bir nesne olsa dahi ona dair kuşatılamaz kalan bir yön daima bulunacaktır.

Bu tespitlerin biçimselcilik yahut realizm lehine bir tercihi dayatmadığı doğrudur. Sezgisel küme mefhumunun yol açtığı paradokslardan hareketle biçimselci bir pozisyon benimsenebileceği gibi; aksiyomların önermesel içeriklerinin olduğu iddia edilerek realist bir pozisyon da benimsenebilir. Kaldı ki tamamlanmamışlık teoremlerini ortaya koyan Gödel'in kendisi her şeye rağmen realist bir bakışa sahiptir.

Bu yargıyı daha da genelleştirebiliriz. Hallward'ın şu ifadeleri oldukça yerindedir: "Matematiksel pratiğin bizatihi kendisinde, hangi pozisyonun daha haklı olduğuna açık biçimde karar verebilecek hiçbir şey bulunmaz. Başka deyişle bu, bir taraf seçme meselesi olarak kalır."⁸³ Matematiğin bir bilim olarak iç işleyişinden hareketle baktığımızda, biçimselcilik ve realizm gibi pozisyonlar felsefi düzeye ait adlandırmalar olarak görünür. Matematik ile felsefe arasında ise sabit ve kendinde bir ilişki tarzı tanımlı değildir. Badiou, aksiyomatik matematiği felsefi düzeyde hem biçimselci hem de realist tarzda anlamayı tercih ediyorken, aslında bu tercihi kendi felsefi konumlanışında, yani "Birsiz bir düşünme olarak matematiği kurgulamak" isteğinde gerekçeleniyor görünmektedir.

Badiou, matematikte Birsiz düşünmenin imkanını görmesi sebebiyle aksiyomları önermesel içerikli düşünme taraftarı değildir. Hatta, ontoteolojiye düşmemek adına diyelim, bu ihtimalin önünü baştan kapatmak istemiştir. Bu tespiti *Varlık ve Hadise*'nin girişinde matematiğin ontoloji oluşuna dair kendi ifadelerinden hareketle düşünebiliriz. Badiou'nun amacı matematiğin ontoloji oluşunu ispat etmek değildir. Badiou için "matematik ontolojidir" aksiyomu bir kalkış noktasıdır ve Badiou bu aksiyomu kalkış noktası olarak belirleyerek iki sorunu geçersiz kıldığını söyler: (1) matematiğin temelleri ve (2) matematiksel nesnelerin doğası tartışmaları.⁸⁴ Matematiğin temellerine ve matematiksel nesnelere dair tartışmanın baştan kapatılışı ve aksiyomatik bir dizgenin tamamlanmamışlığından, matematiksel ifadelerin önermesel bir içeriğe sahip olmadığını düşündürür. Zira matematiğin bizatihi kendisi ontolojiyse, ancak onun hakkında konuştuğu "bir nesne"nin varlığı gösterilemiyorsa, onda kurulan ifadelerin gönderimi olarak matematiksel nesnelerden bahsetmek anlamlı olmayacaktır. Böylece Badiou

⁸³ Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, s. 74.

⁸⁴ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 6-7.

"matematik ontolojidir" metaontolojik aksiyomu ile aksiyomların önermesel içerikli düşünülme imkanını baştan boşa çıkarmış olmaktadır.

Öte yandan, "matematik ontolojidir" ifadesi matematiksel nesneler tartışmasını dışarıda bırakarak bir tür biçimselci görünüme sahip olsa dahi, "matematik ontolojidir" eşit ölçüde realist çağrışımlara sahip bir ifadedir. Zira bu aksiyomun söylediği, matematiğin nesnesiz de olsa yine de varlık-olarak-varlığı telaffuz ediyor olduğudur. Eğer nesnesizlik yalnızca matematik içerisinde kalsaydı, biçimselcilik tespiti geçerli olabilir ve matematik belli kurallara göre oynanan semboller arası bir oyundan ibaret olabilirdi. Ancak "matematik ontolojidir" demek, matematik nesnesiz bir sembol oyunu değil, gerçek bir düşünmedir demektir. Böylece Badiou'nun bir yönüyle biçimselci bir yönüyle ise realist olan aksiyom anlayışını görmüş oluyoruz. Matematik, öznenin nesnesine dair bir söylemi olmamasına karşın; yine de varlığa dair gerçek bir düşünmedir.

"Bir nesne"ye dair söylemi tikellikle ilişkilendirmiş ve varlık-olarak-varlığa dair söylemin tikel olamayacağına işaret etmiştik. Ontoteolojinin temel sorunu da bu minvalde varlığı tikel "bir nesne" gibi düşünmesiydi. Bu minvalde ontoloji, eğer bir söylem olarak var olacaksa "bir" şeye dair bir söylem olmamalıdır.

Bu noktada Badiou'nun ontoloji anlayışına geliyoruz. Badiou, ontolojiyi her söyleme eşlik eden bir söylem olarak düşünür. Ancak bu söylem ontoteolojik olarak değil, matematikteki Birsiz düşünmenin imkanlarıyla ortaya koyulur. Birlik tikelliğin kaynağındadır. Dolayısıyla her sunumda ortak olan, Birin öncesi olmalıdır. Birin öncesini, matematiğin Birsiz düşünme imkanıyla birlikte düşünceye konu ettiğimizi düşünebiliriz. İşte bu minvalde matematik ontolojidir. Badiou'nun terminolojisiyle söyleyecek olursak, ontoloji olan matematik "sunumun sunumu"dur (fr. *présentation de la présentation*).⁸⁵

"Sunum" (fr. *présentation*), Badiou'ya göre metaontolojinin (felsefenin) ilksel (fr. *primitif*) terimidir.⁸⁶ İlksel olması sebebiyle Badiou sunum teriminin açık bir tanımını vermez. Ancak bu terimin anlaşılabilirliği için, yine Badiou'yu takip ederek sunum terimini deneyim⁸⁷ ve mevcudiyet (fr. *présence*) terimi ile birlikte düşünebiliriz. "Mevcudiyet,

⁸⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 27-28.

⁸⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 519.

⁸⁷ "Eğer 'deneyim' kelimesinin herhangi bir anlamı varsa, o da haddizatında sunumu (fr. *la présentation comme telle*) belirtmektir." Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 391.

sunumun tam zıttıdır.”⁸⁸ Mevcudiyet ontolojileri, varlığı halihazırda mevcut olan ve bir tür deneyimine erişilebilen olarak düşünür.⁸⁹ Sunum ise deneyimlenen her tür fenomenin matematiksel olarak ele alınabileceği varsayılmış modu olarak, fenomen teriminin Badiou’nun eksiltici felsefesindeki adıdır diyebiliriz. Fenomen terimini sunum olarak anladığımızda ise varlık halihazırda sunumda mevcut olan değil, bir eksiltilim ile düşünceye konu edilebilen olarak düşünülür. Varlık halihazırda mevcut değildir; varlık, ancak eksiltilim hamlesi sonrasında gündeme gelebilir. Zira her sunum, “bir” sunumdur. Varlık ise “bir” sunumu verilebilen değil; her sunumda ortak olan “haddizatında sunum”dan (fr. *la présentation comme telle*) hareketle düşünülür. Mevcudiyetin eksiltiliminin mathemeye tabi kılınması da her tür fenomenin olağan içeriklerinden soyutlanarak varlıkları itibarıyla matematiksel/biçimsel bir incelemeye tabi tutulabileceğinin varsayılışıdır. İşte matematiğin imkanlarıyla gerçekleştirilen bu “sunumun sunumu” ontoloji adını almaktadır. Bir var olmadığından, her şey çokluktur. Sunum da çokluğun alanıdır. Eksiltilimin mathemeye tabi kılınması hamlesiyle birlikte, ilk olarak tikelliğin kaynağı olan birlikten geriye gidilir, sonrasında ise her sunumda ortak olan “çokluk oluş” olarak sunumun kendisi, küme kuramının imkanları ile, bizatihi kendinde olduğu haliyle, yani başka hiçbir yüklemi söz konusu edilmeksizin düşünülür. Bu hususu Badiou’nun terminolojisini de kullanarak biraz daha açalım.

Badiou’nun matematiksel ontolojisinde sunulmuşluk ile varoluş (fr. *exister*) müteakıl terimlerdir: “Varoluş, sunumda-olmaktır.”⁹⁰ Geride, her şeyin çokluk olduğuna ve birliğin bir-sayma işleminin sonucu olarak bulunduğu işaret etmiştik. Buna göre, sunum haddizatında çokluktur; sunumun birliği ise sunuma dışarıdan eklenmiş bir sonuçtur. Badiou’nun terminolojisiyle söylersek, birlik “bir-sayma”nın (fr. *compte-pour-un*) sonucudur. Haddizatında sunum, herhangi bir belirlenmişliğe sahip değilken; belli bir bir-sayma rejimine tabi olduktan sonra söz konusu sunum bir belirlenmişlik ve ayrılmışlık kazanmış olur. Badiou sunumun tabi olduğu ve sunuma belli bir belirlenim ve tutarlılık getiren bir-sayma rejimlerine “yapı” (fr. *structure*) der; (sunumdaki) her varolan, bir yapıya göre varolur.

⁸⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 27.

⁸⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 26-27.

⁹⁰ Badiou, *Being and Event*, s. 67.

Sunumdaki belirlenimin ve birliğin yapı üzerinden düşünülüyor olması, çokluk kavramında iki yönün ayırt edilmesini gerektirir. Badiou'ya göre "haddizatında sunum" kendisinde birliğin yani belirlenmişliğin olmadığı çokluktur. Başka deyişle, haddizatında sunum, tikelliğin kaynağı bir bir-sayma rejimine tabi olmamış olan çokluktur. Badiou terminolojisinde bu tür çokluğun, sunum çokluğunun adı "tutarsız çokluk"tur (fr. *multiplicité inconsistante*). Badiou bu minvalde düşünülen çokluğa eylemsizlik çokluğu (fr. *multiplicité d'inertie*) der. Bu eylemsizliği belirlenmemişlik olarak anlayabiliriz. Sunulanın bizatihi kendisinde bir belirlenim yoktur. Tutarsız çokluk, henüz belirlenmemiş, ancak belli bir bir-sayma rejimi olarak yapıdan önce gelip ona tabi olabilecek olan olarak düşünülen çokluktur.

Belli bir yapıya göre düşünülen çokluk, yani yapılanmış olan sunum ise "durum" (fr. *situation*) adını alır. Yapılanmış bir sunum ise tutarsız değil, "tutarlı çokluk"tur (fr. *multiplicité consistante*). Bu anlamıyla çokluğa Badiou, terkip çokluğu, sayısal çokluk, yapının sonucu olan çokluk (fr. *multiplicité de composition, qui est celle du nombre et de l'effet de la structure*) der.⁹¹ Sayısal çokluk oluş, bu çokluğun halihazırda bir-sayılmış olan çoklukların çokluğu olarak düşünülməsi sebebiyledir. Her sunum, belli bir yapıya sahip olması itibarıyla tutarlıdır. Bu şekilde, birliğin kaynağı olarak yapı, birliğin öncesine ve sonrasına ait olmak üzere bir durumun çokluğunun iki yönden düşünüleceğini ortaya koyar.

Bir-sayma rejimi olarak tanımladığımız yapı, küme-eleman bağıntısı üzerinden düşünülür. Dolayısıyla, sunulmuş olmak ile varoluş özdeş olduğundan, durumlarda, varoluşun küme-eleman bağıntısı üzerinden düşünüldüğünü ifade edebiliriz. Badiou bu bağıntıyı ifade etmek üzere "ait-olma" (fr. *appartenance*) terimini kullanır. Ait-olma bağıntısı, başka herhangi bir belirlenim söz konusu olmaksızın, yalnızca varoluşları itibarıyla durumların kendisiyle düşünüldüğü bağıntıdır. Matematiksel ontolojinin Birsiz oluşunun ilk aşaması da bu ait-olma bağıntısı üzerinden ifade bulmaktadır. Matematiksel ontoloji, çoklukları durumda varoluşu tanımlayan ait-olma bağıntısı üzerinden tutarlılaştırır. Çoklukların yalnızca varoluşu ifade eden ait-olma bağıntısına göre düşünülüyor olması, bir çokluğun ancak bir başka çokluğun elemanı olarak düşünülməsi anlamı taşımakta, dolayısıyla bir varolan olarak çokluk, ancak bir başka çokluğun

⁹¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 25.

elemanı olarak varolabilmektedir. Böylece, eğer varoluş ait-olma bağıntısında ifade buluyorsa, buradan varoluşun tözsel bir Birin varoluşu olarak düşünülemeyeceği sonucu çıkar. Bu şekilde, matematiksel ontoloji, varoluşu bir çokluklar çokluğu içerisinde, çokluklar arası ilişkiler üzerinden tutarlı bir şekilde düşünmüş olur.

Başka hiçbir özelliği ve kavramsal belirlenimi söz konusu etmeksizin, yalnızca çokluk-olarak-çoklukları tutarlılaştıran ontolojik durum, bu işlevini bir "çokluk" kavramını tanımlamadan aksiyomatik bir şekilde icra eder. Bu şekilde, yalnızca çokluk-oluşları itibarıyla aksiyomatik olarak tutarlılaştırılmış olan çokluklar, ileride ele alacağımız üzere saf çokluk olarak adlandırılır.⁹² Matematiksel ontolojinin saf çoklukları tutarlılaştıran aksiyomatik doğası, Birsiz düşünme olarak matematiğin ikinci yönünü ifade eder. Yapı teriminden ilerleyerek bu hususu ifade edelim.

Ait-olma bağıntısına göre düşünülen yapılanmış bir sunumda henüz bir bilgi ve anlamdan söz edemeyiz. Sunum düzeyi, eğer ait-olma bağıntısı matematiğin imkanları ile tutarlılaştırılarak kendinde düşünülebiliyorsa, epistemolojik bir unsurun (kavramsallığın) karışmadığı ontolojik bir düzeyi tanımlar. Bilgi ve anlam kategorileri ise küme-eleman bağıntısına göre düşünülen durumları varsayar ve bir üst düzeye işaret ederler. Başka deyişle bilgi ve anlam, belli bir şekilde sunulmuş ve var olmuş olanın kavramsal olarak "temsili" (fr. *représentation*) edildiği düzeye aittir. Temsil, küme-eleman bağıntısına göre sunulmuş olanın, belli sınıflandırmalara göre farklı yönlerden düşünmeye konu edilmesini ifade eder. Bunu, varoluşları ait-olma bağıntısına göre bilinen çoklukların farklı kavramlarca düşünülmesi olarak anlayabiliriz.

Ontolojik durumu bir kenara bırakırsak, tutarlı çokluk olarak durumlara tutarlılık getiren her yapı, bir "üst-yapı"yı (fr. *méta-structure*) da beraberinde getirir. Üst-yapı, varlığı (sunumu) söz konusu olan belli bir çokluğun, kavramsal belli bir çerçeveye sahip olarak düşünüldüğü düzeyidir. Bir üst-yapıca belirlenen temsil rejimi "durumun statükosu" (fr. *l'état de la situation*) olarak adlandırılır. Sunum, ait-olma bağıntısına göre düşünülürken; statüko küme-alküme ilişkisini tanımlayan "içerme" (fr. *inclusion*) bağıntısı üzerinden düşünülür. Bir durumda sunulu olan elemanlar, içerme bağıntısının sağladığı imkanlarla, o durumun altkümeleri olarak farklı tasnif ve bağıntılara konu edilir.

⁹² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 28.

Varlığı ancak bir karar ile mümkün olacak olan ontolojik durumu yine bir kenara bırakırsak, her durum statükosu sayesinde "var olur" deriz. Başka deyişle, her durum kavramsal bir çerçeveye birlikte düşünülür. Ontolojik durum dışındaki durumlarda, varlık düzeyi ile bilgi düzeyi daima koşut olarak birlikte bulunmaktadır. Şöyle ifade edebiliriz: yapılanmış tutarlı bir çokluk olarak durumda bir-sayılmış olmak, var olmak anlamına gelir. Bu demektir ki var olmak bir yapıya göre düşünülmeyi gerektirir. Ancak yapı kendi kendisini bir-saymaz; yalnızca bir işlem olarak bulunur. Yapının kendisinin bir-sayılmayışı, yapının belirlediği tutarlı çokluğun bir bütün olarak bir-sayılmayışı anlamına gelir. Bu ise tutarlı çokluğun tutarsız kalışını, var olamayışını ifade eder. İşte yapının gerektirdiği meta-yapı, en kuşatıcı altküme olarak yapının bir-saydığı elemanların tamamını bir-sayarak, yapının kendisini bir saymış ve tutarsızlık ve varolamayış tehlikesini ortadan kaldırmış olur. Başka deyişle, bir bütün olarak kümenin birliğini ve dolayısıyla var oluşunu temin eden sayım, statükonun bir-sayımıdır. Badiou, statükonun bu bir-sayımına "bir-yapma" (fr. *mise-en-un*) der.

Bu çerçevede "eksiltim" (fr. *soustraction*) terimi de tutarlı bir çokluğun tutarlılığının kaynağı olan bir-yapmadan yahut bir-saymadan gelen unsurların soyutlanıp çıkarılmasını ifade eder. Bu eksiltimin, meta-yapı ile yapı arasındaki karşıtlığa da uyumlu olarak Badiou felsefesinde iki aşaması vardır. Birinci aşamada, "mevcudiyetin eksiltimi"nin (fr. *la soustraction de toute présence*) matheme üzerinden düşünülmesi bize ontolojik durumu verir. Badiou için ontoloji, olağan bir yapılanmış sunumdan farklı olarak "aksiyomatik" bir bir-sayma rejimine sahip durumdur. Aksiyomatik bir-sayma, nesnesini "bir nesne olmayan olarak" içkin bir şekilde düşünceye konu eden ve bir öznenin bir nesnesine dair söylemi cinsinde olmayan bir yapıda olduğundan, ontolojik durumun statükosu, meta-yapısı yoktur. Zira statüko, bir bütün olarak hakkında konuşulanın birliğinin kaynağıdır ve ontolojinin konusu olan varlık-olarak-varlık için böyle bir bir-sayma söz konusu değildir. O halde ilk eksiltim düzeyi bize, mathemenin imkanlarına da dayalı olarak meta-yapısız düşünülen ontolojik durumu temin etmektedir.

Ontolojik durum "bir nesne"ye dair bir söylem değildir, nesnesini bir-yapmaz. Aksine ontolojik durum, her tikel sunumda ortak olanı, yalnızca ait-olma bağıntısına göre ve birliğin öncesi olarak düşünülen haddizatında sunumun kendisi olan tutarsız çokluğu sunar. Bu sebeple Badiou, "aksiyomatizasyon, sayım kuralının içkinliğine bırakılmış olan çokluğun *kavramsızca* yani *birin-varlığı-imlenmeksizin* temin edilmesi için bir

gereklilikler⁹³ der. Aksiyomatik bir bir-sayıma göre düşünölen ontoloji de ifade edildiği üzere "sunumun sunumu"dur. Böylece, ilk düzey eksiltim hamlesiyle meta-yapısız bir şekilde sunumu sunan ontolojik durum, kavramsal düşünmenin öncesine ait bir durumu ifade eder. Böylece ontoloji, meta-yapısız oluşu itibarıyla varlık ile bilginin birbirinden ayrıldığı, doğrudan varlık-olarak-varlığa dair olan ve Biri gerektirmeyen bir söylem olmaktadır. Matematiksel ontolojik durumun meta-yapısı yoktur. Başka deyişle, matematiksel ontolojide tutarlılaştırılan çokluk-oluş, kavramsal Birliğe sahip bir yüklem değildir.

ZFC aksiyomatik küme kuramı, yalnızca ait-olma bağıntısına göre ve Bire gönderimde bulunmaksızın düşünölen çokluklar çoklukları olarak saf çoklukları düşünür. Ancak ZFC bunu aksiyomatik bir şekilde, yani çokluk-oluşu "bir" kavram olarak düşünmeden, meta-yapısız bir şekilde yapar. Bu iki hususu birlikte ifade edersek: "Aksiyomatizasyon, eğer eşitlik mantıksal bir sembol kabul edilirse, matematiğın tüm lüğatinin en nihayetinde kendisine irca edilebildiği ait-olma "E" bağıntısının kullanımının düzenlenmesine dayanır."⁹⁴ Ontoloji sunumun sunumudur dedik. Sunulmakla var olmak arasındaki ilişkiyi ve sunumun ait-olma bağıntısı üzerinden düşünöldüğünü hatırlarsak, sunumun kendisini sunmak, ait-olma bağıntısını sunmak ve böylece var olmanın kendisini sunmak anlamına gelecektir. Bu sunumun aksiyomatik oluşu da bu sunumun Birsiz gerçekleşmesi anlamını taşımaktadır.

Öte yandan, ZFC'nin mevcudiyetin eksiltimini mathemeye tabi kılarak sunumu sunma hamlesi, bir açıdan tutarsız çokluğu, bir diğeri açıdan ise yapıyı tutarlılaştırmak anlamı taşımaktadır. Bu minvalde, meta-yapısız bir durumun varlığı ile birlikte, tutarsız çokluk ile yapı arasında bir özdeşlik ortaya çıkar.

Yapının kendi kendisini bir-saymadığına işaret etmiştik. O halde, eğer bir meta-yapı söz konusu değilse, yalnızca yapısı itibarıyla düşünölen bir durum da ilk elde söz konusu olamaz. Zira yapının kendisi bir-sayılmadığı için, yapının kendisi bir-saymanın öncesine ait olan olarak tutarsız çoklukla aynı düzeye aittir. Zira tutarsız çokluk, tam da henüz bir-sayılmamış olarak düşünölen çokluktur. Eğer matematik gerçek bir düşünme değil; biçimsel bir oyun ise, başka deyişle ait-olma bağıntısı varoluşla ilişkili değilse,

⁹³ Badiou, *Being and Event*, s. 43.

⁹⁴ Badiou, *Being and Event*, s. 44.

meta-yapısız bir şekilde yapının kendisinin konu edileceği bir söylem de söz konusu olamaz. O halde, yalnızca ait-olma bağıntısı üzerinden düşünülen yapı, matematik ontoloji değilse, tutarsız çokluk alanına aittir ve meta-yapısız bir şekilde "kendinde" düşünülememektedir. İşte matematiğin ontoloji oluşu kararı, matematiğin sunumun sunumu olması kararı, ait-olma bağıntısını aksiyomatik bir şekilde tutarlılaştıran ZFC dizgesinin bizatihi yapıyı -meta-yapısızca- tutarlılaştırması anlamı taşımaktadır. Ancak yapı, ilk elde tutarsız çokluğa ait olduğundan, yapının meta-yapısızca tutarlılaştırılması, tutarsız çokluğun da meta-yapısız bir şekilde tutarlılaştırılması anlamı taşıyacaktır. Böylece ontoloji olarak ZFC dizgesinin ait-olma bağıntısını tutarlılaştırması, yapıyı ve tutarsız çokluğu meta-yapısız bir şekilde tutarlılaştırması anlamını taşımış olur.⁹⁵ Tutarsız çokluğu, kendisinde, çokluk-oluş dışında "bir" belirlenim olmayan çokluk olarak ifade etmiştik. Yalnızca ait-olma bağıntısı üzerinden düşünülen yapı terimi de aslında tam da çokluk-olarak-çoklukları konu etmektedir. Böylece matematiksel ontoloji, ait-olma bağıntısını tutarlılaştırıp, bunu da kavramsallığı dışarıda bırakarak yaparken, aslında bizatihi çokluk-olarak-çoklukların kendisiyle düşünüldüğü tutarlı bir düşünme ortaya koymuş olur. Aksiyomatik matematik, ilk elde tutarlılık olarak görüleni tutarsız, ilk elde tutarsızlık olarak görüleni ise tutarlı kılarak saf çokluğun kendindeliğinin aksiyomatik bir kuramını ortaya koyar.⁹⁶ İlk elde tutarlı olan, bir çokluğun birliği; tutarsız olan ise birliğin tutarlılığın kaynağı olarak mevcut olmadığı aşamadır. Eksiltimin mathemeye tabi kılınması hamlesi, ilk olarak tutarsız çokluğa geçmeyi, sonrasında ise Birsiz çokluk olan bu tutarsız çokluğu, Birsiz bir bağıntı olan aksiyomatik düşünülen ait-olma bağıntısı marifetiyle tutarlılaştırmayı içerir. Böylece ilk elde tutarsız olan tutarsız çokluk, aksiyomatik bir-sayım marifetiyle -ontoloji olan ZFC'de- tutarlılaşmış; ilk elde tutarlılık olarak düşünülen birlik ise aksiyomatik durumun bir meta-yapısı olmaması itibarıyla dışarıda bırakılarak tutarsızlaştırılmıştır. Bu şekilde, kendisinde birlik olmaksızın düşünülen ve yapıyı meta-yapısız bir şekilde tutarlılaştıran ait-olma bağıntısının işleyişiyle türetilen çokluklara Badiou "saf çokluk" (fr. *la multiplicité pure*) der. Saf bir çokluk, yalnızca ait-olma bağıntısına göre düşünülen, kendisinde tözsel birliğin olmadığı "çokluklar çokluğu"dur (fr. *le multiple de multiples*).⁹⁷ "Burada çokluk, bir ait-olma

⁹⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 55.

⁹⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 30.

⁹⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 44.

mantığı biçiminde içkin olarak tanımlanır.”⁹⁸ ZFC küme kuramının çoklukları, başka herhangi bir kavramsal belirlenime sahip olmayıp, yalnızca ait-olma bağıntısına göre düşünülüyor olan işte bu çokluk çokluklarıdır. Badiou’nun ifadesiyle de söylersek:

Eğer bir ontoloji, yani bir sunumun sunumu mümkünse, o, saf çokluğun, “kendinde” çokluğun durumudur. Daha kesin söylersek: ontoloji yalnızca bizatihi tutarsız çoklukların bir kuramı olabilir. “Bizatihi”nin anlamı, ontolojik durumda sunulacak olanın, çokluk oluşu dışında hiçbir yüklemi olmayan çokluk olmasıdır. Ontoloji, eğer mevcutsa, zorunlu olarak çokluk olarak çokluğun bilimi olmalıdır.⁹⁹

Öte yandan, saf çokluğa karşıt olarak, daima bir yapı ve meta-yapıya göre düşünülen olağan çokluk ise “katışık çokluk”tur (fr. *la multiplicité impure*).¹⁰⁰ Badiou ontolojisinde her şey bir çokluk olduğundan, “masalar”, “sandalyeler” gibi olağan nesnelerimizi katışık çokluğa örnek olarak verebiliriz. Saf ile katışık çokluklar arasındaki bu ayrım tezimiz bakımından ayrıca önemlidir. Zira saf çokluklar, Birsiz düşünülen çokluklar; katışık çokluklar ise daima kavramsal bir birlik üzerinden düşünülen çokluklardır. Dolayısıyla saf-katışık çokluk ayrımının Bir ile çokluk arasındaki karşıtlık bağlamında “özel” bir ayrım olması, matematiğin ontoloji oluşu bakımından bir gerek-şarttır. ZFC ontolojik durumunun sunduğu Birsiz saf çokluklar, katışık çoklukların biçimsel-çokluğudur ve ontolojik çokluklar bu biçimsel-çokluklarla düşünülür. Bu konu ileride doğrudan ele alınacak.

Böylece, Birsiz bir düşünme olarak ontolojik durumun aksiyomatik bir şekilde ait-olma bağıntısını tutarlılaştıran durum olduğunu söylemiş olduk. Ancak söz konusu Birsizliğin tam manasıyla gerçekleşebilmesi için son bir eşiğin daha geçilmesi gereklidir. Bu eşik, bu tezin iddiasına göre *Varlık ve Hadise*’nin en kritik aşamasını ifade eder.

Çoklukları ait-olma bağıntısı üzerinden, çokluk çoklukları olarak çokluklardan müteşekkil düşündüğümüzde, bu çokluk çokluklarının geriye doğru izlendiğinde ilksel olarak hangi çokluktan hareketle düşünülmesi gerektiği gibi bir soru ortaya çıkmaktadır. Zira, ileride göreceğimiz üzere, ZFC aksiyomlarının çoğu, bir çokluktan hareketle bir başka çokluğu nasıl elde edeceğimize dair kuralları ifade ederler. O halde, bu kuralların ilksel olarak işletileceği başlangıç noktasının ne olacağı sorusunu da sormalıyız. Bu ilksel

⁹⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 44.

⁹⁹ Badiou, *Being and Event*, s. 28.

¹⁰⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 30.

çokluk, belli elemanlar içeren bir çokluk olsaydı, ilksel çokluğun içerdiği elemanların, söz konusu ilksel çokluktan daha temel olması ve bunun ötesinde bu elemanların çokluk olmaması gibi bir durum gündeme gelirdi. Bu ise Birin varlığı tezini tekrardan gündeme getirirdi. Böylesi bir gerekçeye binaen Badiou, ilksel çokluğun boş küme olması gerektiğini söylemektedir. Ontolojik çoklukların kendi içerisinde düşünüleceği saf çokluklar, yalnızca boş kümeden hareketle türetilmiş çokluklardır. ZFC dizgesinin tek varoluşsal aksiyomu olan Boş küme aksiyomu, Birsiz bir düşünme olarak saf çoklukların bilimi olan matematiğin üzerinde iş görmeye başlayacağı bu ilksel çokluğu var kılan aksiyomdur.

Bağımsız bir bölümde doğrudan ele alacağımız bu konuyu burada derinleştirmeyecek olmakla birlikte, bu tezin iddiasına göre boş kümenin Birsiz bir çokluk olarak yorumlanışının, Badiou'nun boş kümeye yüklediği metaontolojik (felsefi) değerle ilişkili olduğunu söylemiş olalım. Varoluşun ait-olmakla ilişkilendiği bu metaontolojik çerçevede, boş küme, kendisine hiçbir çokluğun ait olmadığı bir hiçlik olarak tutarsız çokluk ile ilişkilenmekte ve aslında ilk elde ne Bir ne de çokluk olmakta, tutarlı olmaması itibarıyla da bir imkansızlığın ifadesi olmaktadır. Badiou ise Birin yokluğu metaontolojik kararına dayalı olarak, Boş küme aksiyomunca varlığı ilan edilen boş kümenin bir "çokluk" olarak düşünülmesi gerektiğini iddia etmektedir. Kendi ifadesiyle:

[H]içlikten oluşması itibarıyla, esasında Bir ile çokluk arasındaki duruma-içkin karşıtlığa uymuyor da olsa, boşluk, çokluk olarak *adlandırılmıştır*. Ontoloji ana ilkesi olarak birin yokluğunu ortaya koyduğundan, boşluğu çokluk olarak adlandırmak, onu Bir olarak adlandıramadığımızdan elimizde kalan tek çözümdür.¹⁰¹

Böylece Badiou, ait-olma bağıntısını aksiyomatik olarak tutarlılaştırarak Birsiz bir düşünmeyi tanımladıktan sonra, bu düşünmeyi, kendisinde birliğin olmadığı hiçlik-çokluğu olarak boş kümeden başlatarak, matematiği Birsiz bir düşünme olarak kurguladığı çerçeveyi tamamlamak istemektedir. Değinildiği üzere bu konu eleştirel bir bakış açısından hareketle ileride ele alınacak.

¹⁰¹ Badiou, *Being and Event*, s. 59.

Sonuç olarak, aksiyomatik ontoloji, bir meta-yapıya ve dolayısıyla kavramsallığa sahip olmayıp, boş kümeden hareketle ait-olma bağıntısına göre düşünülen sunumun, Birin varlığını varsaymayan, çokluk çoklukları olarak saf çoklukları esas alan tutarlı bir kuramını ortaya koyar. Bu şekilde, ontolojik durum her sunumda ortak olan tutarsız çokluğu ve yapıyı boş kümeden hareketle tutarlılaştırdığından, tikel "bir" temsil ortaya koymuş da olmamaktadır. Her tikel söylem, "bir nesne"ye dair söylem olduğundan ve birlik lokallığın ve tikelliğin kaynağı olduğundan, tikel söylemlerde ortak olanı sunmak, bir "bir"liği sunmak olarak değil, tutarsız çokluğu sunmak olarak gerçekleşebilmektedir. "Bir" nesneyi sunmayan olarak aksiyomatik matematik, tam da Badiou'nun bir ontolojiden beklediği şeyi temin eder görünmektedir. Böylece Badiou bu koşutluğu esas alarak matematik ile ontoloji arasında bir özdeşlik kurmuş olmaktadır. Bu özdeşlik ise, Heidegger'in idea eleştirisinin Badiou için geçersiz olması anlamını taşımaktadır. Ontoloji olarak düşünülen matematik, sahip olduğu Birsiz düşünme imkânı ile her sunumda ortak olan ve varlık-olarak-varlıkla ilişkilenen tutarsız çokluğu tutarlılaştırmayı mümkün kılmaktadır. Badiou'nun ifadesiyle aksiyomatik küme kuramı "çokluğun saf bir kuramı sahasında, bizatihi varlığın söylenebilir olanını yazar."¹⁰²

Buradan hareketle, *Varlık ve Hadise*'nin ikinci kısmı olan özne kuramına ve bu kuramın matematiksel ontolojideki temellerine dair de birkaç tespitte bulunup anlatımımızı tamamlayalım. Yukarıdaki son alıntı, ontolojik durumun yapısının aksiyomatik oluşunun, statükosunun olmayışının hayati bir sonucuna işaret eder. Ontoloji, varlık-olarak-varlığı bir nesne gibi kuşatıp sunmaz; nesnesini bir-yapmaz. Ontoloji, nesnesiz bir söylem olarak yalnızca varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanını sunar. Bu demektir ki tutarsız çokluk olarak düşünülen varlık-olarak-varlığın bir de söylenemeden kalan yönü bulunmaktadır. Bu noktada felsefe tanımımızı hatırlarsak, felsefe, bilinmeden kalan olarak hakikati gündeme getirmek adına bir bilgi kurgusu ortaya koymaktadır. *Varlık ve Hadise*'deki bu bilgi kurgusu varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanını yazan matematiksel ontolojidir. Bilinmeden kalan olarak hakikat ise tam da varlık-olarak-varlığa dair söylenmeden kalanda düşünülür. Böylece matematiksel ontoloji, varlığa dair tutarlı bir söylem ortaya koymakla birlikte, tam da istendiği şekilde, meta-yapısı olmadığından ortaya koyduğu söylemin ötesi olduğunu da kabul etmiş olmaktadır. İşte bu öte, hakikatin gündeme

¹⁰² Badiou, *Being and Event*, s. 5.

geleceği yerdir. Bu da bizi ikinci aşama eksiltim olarak ontolojik durumdan eksiltim, Badiou'nun ifadesiyle "varlığın eksiltililiğinden eksiltim"e (fr. *la soustraction au soustractif de l'être*) getirir. İlk düzey eksiltim bizi bir-yapmanın öncesine götürüyor, mathemeye tabi kılan hamle ise haddizatında sunum çokluğu olan tutarsız çokluğu ve yapıyı saf çokluklar düzeyinde tutarlılaştırıyordu. Varlığın eksiltililiğinden eksiltim ise ontolojinin aksiyomatik yapısının da eksiltilmesi anlamını taşır. Böylesi bir eksiltim mümkündür; zira matematiksel ontoloji meta-yapısız bir durum olarak zaten varlık-olarak-varlığı "bir" nesne olarak kuşatma iddiası taşımamaktadır. İlk eksiltim ile varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanını matematiksel ontolojide ele alabilir hale geldik. İkinci eksiltim ise bizi "varlık-olarak-varlıktan söylenemez olan"a götürür. Bu söylenemez olan, *Varlık ve Hadise*'de bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikati düşüneceğimiz alandır. Bu alan da değinildiği üzere *Varlık ve Hadise*'nin özne kuramı olarak ifade bulunmaktadır. İlk düzey eksiltimle ontolojik durumu elde etmek, neyin varlık olduğunu neyin ise olmadığını, neyin varlık hakkında söylenebilir olan olduğunu ve neyin söylenmeden kalan olduğunu ayırt etmemizi sağlayarak, bir öznenin üretimine katıldığı çokluk olarak hakikat çokluğunun, varlığın eksiltililiğinden eksiltilmiş olan olarak gündeme getirilmesi sürecinin, geride de kısaca ifade edildiği gibi kurallı ve sistematik bir şekilde ele alınabilmesini sağlamaktadır. Böylece, tam da varlık hakkında tutarlı bir bilgi kurgusuna sahip olduğumuz için bu kurgunun ötesinde olan olarak hakikati düşünebilmek mümkün olmaktadır. Eğer böylesi bir bilgi kurgusu ortaya koyamamış olsaydık, neyin bilgi neyin ise hakikat olduğu da kurallı bir şekilde ayıramayacaktı. Bu sebeple bir bilgi kurgusu olarak matematiksel ontoloji, *Varlık ve Hadise*'nin genel hedefi bakımından da olmazsa olmaz bir koşuldur.

Sonuç olarak, bu bölümde matematiksel ontolojinin Birsiz bir düşünme oluşunu izah etmiş ve bu Birsiz düşünmenin, bir özne kuramına alan tanınması bakımından Badioucu sistematik felsefe fikri için önemine değinmiş olduk. Söz konusu matematiksel ontolojiye dair anlatı ve tartışma, ZFC dizgesinin detaylı ele alınacağı ikinci ana bölümde de sürdürülecek.

Son olarak, Badiou'nun matematiği, başka deyişle eksiltimi tabi kılacağı mathemeyi neden küme kuramı olarak, küme kuramını da neden ZFC dizgesi olarak düşündüğü sorusunu da cevaplamak yerinde olacaktır. Küme kuramı, bir açıdan matematiğin aritmetik, geometri, topoloji, analiz gibi alt dallarından yalnızca bir

tanesisidir. Bu açıdan baktığımızda küme kuramının diğer herhangi bir alt dala özsel bir önceliği yoktur. Öte yandan, küme kuramı matematiğin öyle bir alt dalıdır ki diğer tüm alt dallar küme kuramı içerisinde ifade edilebilir. Bir başka deyişle, matematiğin her alt dalı küme kuramı içerisinde "temsil" edilebilmektedir. Matematiğin temellerine yahut matematiksel nesnelere dair yürütülen felsefi araştırmaların çoğu zaman küme kuramı ve küme kuramı aksiyomları konu edilerek yürütülmesinin sebebi de budur. Bu açıdan, hâkim görüşe göre küme kuramı, metafiziksel anlamda olmasa da işlevselliği bakımından matematiğin temeli olarak düşünülmektedir. Ayrıca matematiğin Birsiz bir düşünme oluşunun açık hale geldiği yer de küme kuramıdır. Zira aksiyomatik küme kuramı, ait-olma bağıntısını herhangi bir kavramsallığı söz konusu etmeksizin, çokluklar çokluklarını esas alarak tutarlılaştırmaktadır. İşte bu sebeple Badiou matematiği küme kuramı olarak düşünmektedir diyebiliriz.

Öte yandan, matematiğin benzer işlevlere sahip farklı alt dalları da vardır. Bu minvalde kategori kuramı da öne çıkar. O halde Badiou neden kategori kuramını değil de küme kuramını esas almaktadır? Badiou, kendi felsefe anlayışına uygun şekilde, bu soruya bir ispat ile cevap vermez. Elbette kategori kuramı gibi başka kuramlar da tercih edilebilirdi. Kaldı ki *Varlık ve Hadise*'nin devam kitabı olan *Varlık ve Hadise II: Dünyaların Mantıkları*'da, her ne kadar bağlam farklı da olsa, küme kuramı yerini kategori kuramına bırakacaktır. Bu minvalde Badiou için önemli olanın, matematiğin "Birsiz bir düşünme" oluşunu tesis edecek kararların verilmesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Benzer bir cevabı *Varlık ve Hadise*'deki ZFC dizgesi tercihi için de verebiliriz. ZFC yerine onun eşdeğeri olduğu bilinen bir başka küme kuramsal aksiyomatik dizge de elbette tercih edilebilirdi. Yine matematiğin Birsiz bir ontoloji oluşu fikrini tesis ettiği sürece bu tercih Badiou için ikincildir demek yanlış olmayacaktır. İlerleyen bölümlerde, Boş küme aksiyomu ele alınırken bu ifadeler de tekrar gündeme gelecek.

İlk altbölümde Birin yokluğu kararının Badiou için nihilizmden çıkışın ilk aşaması ve kendi felsefesinin başlangıç kararı oluşunu ortaya koyduk. Sonrasında bu kararın felsefe için bir uzantısı olan felsefenin öğretisizliği anlayışını felsefe-koşul ilişkisi bağlamında ele aldık. Buna göre felsefenin hakikat kategorisi boş olmalıdır dedik. Bu alt bölümde ise Birin yokluğu ile uyumlu bir felsefenin imkânı yolunda matematiğin ontoloji oluşu kararının anlam ve önemini ortaya koymuş olduk. Bir bakıma Birin yokluğu kararı,

bir metaontoloji kitabı olan *Varlık ve Hadise*'de matematiğin ontoloji oluşu kararında ifade bulmuş oldu. Matematiğin ontoloji oluşu kararıyla birlikte öyle bir bilgi kurgusu ortaya koyulur ki bu bilgi kurgusu hem sistematik bir şekilde varlık hakkında söylemde bulunmayı hem de bu söylemin ötesinde kalan olarak varlık hakkında söylenebilir olmayanda hakikat ve özneyi ele almayı mümkün kılmaktadır. Tam da Badiou'nun sistematik bir şekilde ortaya koymayı arzu ettiği bu ayrım, aksiyomatik ontolojik durumun Birsizliği sayesinde mümkün olur. Bu şekilde, Birin varlığına dayanmayan tutarlı bir söylem olarak aksiyomatik küme kuramı, Birin yokluğunun *Varlık ve Hadise*'deki ifadesi olarak Badiou'nun felsefe tanımına uygun sistematik bir felsefeyi mümkün kılmaktadır.

Şimdi, bu ana bölümün üç alt başlığında şimdiye kadar ortaya koyduğumuz üç savı birbiriyle ilişkilendirerek tezimizin problematiğini ifade edeceğimiz dördüncü alt başlığa geçelim ve matematiksel ontoloji bağlamında yürütülecek tartışmamızı bir sonraki ana bölüme erteleyelim.

1.4. *Varlık ve Hadise*'nin Bir Başarı Şartı: Metaontolojinin İlk-Felsefeleşmemesi

Bu alt bölüme kadar, sistematik bir felsefe kitabı olarak *Varlık ve Hadise*'nin başlangıç noktasını, hedefini ve güzergahını ortaya koymuş olduk. Bu okuma esnasında birbiriyle doğrudan ilişkili üç temel sav öne çıktı. Birincisi, Birin yokluğu kararıdır. Bu karar Badiou için hem nihilizmden çıkışın anahtarı hem de sistematik bir felsefenin imkân koşuludur. *Varlık ve Hadise*'de Badiou'nun sistematik felsefesinin başlangıç noktasını bu karar oluşturur. İkincisi, felsefenin öğretisiz, felsefî hakikatin boş olma zorunluluğudur. Felsefenin öğretisizliği, matematiksel-ideasal oryantasyona sahip bir felsefenin ilk-felsefe olmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve böylece Birin yokluğu kararıyla uyumlu bir sistematik felsefe ortaya koyulması bakımından olmazsa olmaz şartımızdır. Sistematik bir felsefe, bir nesneyi sistematik bir şekilde ele alan bir söylem değil; boş olan hakikatin düşünsel imkanını göstermek adına bilim koşuluna dayalı olarak kararlar alan ve bir bilgi kurgusu ortaya koyan söylemdir. Böylece düşünülen felsefenin imkanının gösterilmesi de Badiou'nun temel hedefidir diyebiliriz. Üçüncü savımız, matematiğin ontoloji oluşu kararıdır. Bu karar, Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin imkanını göstermesi ve bu yolla öğretisiz düşünülen sistematik bir felsefe ortaya koymayı

mümkün kılması bakımından Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'deki güzergahını ifade eder. Bu üç fikir, *Varlık ve Hadise*'de birbirine kopmaz şekilde bağlıdır. Badiou, Birin yokluğu ile başlayıp öğretisiz bir felsefe ortaya koymak adına matematiğin ontoloji oluşunu savlayarak, nihilizmin kökeni olarak tanımlanan Birin varlığı tezine mahkûm olmayacak, başka deyişle bir ilk-felsefe olmayacak sistematik bir felsefenin imkanını göstermeyi arzular. O halde Badiou'nun sağlamasını beklediğimiz ve tezin ikinci bölümünde sınanacak olan temel bir başarı şartını bu bağlamdan hareketle basitçe ifade edebiliriz: *Varlık ve Hadise*'de Badiou'nun Birsiz bir düşünmenin imkanını göstermeyi hedeflerken takip ettiği matematiksel ontoloji güzergahında aldığı alt kararlar öyle kararlar olmalı ki Birsiz bir düşünmeyi tesis edeyim derken söz konusu kararlar felsefeye öğretisel bir sabitlik vermemeli, başka deyişle metaontolojiyi ilk-felsefeleştirmemelidir. Başka deyişle felsefe bir bilgi kurgusu olarak matematiksel ontolojiyi inşa ederken, matematik bu felsefi inşaya kayıtsız kalabiliyor olmalıdır.

Bu noktada felsefenin koşullarının ve özelde matematiğin tarihselliği hatırlanmalıdır. Felsefenin koşulu olan matematik, tarihsel olarak matematiğin dönemsel durumudur. Felsefe, tarihsel ahvalinde düşünülen matematikten hareketle kararlar alarak bir bilgi kurgusu ortaya koyar. Öte yandan felsefe matematikten hareketle kararlar alırken, matematiğin iç işleyişine müdahil olmuyor olmalıdır. Başka deyişle, öğretisel bir içeriği olmayan felsefe, boş olan hakikatin düşünsel imkanını tesis etmek adına kararlar alırken, matematik biliminin iç işleyişine dair belirleyici bir etkiye sahip olmamalı, tikel disiplinlere genel ilkeler temin eden ve onların sınırlarını belirleyen bir ilk-felsefe işlevi icra etmiyor olmalıdır. Aksi durumda, eğer matematiğin ontoloji oluşuna karar verirken felsefe bir ilk-felsefe işlevi görüyor olsaydı, felsefenin öğretisizliği ile çelişen bir durum ortaya çıkmış; felsefi hakikat boş olarak düşünülememiş; Birin varlığı tezi bir başka yolla tekrar gündeme gelmiş olurdu. Bu ise Badiou'nun kendi bakış açısından hem ontoteoloji hem de Heidegger ile ilişkilendirdiği Birin varlığı tezinde köken bulan nihilizme, bir başka açıdan kendisinin de düşmesi anlamına gelir; *Varlık ve Hadise*'nin başarısı tartışmalı duruma düşerdi. Bu sebeple, matematik ontoloji olarak düşünülürken, felsefenin bir ilk-felsefe işlevi üstlenmiyor olması *Varlık ve Hadise* için bir başarı şartıdır.

Geride, matematiksel pratiğin aksiyomlara yahut matematiksel ifadelere dair felsefi pozisyonlardan bağımsız olduğunu ifade etmiştik. Aksiyomlara dair realist, biçimselci veya başka bir pozisyonu benimsemek, matematiksel pratikten bağımsız bir

tercihtir. Yine geride Badiou'nun aksiyomlara dair tutumunun hem realist hem biçimselci olduğunu ifade etmiştik. Beklentimizi bu bağlamda da şu şekilde ifade edebiliriz: Badiou aksiyomlara dair hem biçimselci hem de realist olan bir anlayış ortaya koyup bu anlayışı sürdürüyorken, matematiksel pratiğin kendisine müdahil olmuyor olmalıdır. Başka deyişle Badiou'nun aksiyomlara dair felsefi tutumu, matematiksel aksiyomlara dair somut matematiksel beklentiler içermiyor olmalıdır.

Bu bölümde söz konusu başarı şartımızı ve bu şartın önemini açık bir şekilde ortaya koymuş olduk. Tezin ikinci ana bölümünde bu başarı şartı, Badiou'nun Boşluk terimi ve Boş küme aksiyomuna dair görüşleri merkeze alınarak ele alınacak. Bu tezin vardığı sonuca göre, *Varlık ve Hadise*'de Boş küme aksiyomuna yüklenmiş olan matematik ötesi metaontolojik anlam, felsefe-koşul ilişkisini felsefe lehine tersine çevirmektedir. Böylece felsefe ilk-felsefeleşmiş olmakta ve başarı şartımız söz konusu olduğunda cevabımız olumsuz olmaktadır.

Son olarak, ikinci bölüme geçerken, problematiğimizi bir soru üzerinden açalım: Birin var olmadığını söylediğimizde, esasında ontolojik bir karar vermiş olmaz mıyız? Varlık sorusunun Badiou için felsefenin bir sorusu olmayışı hatırlanacak olursa, bu kararın ontolojik bir anlamı olmamalıdır. Felsefe-matematik ilişkisi bağlamında bu soruyu şöyle sormalıyız: Birin yokluğu, gerçekten de matematiğin ortaya koyduğu bir tespit midir; yoksa matematik Birin varlığı teziyle uyumlu olarak da düşünülebilir mi? Badiou için Birin yokluğunun matematiksel bir olgu olması ve Birin varlığı ile matematik arasında özsel bir uyumsuzluk olması şarttır. Aksi halde Birin yokluğu kararı, felsefenin ontolojik bir kararı olarak, ontoloji olan matematiğe apriori olarak dayatılmış olur. Badiou matematiğin "aksiyomatik" oluşuna dayalı olarak Birin yokluğu kararının matematiğin bir gereği olduğunu düşünüyor görünmekte; Birin yokluğu kararının ontolojik olduğunu ifade etmekten çekinmemektedir.¹⁰³ Ancak biz matematiğin aksiyomatik doğasının Birin yokluğunu temellendirmede yeterli olmayacağını iddia ediyoruz. Geride de işaret edildiği üzere *Varlık ve Hadise*'de söz konusu Birsizlik, ait-olma bağıntısının aksiyomatizasyonu fikriyle olduğu kadar Boş küme aksiyomuyla da alakalıdır. İşte bir sonraki bölümde, Boş küme aksiyomu üzerinden bu konu

¹⁰³ "La décision ontologique où tout mon propos s'origine, soit le non-être de l'un..." Bk. Alain Badiou, *L'être et l'événement*, Paris: Éditions de Seuil, 1988, Méditation deux. Ayrıca bk. Van der Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 30.

derinleştirilecek ve bu nokta *Varlık ve Hadise*'nin sistematığı içerisinde bir problem olarak ortaya koyulacak.

2. ZFC ONTOLOJİSİ VE BOŞLUĞUN METAONTOLOJİSİ

İlk ana bölümde *Varlık ve Hadise*'nin temel üç tezi üzerinden bir problematik ortaya koyduk. Buna göre *Varlık ve Hadise* metaontolojisi, hakikat kategorisinin düşünsel imkanını ortaya koymayı hedeflerken bir ilk-felsefe işlevi icra etmiyor olmalıdır. Aksi halde felsefenin öğretisizliği ile çelişen bir durum ortaya çıkar; Birin varlığı başka bir açıdan gündeme gelir dedik.

Bu durumun matematiksel ontoloji bakımından sonucu ise ontoloji olarak düşünülen matematikten ayrı bir ontolojik katmanın ortaya çıkması olacaktır. Zira felsefenin öğretisizliği felsefenin varlıkla ilişkisinin kesilmesi anlamına geliyor; felsefi hakikat yalnızca bir-hakikatleri ele geçiren boş olan bir işletim olarak düşünülüyordu. Eğer bu düşüncenin aksine felsefe bir ilk-felsefe olsaydı, felsefi hakikatin boş olan bir işletim değil tözsel bir doluluk olması gerekirdi. Bu ise felsefenin hakikatinin sabit "bir" nesne olarak düşünülmesini gerektirirdi. Söz konusu nesne ile birlikte de felsefenin varlıkla ilişkisi tekrardan gündeme gelmiş olurdu.

Bu bölümde, söz konusu başarı şartını Boş küme aksiyomu ve saf çokluk fikri bağlamında sorgulayacağız. Geride de işaret ettiğimiz üzere, Boş küme aksiyomu, matematiğin Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünme olarak kurgulanışında *Varlık ve Hadise*'deki en önemli basamaktır. Birin yokluğu, matematiksel ontolojide bu aksiyom üzerinden sürdürülür. Birin yokluğu ve felsefenin öğretisizliği savlarının, *Varlık ve Hadise*'de matematik ontolojidir kararında somutlaştığını söylemiştik. Matematiksel ontolojinin bu işlevi de Boş küme aksiyomunun varoluşsal işlevine dayanmaktadır demek yanlış olmayacaktır.

Bu bölüm iki ana başlıktan oluşacak. İlk ana başlıkta, Boş küme aksiyomuna kısaca değinecek ve asıl olarak dokuz ZFC küme kuramı aksiyomundan sekizinin ontolojik yorumunu ortaya koyacağız. Bu bölümün betimsel yönünün ön planda olacağını söyleyebiliriz. İkinci ana başlıkta ise Boş küme aksiyomunu doğrudan ele alacağız. Matematiğin ontoloji oluşu yolunda, geride tanımladığımız saf-katışık çokluk ayrımının "özel" bir şekilde kuruluşu bir gerek-şarttır. Bu bölümde, Boş küme aksiyomunun ve bu aksiyoma yüklenen metaontolojik değer, bu ayrımın "özel" bir şekilde kuruluşu için gerekliliği ortaya koyulacak. Ancak bu bölümün ve genel olarak tezin iddiasına göre söz konusu metaontolojik değer, Badiou'nun ontoloji ile metaontoloji arasında düşündüğü

ilişki tarzını ihlal eden bir görünüme sahiptir. Buna göre, Badioucu anlamıyla felsefenin koşulu olan matematik tarihsel bir bilimken; Badiou'nun saf-katışık çokluk ayrımını "özel" bir şekilde kurarken Boş küme aksiyomuna yüklediği metaontolojik değer tarihselliğin ötesinde bir sabitliğe sahip görünmektedir. Bu sabitlik ise Birin varlığını gündeme getirip felsefenin öğretisizliğini ihlal ederek *Varlık ve Hadise*'nin başarısı bakımından ciddi bir soruna yol açmakta, ilk bölümde sunulmuş olan metaontolojinin ilk-felsefeleşmemesi başarı şartının *Varlık ve Hadise*'de sağlanamaması sonucunu doğurmaktadır.

2.1. Bilgi Kurgusu olarak ZFC Ontolojisi

İşaret edildiği üzere *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusu olan ZFC, 1. Varlık ve 2. Hadise başlıklarına yayılmış olarak ele alınır. 2. Hadise başlığı, söz konusu bilgi kurgusunun sınırlarını ele alır. Zira aksiyomatik bir bir-sayma rejimine sahip olan ontoloji, varlık-olarak-varlığı kuşatılmış "bir" nesne olarak ele almaz; Böylece varlık-olarak-varlığın konuşulabilir ve konuşulmadan kalan olarak iki yönü ortaya çıkar. 2. Hadise başlığında matematiksel ontolojideki temelleri gösterilen özne kuramı ise varlık-olarak-varlığın konuşulmadan kalan yönünden hareketle düşünülür. Başka deyişle, matematiksel ontoloji, yani *Varlık ve Hadise*'nin bilgi kurgusu bu ayrımı içkin olarak öngörmektedir. Dolayısıyla 2. Hadise başlığı da söz konusu bilgi kurgusunun bir parçasıdır. ZFC'nin dokuz aksiyomundan yedisi 1. Varlık başlığında; Temellendime ve Seçim aksiyomları ise 2. Hadise başlığında ele alınır. Bu bölümde söz konusu dokuz aksiyomdan sekizi doğrudan ele alınacak ve ZFC ontolojisinin bir sunumu ortaya koyulacak. ZFC ontolojisinin en önemli kararı olduğunu düşündüğümüz Boş küme aksiyomuna ise birazdan kısaca değineceğiz. Bu aksiyomun metaontolojik değeri bağlamında detaylı incelemesi bir sonraki başlığa bırakılacak.

ZFC aksiyomlarını doğrudan ele alacağımız alt başlıklara geçmeden önce, genel işlevlerini ortaya koyacak şekilde ve biçimsel ifadelerine girmeksizin ZFC aksiyomlarını listeleyelim. *Varlık ve Hadise*'nin ontolojisini oluşturan dokuz aksiyomlu ZFC dizgesi şu şekildedir:

- (1) Boş küme aksiyomu: Hiçbir elemanı olmayan bir küme vardır.

(2) Kaplamsallık aksiyomu: A kümesine ait olan her küme B kümesine de aitse ve B kümesine ait her küme A kümesine de aitse A ile B aynıdır.

(3) Ayırma aksiyomu: Eğer elimizde bir küme varsa, bu kümenin P yüklemine ifade ettiği niteliği taşıyan elemanlarını içeren bir altkümesi vardır.

(4) Güçkümesi aksiyomu: Eğer elimizde bir küme varsa, o kümenin tüm altkümelerini içeren bir küme de vardır.

(5) Bileşim aksiyomu: Eğer elimizde bir küme varsa, elemanları, bu kümenin elemanı olan kümelerin elemanları olan bir küme de vardır.

(6) Yerine-koyma aksiyomu: Eğer elimizde bir küme varsa, bu kümenin elemanları yerine tekdüze bir şekilde başka elemanların yerleştirilmesiyle yeni bir küme elde edilebilir.

(7) Sonsuzluk aksiyomu: Sonsuz sayıda eleman içeren bir küme vardır.

(8) Temellendirme aksiyomu: Boş olmayan her kümede en az bir eleman vardır ki söz konusu küme ile bu elemanın kesişimi boş kümedir.

(9) Seçim aksiyomu: Eğer elimizde, elemanları da küme olan bir küme varsa, bu kümenin elemanlarının her birinden bir temsilci seçerek bir temsilciler kümesi oluşturacak bir f fonksiyonu vardır.

Bu bölümde iki alt başlık açacağız. Bu iki alt başlıkta, yukarıdaki dokuz ZFC aksiyomundan Badiou'nun saf çokluğun ideaları dediği sekizi incelenerek ZFC ontolojisi ortaya koyulacak. Boş küme aksiyomunun detaylı sunumu ve incelemesi ise bir sonraki bölüme bırakılacak. Şimdilik Boş küme aksiyomuna burada kısaca değinmekle yetinelim.

(1) Boş küme aksiyomu¹⁰⁴ basitçe "hiçbir elemanı olmayan bir küme vardır" tezidir. Ayrıntısını ileriye bırakarak, Boş küme aksiyomunun Badiou için en önemli işlevi, çokluklar arasında saf ve katışık olmak üzere ikili bir "özel" ayrım kurmasıdır diyebiliriz. Saf çokluklar, yalnızca boş kümeden hareketle türetilmiş Birsiz çokluklardır. Saf çoklukların Birsizliği, ontik olanın ontolojik cihetinin sunumunda, başka deyişle mevcudiyetin eksiltiliminin matemeye tabi kılınması yolunda en önemli adımı oluşturur.

Boş küme aksiyomu, Badiou tarafından saf çokluğun ideaları olarak adlandırılan diğer aksiyomlardan farklı olarak, bir kümenin yekten varlığını ilan eder. Bu anlamda,

¹⁰⁴ Ayrıca bk. Ali Nesin, *Aksiyomatik Kümeler Kuramı I*, m.y: Nesin Yayıncılık, t.y., s. 31-32; Karel Hrbacek, Thomas Jech, *Introduction to Set Theory*, New York: Marcel Dekker, 1999, s. 7-8.

Boş küme aksiyomu ZFC dizgesinin tek varoluşsal aksiyomudur. Boş küme aksiyomunun varlığını ilan ettiği boş küme " $\emptyset$ " varlığın özel adıdır. Boş küme aksiyomu, kalan sekiz aksiyom olan saf çokluğun idealarının varlığa dikişlendiği yerdir. Boş küme aksiyomuyla birlikte söz konusu sekiz aksiyom, saf çokluğu düşünmenin kuralları olarak tanımlanmış olur. Şimdi, söz konusu saf çokluk idealarını iki alt başlık altında ele almaya geçelim. Boşküme aksiyomuna dair tartışmamızı ise ileride bağımsız bir başlığa erteleyelim.

2.1.1. Saf çokluğun ideaları I: Kaplamsallık, Ayırma, Güçkümesi, Bileşim, Yerine-koyma ve Sonsuzluk aksiyomlarının ontolojik yorumu

ZFC'nin sekiz aksiyomu olan saf çokluk ideaları ya genel olarak çoklukları düşünmenin kurallarını ya da belli bir çokluğun varlığından hareketle, belli yeni çoklukların nasıl türetilceğinin kurallarını sunarlar. Bu bölümde söz konusu çokluk idealarından, *Varlık* ve *Hadise*'nin 1. Varlık başlığında sunulan altısı ele alınacak.

(2) Kaplamsallık aksiyomu,¹⁰⁵ çokluklar arasındaki aynılık-farklılığın, Biri varsaymayan, yalnızca ait-olma bağıntısına göre düşünülen bir kuralını verir: "A çokluğuna ait olan her çokluk B çokluğuna da aitse ve B çokluğuna ait her çokluk A çokluğuna da aitse A ile B aynıdır." Bu şekilde, çokluklar arası aynılık ve başkalık herhangi bir kavramsal birliğe gönderimde bulunmaksızın tamamen küme-eleman bağıntısı üzerinden düşünülür.

Elemanlar içeren belli bir çokluğun, birden çok, hatta ilkesel olarak sonsuz sayıda kavram üzerinden temsil edilebileceğini söyleyebiliriz. Bir örnek üzerinden söylersek, belli elemanlara sahip bir küme "insan" kümesi olarak temsil edilebileceği gibi "düşünen" kümesi ile de temsil edilebilir. Burada kümenin varlığı ile onun farklı temsil biçimleri arasında bir ayrım ortaya çıkar. Badiou'nun dilinde bu, yapı ile meta-yapı karşıtlığıdır. Bir kümenin "öznel" temsillerden bağımsız bir şekilde, yalnızca "nesnel" varlığı söz konusu edilerek dile getirilebilip getirilemeyeceği, epistemoloji-ontoloji ilişkisi bağlamında felsefi bir tartışmadır. Badiou ZFC aksiyomlarını ontolojik düşünerek, bir çokluğun temsillerden bağımsızca yalnızca varlığı söz konusu edilerek düşünmeye konu

¹⁰⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 60-61. Ayrıca bk. Burhanuddin Baki, *Badiou's Being and Event and the Mathematics of Set Theory*, Londra: Bloomsbury, 2015, s. 41-44; Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 32-34; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 7-8.

edilebileceğini söylemiş olur. Kaplamsallık aksiyomu da bu düşünmenin aynılık-farklılık rejimini tanımlar ve Badiou'nun ifadesiyle:

Aynılık ve başkalık rejiminin bu salt kaplamsal karakteri, Birsiz-çokluğun yani çokluk çoklukları olarak çokluğun kuramı olan küme kuramının doğasına içkindir. Bir çokluğun bir çokluğa sahip olmaması dışında, farkın varlığı için başka nasıl bir mümkün kaynak olabilirdi? Burada, farkı belirtmek için hiçbir tikel nitelik elverişli olamaz. ... Kaplam aksiyomunun yaptığı, aynılık ve farklılığı, sunumun sunumunu yapılandırması itibarıyla sayımın sıkı titizliğine irca etmektir. Aynı olan, bir sayıldığı takdirde tüm çoklukların kendilerinden oluştuğu çoklukların sayımında aynıdır.¹⁰⁶

Kaplamsallık aksiyomu böylece, ZFC ontolojik durumunun meta-yapısının olmayışının ifadesidir. Meta-yapı, yapının sayılmamış oluşundan gelen tutarsızlık tehlikesini ortadan kaldırarak Birin varlığını güvence altına alıyordu. Meta-yapıyla kavramsallığın koşut oluşu hatırlanacak olursa, Kaplamsallık aksiyomunun çoklukları öznel temsillerden yani kavramlardan önce düşünüyor oluşu, çoklukları kavramsal birlikleri itibarıyla değil elemanları itibarıyla düşünüyor olması anlamına gelir. Bu minvalde Kaplamsallık aksiyomu tam da temsillerden azade düşünülen saf çoklukların aynılık-farklılık rejimini ait-olma bağıntısı üzerinden tanımlamış olur. Sunulu olmak ile var olmak koşuttur. İşte Kaplamsallık aksiyomu, saf çoklukların varlığını ve aynılık-farklılığını herhangi bir kavramsal birliğe gönderim olmaksızın düşünmeyi mümkün kılan saf çokluk ideasıdır.

(3) Ayırma aksiyomu,¹⁰⁷ bir çokluğun elemanlarının daima bir başka çokluğun elemanları olarak düşünülmesi gerektiğini söyler. Bir kümenin varlığının bir başka kümeyi varsaymayan bir bilgisi söz konusu değildir. Başka bir kümeyi varsaymayan bir tözsellik olarak kendinde bir kümeden bahsedemeyiz. Ayırma aksiyomu kabaca şunu ifade eder: "Eğer elimizde bir küme varsa, bu kümenin P yüklemine ifade ettiği niteliği taşıyan elemanlarını içeren bir altkümesi vardır." Bu şekilde, bir P kavramının belirleyeceği çokluk, daima halihazırda zaten var olan bir kümeden ayırma yoluyla gerçekleşir. Böylece Ayırma aksiyomunda da ZFC ontolojik durumunun meta-yapısız oluşunun bir ifadesini buluruz. ZFC'nin kendisi bir bir-sayma rejimi olarak iş görse de tüm kümeler kümesi gibi ZFC durumunun varlığını ilan ettiği çoklukların bir birliği söz

¹⁰⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 61.

¹⁰⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 38-48; Ayrıca bk. Baki, *Badiou's Being and Event*, s. 44-46; Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 47-50; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 8-9.

konusu olamaz. Her ayırma, daima bir sonuç olarak bulunur ve kendi ötesinde bir çokluğun birliğini varsayar.

Sezgisel küme mefhumunun aksiyomatizasyonunun, Russell paradoksu ve benzeri paradokslara bir cevap olduğunu söylemiştik. Paradokslara yol açan ve sezgisel olarak bilindiği varsayılan küme, dilde ifade edilen yüklemelerin doğrudan belirlediği kaplamalara karşılık gelir. Bu şekilde anlaşıldığında ise mesela dildeki "kendi kendisinin elemanı olmayan tüm kümeler kümesi" ifadesinin bir kaplam belirlediğini söyleyemeyiz. İşte Ayırma aksiyomu, örneğimizde olduğu gibi evrensel olarak düşünülecek olan çoklukların varlığını dışarıda bırakmakta, bir çokluğu ancak bir başka çokluktan ayırmakla var kılabilceğimizi söylemektedir.

Bu bağlamda, Badiou'nun da ifade ettiği gibi, bazı matematikçilerin, bu aksiyomun çokluklara keyfi bir sınırlama getirdiği gibi bir eleştirisi de bulunur. Hatta aksiyomu ortaya koyan Zermelo da benzer bir durumu kabul eder görünür. Buna göre bu aksiyom, "kendi kendisini içermeyen tüm kümeler kümesi" gibi "çok büyük" kümeleri keyfi bir şekilde küme olmaktan çıkarmaktadır. Badiou'ya göre ise bu aksiyomun özü keyfi bir sınırlama değildir; bu aksiyomun özü, dil, varoluş ve çokluk arasındaki ilişkiye dairdir:

Ayırma aksiyomunun özü, "çok büyük" olan çoklukların yasaklanması değildir. Tabii ki bu aksiyom aşım üzerinde bir sınırın varlığı sonucunu doğurur; ancak bu aksiyomu belirleyen şey, dil, varoluş ve çokluğun düğümüdür. ... Ayırma aksiyomu, bir çokluk veriliyken, ya da verili olduğu varsayılan (sunulu yahut var olduğu varsayılan) herhangi bir çokluk için, $\lambda(a)$ formülasınca ifade edilen özelliği taşıyan terimlerin bir alt-çokluğunun da var olduğunu söyler. Başka deyişle, dilin bir formülasınca elde edilen şey doğrudan bir varoluş yani bir çokluğun sunumu değildir; aksine -bir sunumun halihazırda zaten var olması koşuluyla- bu sunumdan "ayırma"dır. ... Zermelo'nun dil-çokluk-varoluş düğümüne dair önerisi, artık dilden hareketle bir çokluğun varoluşu çıkarımını güvence altına almaz; aksine dil, varsayılan bir verili varoluştan (halihazırda sunulu bir çokluk içerisinde), bir alt-çokluğun varlığını ayırır. Dil varoluş değil, ancak varoluş içerisinde bir bölünme elde edebilir. ... Dilin gücü "vardır"ın "vardır"ını tesis edecek kadar ileri gidemez. O kendisini, "vardır" içerisinde belli ayrımların varlığını ortaya koymakla sınırlandırır. Burada Lacan tarafından ayırt edilen şu ilkelere dikkat çekilebilir: reel olanın (vardır) ve sembolik olanın (belli ayrımlar vardır).¹⁰⁸

¹⁰⁸ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 45-47.

Böylece Badiou, Ayırma aksiyomunun özünün dilden varoluşa geçişle ilişkili olduğunu ifade eder. Dilden gerçekliğe dolaysız bir geçiş mümkün değildir; dilden varoluşa, ancak yine bir çokluğun varoluşu dolayısıyla geçilebilmektedir. Böylece, küme-eleman ilişkisini tanımlayan ait olma bağıntısını var olmakla ilişkilendiren bu metaontolojik yorum ekseninde, Badiou bu aksiyomu, dilin gerçekliği kurmadığı, zaten kurulu olan bir gerçeklik içerisinde iş gördüğü teziyle ilişkili olarak okumuş olur. Ancak fark edileceği üzere bu, matematiksel değil metaontolojik bir gerektir.

(4) Güçkumesi Aksiyomu,¹⁰⁹ bir çokluk varsa, o çokluğun tüm altkümelerini içeren bir çokluğun da var olacağını söyler. $P(x)$ ile gösterilen güçkumesi, x kümesinin altkümelerini içeren kümedir. Güçkumesi aksiyomu böylece, olağan bir durumun bir-sayma ve bir-yapma olmak üzere iki ayrı sayıma tabi olduğunu söyler. Güçkumesi aksiyomu, geride ele aldığımız durum-statüko ve yapı-meta-yapı arasındaki ayrımın kökeninde yer alan ideadır.¹¹⁰ Bu bağlamda, saf çoklukları sunan ontolojik bir durumun meta-yapısının olmaması, bir açıdan da onun güçkumesinin belirlenememesi anlamına gelmektedir diyebiliriz.

(5) Bileşim aksiyomu,¹¹¹ Güçkumesi aksiyomunun tersi olarak düşünülebilir. Bu aksiyoma göre, elemanları, bir çokluğun elemanı olan çoklukların elemanları olan bir çokluk vardır. Örnek vermek gerekirse, $A: \{\{x,y\}, \{a,b\}\}$ kümesinin bileşim kümesi $\{x,y,a,b\}$ kümesidir. Bileşim aksiyomu, A kümesinin varlığından hareketle onun bileşim kümesinin varlığına geçebileceğimizi söyler.

(6) Yerine-koyma aksiyomu,¹¹² eğer elimizde boş olmayan bir küme varsa, bu kümenin elemanları yerine tekdüze bir şekilde başka elemanların yerleştirilmesiyle yeni bir kümenin elde edilebileceğini söyler. Burada da yine kapsamsal küme mefhumunun bir tezahürünü görmekteyiz. Bir küme, ona ait olan elemanların niteliklerinden bağımsızca, yalnızca ait-olma bağıntısı üzerinden düşünülür. Badiou'nun ifadesiyle: "Bir çokluğun tutarlılığı, kendisinden oluştuğu tikel çokluklara dayanmaz. Çoklukları değiştir, -kendisi sonuç olan- bir-tutarlılık yerinde kalacaktır."¹¹³ ZFC'nin ontolojik çokluklarının, saf

¹⁰⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 62-63; Ayrıca bk. Baki, *Badiou's Being and Event*, s. 46-48; Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 45-47, 50; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 10-11.

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Badiou, *Being and Event*, s. 81-103.

¹¹¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 63-64; Ayrıca bk. Baki, *Badiou's Being and Event*, s. 48-49; Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 37; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 9-10.

¹¹² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 64-65.

¹¹³ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 65.

çokluklar olarak katışık çoklukların biçimsel yönünü sunduğunu söylemiştik. Yerine-koyma aksiyomu, tutarlılıkları, kendilerine ait olan tikel çokluklara dayanmayan saf çoklukların söz konusu biçimselliğini bir kez daha ifade etmiş olmaktadır.

ZFC dizgesinde çoğu zaman Yerine-koyma aksiyomu yerine İki Elemanlı Küme aksiyomu sunulur.¹¹⁴ Ancak biz burada Badiou'yu takip ederek ZFC'nin bir parçası olarak Yerine-koyma aksiyomunu sunmuş olduk.

Buraya kadar, ilk olarak Boş küme aksiyomu ile birlikte ilksel bir saf çokluğun var olduğunu; sonrasında ifade edilen beş aksiyomun boş kümeye uygulanmasıyla birlikte de birçok türetilmiş saf çokluğa sahip olabileceğimizi söylemiş olduk. Böylece elde edilen tüm çokluklar da saf çokluk olacağından, herhangi bir kavramsal belirlenime sahip olmayan olarak düşünülen saf çokluk alanından çıkmış da olmayız. Öte yandan, bu şekilde üretilecek olan tüm çoklukların sonlu çokluklar olacağı da açıktır. Bu ilk bakışta Badiou'nun ontolojisi için büyük bir sorun gibi görünmese de sonsuzluk Birin yokluğunun bir gereği olarak Badiou ontolojisinin ve felsefesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu da bizi yedinci aksiyomumuza, Sonsuzluk aksiyomuna getirir.

(7) Sonsuzluk aksiyomu,¹¹⁵ sonsuz bir kümenin var olduğunu söyler. Bu aksiyom saf çokluklar için verilen bir karardır. Zira katışık çokluklar meta-yapılı olarak düşünüldükleri için Badiou'ya göre daima sonludur. Katışık çoklukların sonsuzluğu ancak ontolojik cihazlarının sonsuzluğu anlamında söz konusu olabilir.

Badiou ontolojisi bakımından Sonsuzluk aksiyomunun ayrı bir önemi vardır. İlk bölümde ele alınan ontoteolojiler ile Badiocu sistematik felsefe fikrinin karşıtlığının çok somut bir tezahürünü Sonsuzluk aksiyomu bağlamında görürüz. Badiou'nun okumasına göre ontoteolojilerde sonlu-sonsuz ayrımı ontik bir farkı tanımlarken, ontolojik olarak sonlucu bir çerçeve varsayılır. Greklerin sonlu ontolojisinin ilahi ontik sonsuzlukla uyumluluğu, erken modern döneme kadar düşünce için temel çerçeve olmuştur. Badiou'nun ifadesiyle:

Sonlu/sonsuz çifti, bütünüyle-varolanları (fr. *l'étant en totalité*) sarsılmaz tözcülük (fr. *substantialisme*) çerçevesi içerisinde *taksim eder* (fr. *distribue*); [tözcülük] varlığı, ilahi olsun doğal olsun, *tóde ti* olarak, yalnızca sınırının olumlayıcı

¹¹⁴ Bk. Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 34-35; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 9.

¹¹⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 130-141, 148-160; Ayrıca bk. Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 67-70; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 39-51.

düzenlenişine göre düşünülebilir tekil bir öz olarak tasarlar. Orta çağ Hristiyanlığının sonsuz Tanrısı, varlık-olarak, özünde sonludur. Bu, Onunla yaratılmış doğa arasında aşılabilir bir uçurumun olmayışının da sebebidir; öyle ki doğanın ölçütü verilebilir gözlemleri bizi Onun varlığı için ispata ehil kılar.¹¹⁶

Bu çerçevede, "son-suz, sonlu varolanları düşünmemiz faaliyetine noktasal sınırdır."¹¹⁷ "İlahi sonsuzluk, yalnızca, bütünüyle-varolanın, varlığın özsel sonluluğunun ne şekilde belirlediğini *artık bilemediğimiz* aşkın "alanı"nı tanımlar."¹¹⁸ Bu çerçevede ilahi sonsuzluğun anlamı bilgi cihetinden kuşatılamazlığıdır. Sonlu ve tözsel bir varoluşa sahip Tanrı, bilgi sınırının ötesinde olan olarak düşünülmektedir. Böylece sonsuzluk, bu sonlucu ontolojik çerçevede, aşkın-varlığın selbi ismi (fr. *le nom négatif de l'étant-suprême*) olarak düşünülmüş olur.¹¹⁹

Bu sonlucu çerçeve, Badiou'nun sunuşuyla, erken modern dönemde terk edilmeye başlar. Bu sürecin kökeninde, yaratılmış doğanın sonsuz olarak düşünülmeye başlaması anlamına gelen Galileo hadisesi bulunur. Öyle ki bu hadise sonrası Descartes, Tanrı ispatını dahi değiştirmek durumunda kalmıştır.¹²⁰ Sonsuzluğun tözsel bir Tanrıya değil doğaya yüklenmesi, Galileo ile birlikte doğanın matematiksel olarak düşünülmesiyle gerçekleşmiştir. Badiou erken modern dönemde matematiğin kazandığı önem ile beraber ontolojik soru'nun tekrardan açıldığını söyler. Bu Descartes'tan Kant'a kadar olan dönemde gözlemlenir: "Sonlucu kanaate, mutlak olarak yeni bir endişe bulaşmıştır."¹²¹

Ontolojinin sonluluğu, varlığın daima Bir ile ilişkili düşünülmesini getirir. Tözsel olan, kendi kendisiyle kaim "bir" varolandır. Ontoteolojilerin sonlu ontolojileri içerisinde eşzamanlı olarak hem sonsuzun (Tanrının) hem de sonlunun (doğanın) bir varolana dönüştürülmesi, bununla birlikte her iki durumda da sonlu ontolojik altyapını sürdürülmesi, ancak Birin varlığına dair varsayım dolayımıyla mümkün olabilmiştir.¹²² Bu açıdan bakıldığında, matematiğin gelişiyi beraber sonsuz bir ontolojiye kapı aralanmış, varlığı Birsiz düşünmenin imkânı doğmuştur. Erken modern dönem ile birlikte sonsuzluk kavramı, bütünüyle varolanları belli alanlara taksim etme işlevini terk etmiş ve

¹¹⁶ Badiou, *Being and Event*, s. 143.

¹¹⁷ Badiou, *Being and Event*, s. 142.

¹¹⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 142.

¹¹⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 144.

¹²⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 143.

¹²¹ Badiou, *Being and Event*, s. 144.

¹²² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 144.

varolan-olarak-varolanları niteler hale gelmiştir. Böylece modernlerle birlikte sonsuz olanın kendisi doğa haline gelmiştir.¹²³

Bu çerçevede, ilk ana bölümün ilk alt başlığındaki bağlamımızı da hatırlayarak, Badiou'nun, ontoloji ve felsefenin Bir ile ilişkisini çözerek, erken modern dönem ile başlayan bu süreci nihayete erdirmeyi hedeflediğini söyleyebiliriz. Buna göre, doğanın matematiksel olarak ele alınıyor oluşu sonsuz bir ontolojiye kapı aralamıştır. Ancak doğa buna rağmen "evrenin tamamı" olarak düşünüldüğü takdirde, Bire dayanan bir çerçeve yine de oluşturulabilir. İlk bölümde bu ihtimali, Heidegger üzerinden, Büyük Ayartı ve mevcudiyet ontolojileriyle ilişkilendirmiştik. Bu çerçevede Tanrı, sonlu varolanların ötesinde tözsel bir noktasallık olarak düşünülme bile sonsuz olan doğanın tamamı olarak yine gündeme gelebilir ve sonlu ontolojik çerçeve yine de sürdürülebilirdi. Bu ise Badiou'nun tam da uzaklaşmak istediği şey olarak Birin varlığını tekrar gündeme getireceğinden, Badiou doğanın sonsuzluğunu saf çokluğun sonsuzluğu olarak anlamak gerektiğini savunur. Evrenin tamamı, ancak imgesel olarak sonsuzdur. Reel olan sonsuz ise saf çokluğun, yani sunumun sonsuzluğudur.¹²⁴ Böylece, boş kümeden hareketle düşünülen saf çoklukların sonsuz olma gerekliliğine ulaşırız. Eğer ontoteolojiye düşmeyecek şekilde Birin varlığından kendisini ayıran bir ontoloji ve felsefe arayışında isek, sonsuzcu bir ontolojik çerçeveye dayanıyor olmalıyız. İşte Sonsuzluk aksiyomu, ZFC ontolojisinde sonsuz kümelerin varlığına karar veren aksiyom olarak Badiou açısından bu amaca matuf yorumlanır. Bu aksiyomu ifade edebilmek adına, ZFC ontolojisinin temel kavramı olan "Ordinal sayı" kavramını ele alalım. Ordinaler, Temellendirme aksiyomu bağlamında ifade edeceğimiz üzere ontolojik çokluklardır.

Badiou, ontolojik çokluk olarak düşünülen ordinaleri doğal çokluk olarak adlandırır. Ontolojik olanın doğal olarak niteleniyor oluşu, Badiou'nun natüralist bakış açısı bağlamında anlaşılmalıdır. Badiou Heidegger'in φύσις (phúsis) kavrayışındaki sezgilerin matematiksel ontolojide Ordinal sayı kavramınca karşılandığını düşünür. Ordinaler doğal çokluklar olarak, φύσις kavramından beklenen oradallığı ve sabitliği yansıttıkları için ontolojik durumun esas çokluklarıdır.¹²⁵

¹²³ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 144.

¹²⁴ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 144.

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Badiou, *Being and Event*, s. 123-124; 127-129.

Ordinal adını alan bir çokluk, kendisi geçişli olup, içerdiği çokluklar da geçişli olan çokluktur. Geçişli çokluk, kendisine ait çoklukların aynı zamanda kendisinin altkümesi de olan çokluktur. O halde bir ordinalin her elemanı aynı zamanda onun altkümesidir ve aynı durum geriye doğru ordinalin her elemanı için de geçerlidir. Bu durum kendisine hiçbir çokluğun ait olmadığı boş kümeye kadar devam eder. (Sonlu) ordinaller, kendisine hiçbir çokluk ait olmayan boş kümeden başlanarak şu kurala göre inşa edilirler: $a \rightarrow a \cup \{a\}$. "U" işlemi iki kümenin bileşimini ifade eder. Birkaç örneği şu şekilde verebiliriz:

İlk ordinal: $\emptyset$.

$\emptyset \cup \{\emptyset\}$ işlemiyle elde edilen ikinci ordinal: $\{\emptyset\}$.

$\{\emptyset\} \cup \{\{\emptyset\}\}$ ile elde edilen üçüncü ordinal: $\{\emptyset, \{\emptyset\}\}$.

$\{\emptyset, \{\emptyset\}\} \cup \{\{\emptyset, \{\emptyset\}\}\}$ ile elde edilen dördüncü ordinal: $\{\emptyset, \{\emptyset\}, \{\emptyset, \{\emptyset\}\}\}$.

...

Böylece her elemanı aynı zamanda altkümesi de olan ordinalleri elde ederiz. Her elemanın aynı zamanda altküme olması, bu ordinallerin yalnızca -varlığın özel adı olan-boş kümede temellenmesi anlamını taşır. İşte bu sebeple ordinaller ontolojik çokluklardır. Bu husus Temellendirme aksiyomu bağlamında netleşecek.

Öte yandan bu şekilde sıralı olarak inşa edilen her ordinalin ne kadar büyük olursa olsun sonlu olacağı aşıkardır. Öyle ki elde edilen her ordinal için bileşim işlemi adım adım geriye doğru izlenerek en nihayetinde boş kümeye varılabilir. Bu şekilde birbiri ardınca gelen ve kendisinden bir önce gelen ordinalce belirlenen ordinale, Badiou'nun da takip ettiği terminolojide "ardıl ordinal" (fr. *ordinal successeur*) adı verilir. Öte yandan sonsuz bir ordinalin yukarıda sunulan aksiyomlarımız çerçevesinde ardıl bir ordinal olarak inşa edilemeyeceği de açıktır. Sonlu ordinaller ardıldır. Bu demektir ki sonsuz bir ordinale dair verilecek karar, ardıl olmayan bir ordinalin varlığına dair verilecek bir karar olmalıdır.

Sonsuzluk aksiyomu basitçe şunu ifade eder: "limit ordinal vardır." İlk limit ordinal w_0 olarak gösterilir. Limit ordinal, ardıl-olmayan ordinaldir. Başka deyişle, limit ordinalin kendisinin hemen ardından geldiği bir önceki ordinal yoktur. Öyle ki kendisinden önce gelen ordinallerin tümü limit ordinale eşit mesafede durmaktadır. Limit ordinal, sonsuza giden ordinaller dizinin kendi içinde ve kendisine doğru cereyan ettiği

bir mekânın varlığını ilan eder. Bir bakıma limit ordinal, tüketilemez olan sonsuz sayıda adımın tüketildiği noktayı ifade ediyordur. Böyle bir ordinal, mevcut sunulu aksiyomlarımızdan türetilmeyeceği için ancak aksiyomatik bir kararla var kılınabilmektedir. Böylece, Sonsuzluk aksiyomu ile ilk kez sonsuz bir saf çokluğun var olduğunu ilan etmiş oluruz: w_0 .

Bu noktada, Sonsuzluk aksiyomunun neden varoluşsal bir aksiyom olarak düşünülmmediği sorulabilir. ZFC dizgesinde yalnızca Boş küme aksiyomu varoluşsaldır demiştik. Ancak Sonsuzluk aksiyomu da benzer şekilde yekten bir kümenin varlığını ilan ediyor görünmektedir. Ancak, Badiou'nun yorumuyla, bu yalnızca görünüşte böyledir. Boş küme aksiyomunun varoluşsal oluşu, onun saf çokluğun idealarını varlık-olarak-varlığa dikişlemesi anlamına geliyordu. Sonsuzluk aksiyomu ise ideaların varlık-olarak-varlığa ikinci bir dikişi anlamına gelmemektedir. Saf çokluklar boş kümeden hareketle kurulur. Benzer şekilde Sonsuzluk aksiyomu da boş kümeden hareketle kurulmuş belli çokluklardan hareketle yeni çokluklar türetebileceğimizi söyler. Bunu şu şekilde de ifade edebiliriz: her ne kadar "bir limit ordinal vardır" derken sadece tek bir çokluk kabul ediliyormuş gibi görünse de aslında bu aksiyomda her ordinal dizisi için bir limit ordinalin var olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu aksiyom da diğer çokluk ideaları gibi belli bir çokluktan hareketle yeni başka çoklukların türetebileceğini söylemiş olmaktadır. Badiou'nun ifadesiyle Sonsuzluk aksiyomu, varoluşsal görünümlü olan bir saf çokluk ideasıdır.¹²⁶

Limit ordinal aksiyomunun tek bir sonsuz çokluğun varlığından fazlasını söylüyor oluşu, ontolojik durumun meta-yapısız oluşu bakımından oldukça önemli bir noktadır. İlk limit ordinal, birimlerden oluşan bir dizinin sonsuzluğunu ifade eder. Bu dizinin her bir adımını sonlu adımda sayamasak da bu dizinin her bir elemanının nasıl sayılacağına dair bir kural verebiliriz. Eğer bu kural sonsuz adımda uygulanabilir olsaydı, ilk limit ordinal olan w_0 kümesinin içerdiği sonsuz sayıda elemanı saymış olurduk. Bu anlamda limit ordinal aksiyomu, ilk olarak "sayılabilir" sonsuz bir kümenin varlığını ilan etmektedir. Sayılabilir sonsuz bir kümeyi, doğal sayılar kümesi büyüklüğündeki bir küme olarak düşünebiliriz.

¹²⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 157.

Ancak bir kez böyle bir sayılabilir sonsuz çokluğun varlığı ilan edildiğinde, bu çokluktan hareketle diğer ideaların ifade ettiği kurallara göre yeni çokluklar elde edebilir hale geliriz. Bu ise ilk bakışta sağduyuya aykırı olacak bir sonucu doğurur: "sayılamaz" sonsuzluk ve sonsuzların sonsuz hiyerarşisi.

Eğer w_0 varsa, bu çokluğun bir güçkumesi de vardır: $P(w_0)$. Biz *Cantor teoremi* ile birlikte biliyoruz ki sonlu olsun sonsuz olsun bir çokluğun niceliği, güçkumesinin niceliğinden daima daha küçüktür. Öyle ki doğal sayılar kümesi $\mathbb{N}$ kadar büyük olan limit ordinal w_0 'ın güçkumesi $p(w_0)$, reel sayılar kadar büyük ve "sayılamaz" sonsuzlukta bir çokluktur. Sayılamaz sonsuz bir küme, elemanlarının sayımı için kural dahi ortaya koyulamayan çokluktur. Yine Cantor'un ispatından biliyoruz ki sayılabilir sonsuzluktaki bir küme ile sayılamaz sonsuzluktaki bir küme birebir eşlenemiyor, bir eşleme girişiminde sayılamaz sonsuz çokluktan sonsuz sayıda eleman daima eşlemenin dışında kalıyordur. Böylece, Limit ordinal aksiyomu sonrasında Güçkumesi aksiyomunu uyguladığımızda, sonsuz çokluklar arasında da niceliksel bir hiyerarşinin ortaya çıktığını görürüz.

Çoklukların kendi içindeki nicel artışı $p(w_0)$ 'da durmaz. $p(w_0)$ çokluğunun da güçkumesi vardır ve bu yolla elde edilecek tüm çokluklar için aynısı geçerlidir. Limit ordinal aksiyomunun ikinci işletimiyle elde edilen w_{w_0} , w_0 'dan sonraki ilk limit ordinaldir. Aynı şekilde bu çokluktan hareketle daha büyük niceliğe sahip çokluklar da elde edilir. Bu şekilde sonsuz çokluklar ve sonsuzlukların niceliksel artışı durmak bilmeksizin çoğalarak devam eder. Böylece ZFC ontolojisinin meta-yapısızlığını, mümkün tüm kuralların ötesinde çoklukların varlığının tanınmasıyla görürüz. Ontolojik durum olarak ZFC, kendi tutarlılığını da birliğe getirecek bir meta-yapıya sahip değildir. Tüm ordinalleri içeren bir ordinal söz konusu değildir.

Eğer tikel ordinalleri düşünebilmekle birlikte tüm ordinaller kümesinden bahsedemiyorsak, ordinaler doğal çokluklar olduğuna göre bunun anlamı "doğa" kavramına sahip olmadığımızdır.¹²⁷ Olağan katışık durumlardan farklı olarak ontolojik durum bir-yapılı değildir. ZFC, yalnızca boş kümeden dokunmuş olan çokluk çoklukları olarak saf çokluklardan müteşekkil olup kavramsal bir birliğe sahip olmayan, dolayısıyla da nesnesini "bir" nesne olarak düşünmeyen, Birsiz ancak tutarlı bir durumdur.

¹²⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 140-141.

Tüm ordinalleri içeren bir kümenin olmayışı Badiou için "doğa" kavramının olmayışı anlamına gelir dedik. Özel bir tür ordinal olan ve ordinallerin -yani doğanın- niceliksel ele alınışını ifade eden kardinaller için de benzer bir durum söz konusudur. Tüm ordinaller gibi tüm kardinaller kümesi de yoktur. Yani tüm nicelikleri içeren bir en büyük nicelikten bahsedemeyiz. Badiou en büyük kardinalden, bu minvalde de "en büyüklük"ten bahsedemiyor oluşumuzu da Tanrı'nın olmayışı olarak anlar.¹²⁸ Niceliksel büyüklükler de doğal çokluklar gibi sonsuzca çoğalır. Bu şekilde Badiou ZFC'nin ontoloji oluşu kararıyla birlikte natüralist ve materyalist bir ontoloji ortaya koymuş olur.

ZFC ontolojik durumu varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanını sunar; bunu Birsiz bir şekilde yaparak da hadise ve özne kuramı için önemli olacak olan varlık-olarak-varlığın söylenemez olanını tanımış olur demiştik. Varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanının sınırı, Badiou'nun ifadesiyle "ontolojinin açmazı", *Sürey Varsayımı* ve *Easton Teoremi*nde ifade bulunmaktadır.¹²⁹ Yukarıda Cantor teoremine işaret etmiştik. Bu teoreme göre bir çokluğun niceliğini ifade eden kardinalitesi, o çokluğun güçkumesinin kardinalitesinden daima daha küçüktür. Bu durum sonsuz kümeler için de geçerlidir. Sayılabilir sonsuz bir kümenin, mesela w_0 'ın kardinalitesi $\aleph_0$ (alef-0) ile gösterilir. Sayılabilir sonsuz w_0 'ın güçkumesi $P(w_0)$ ise sayılamaz sonsuzdur. O halde $P(w_0)$ 'ın kardinalitesi $\aleph_0$ 'dan büyük olmalıdır. Peki bu büyüklük ne kadar bir büyüklüktür? w_0 'ın kardinalitesi $\aleph_0$ iken, $P(w_0)$ 'ın kardinalitesi kaçtır? Bu soruya aksiyomlarımızdan hareketle ispata dayalı bir cevap verebilir miyiz?

Cantor *Sürey Varsayımını* bu bağlamda ortaya atmıştır. *Sürey Varsayımı* basitçe şunu ifade eder: $P(w_0)$ 'ın kardinalitesi w_0 'ın kardinalitesinden hemen sonra gelen kardinal olan $\aleph_1$ 'dir (alef-1). Başka deyişle, w_0 'ın niceliksel büyüklüğü ile $P(w_0)$ 'ın büyüklüğü arasında başka bir niceliksel büyüklük yoktur. Cantor bu varsayımı ortaya atmış, ispatlamak için uzun çabalar harcamış, ancak başarılı olamamıştır. 20. Yüzyılda ise Cohen ve Gödel'in bağımsız çalışmaları ile *Sürey Varsayımının* ZFC aksiyomlarından bağımsız olduğu ispatlanmıştır. Yani, ZFC aksiyomlarından hareketle *Sürey Varsayımının* doğruluk değerine karar verememekteyiz. ZFC tutarlı ise, *Sürey*

¹²⁸ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 277.

¹²⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 265-280. Ayrıca bk. Baki, *Badiou's Being and Event*, s. 125-132; Ali Nesin, *Aksiyomatik Kümeler Kuramı II*, m.y: Nesin Yayıncılık, t.y., s. 293-296; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 93-102.

Varsayımının yahut onun değilinin aksiyom olarak ekleneceği dizgelerin her ikisi de tutarlı olacaktır.

Sürey Varsayımının ZFC'den bağımsızlığı, *Easton teoremi*yle açıkça ifade edilebilir. *Easton teoremi*, $P(w_0)$ 'ın kardinalitesinin, w_0 'ın kardinalitesinden büyük herhangi bir ardıl kardinal olabileceğini söyler. $P(w_0)$ 'ın kardinalitesi Cantor'un arzu ettiği gibi $\aleph_1$ alınabileceği gibi, mesela $\aleph_{11080}$ olarak da alınabilir. Her iki ihtimal de ZFC aksiyomları ile eşit ölçüde uyumlu olacaktır. Böylece, ilk limit ordinalin güçkumesinin kardinalitesi, sonsuz sayıda farklı tercihle uyumludur.

Easton Teoremi, $\aleph_0$ 'dan büyük kardinallere dair konuşurken niceliksel bir ölçütümüz olmadığını söyler. O halde bu kardinallere dair ya sessiz kalacağız ya da onlara dair söylemimiz kuralsız kararlara dayanacaktır. Ancak ZFC ontolojisi içerisinde bu kardinallerin var olduğunu bildiğimize göre, bu kuralsızlığın ve tündengelimnin dayandığı sınır, aslında varlık-olarak-varlığa dair söylemimizin varıp dayandığı sınırdır. Böylece bu niceliksel açmazda varlık-olarak-varlığın söylenemez olanının eşğine gelmiş oluyoruz. Tutarlı bir söyleme konu edemediğimiz bu düzey, ancak belli "öznel" tercihlerle karara bağlanabilir niteliktedir. Burada ontolojik söylemin sınırlarının ötesinde olacak şekilde varlıkla karşı karşıyayızdır. Badiou'nun ifadesiyle:

Eğer varlığın söylenmesi-mümkün-olmayanı tam da bir çokluk ile bu çokluğun parçalarının [altkümelerinin] çokluğu arasındaki niceliksel bağ ise ve bu telaffuz edilemeyen bağımsızlık sonsuz sayıda tercih perspektifini ortaya çıkarıyorsa, öyleyse bu sefer söz konusu olanın, ontoloji biliminin yokluğunda, Varlığın bizatihi kendisi olduğu düşünülebilir. Eğer reel olan imkânsız olansa, varlığın reeli -Varlık- da niceliğin bilinmezliği gizeminde saklı tutulandır.¹³⁰

Badiou varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanının sınırını ifade eden bu noktaya ontolojinin açmazı der ve farklı düşünsel ve felsefî oryantasyonları bu açmaza verilen cevaplara göre, geride de işaret edildiği üzere dörde ayırır.¹³¹ Badiou'nun Freudyen-Marksist olarak nitelediği kendi oryantasyonu, ontolojik açmazın *hakikatinin* ontolojinin kendisine ve spekülâtif metaontolojiye içkin olarak kuşatılıp düşünülemeyeceğini söyler.¹³² Varlık-olarak-varlığın konuşulamaz olanı, Badiou için varlığın tarihsî

¹³⁰ Badiou, *Being and Event*, s. 281-282.

¹³¹ Bu oryantasyonların sunumu için bk. Badiou, *Being and Event*, s. 281-285.

¹³² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 284.

sınırlılığına (fr. *la limitation historique*) işaret eder: "O [Freudyen-Marksist oryantasyon], statükonun ölçü-süzlüğünü varlığın tarihsî sınırlılığına atar, öyle ki, felsefe, öyle olduğunu bilmeden, sadece onu tekrarlamak üzere yansır."¹³³ Tarih, Temellendirme aksiyomu bağlamında ifade edeceğimiz üzere, boş olmayan kümelerde temellenen ve hadise mahalli barındıran çokluklar bağlamında düşünülür. Bu bağlamda varlığın tarihsî sınırlılığı, varlık-olarak-varlığın söylenebilir olanı olarak ontolojinin ötesine işaret eder. Bu tarihsî sınırlılık da bir hadiseden, bu hadiseye sadakat gösteren olarak öznenin ve bu sadakatin neticesinde üretilen bir-hakikatten bahsetmeyi mümkün kılmaktadır. Badiou'nun ifadesiyle: "Statükonun niceliksel aşımının ölçüsüzce yayılmasına sebep olan varlık açmazı (fr. *l'impasse de l'être*), aslında Öznenin açılışıdır (fr. *la passe du Sujet*)."¹³⁴ Bu şekilde, ZFC ontolojisi *Varlık ve Hadise*'de bir bilgi kurgusu olarak ortaya koyulmuş, hakikatin imkanı ise bu bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak bir özne kuramından hareketle gündeme getirilecek şekilde tanınmış olur.

Böylece kalan iki aksiyomumuz olan Temellendirme ve Seçim aksiyomlarına geliyoruz. İfade edildiği üzere bu aksiyomlar ZFC ontolojisinin sınırlarını ve *Varlık ve Hadise*'de bir özne kuramına geçişin ZFC'deki kökenlerini ifade ederler. Bu iki aksiyom, varlığın açmazında özneye açılan alanı belirlemektedir demek yanlış olmayacaktır.

2.1.2. Saf çokluğun ideaları II: Ontik-ontolojik fark ve Özne: Temellendirme ve Seçim aksiyomları

Bu iki aksiyom önceki altı aksiyomdan ayrı bir alt başlıkta ele alınmalıdır. Zira, her ne kadar çokluk ideası olmaları bakımından benzer de olsalar, Temellendirme ve Seçim aksiyomları *Varlık ve Hadise*'nin varlık ve hadise kategorilerinin her ikisi için de ayrıca önemlidirler. Burada ZFC ontolojisinin bir sunumu hedeflendiğinden bu iki aksiyomun da özellikle varlıksal değerine değinilecek. Temellendirme aksiyomu ontik-ontolojik farkın ZFC'deki tanımını verirken; Seçim aksiyomu bu ayırmadan hareketle öznenin düşünüleceği yordamı tanımlamaktadır.

¹³³ Badiou, *Being and Event*, s. 284.

¹³⁴ Badiou, *Being and Event*, s. 429.

(8) Temellendirme aksiyomuna¹³⁵ göre, boş olmayan her kümede öyle en az bir eleman vardır ki, söz konusu küme ile bu elemanın kesişimi boş kümedir. Badiou'nun metaontolojik olarak nitelediği bu aksiyom, aslında belli bir kümenin türetimi için bir idea değil; genel olarak türetilcek kümelerin taşınması gereken özelliklere dair bir kuraldır. Bu aksiyom, dolaylı olarak kendi kendisini içeren kümelerin var olamayacağını söyleyerek, Russell paradoksunun dayandığı kendine gönderimli ifadelerin küme belirlemeyeceğini de söylemiş olur. Zira Temellendirme aksiyomu " $a=\{a\}$ " gibi kendisine eleman olarak sahip olan bir a kümesinden bahsedemeyeceğimizi söyler.

Bu aksiyomun "Temellendirme" olarak adlandırılması, her kümenin içermek zorunda olduğu kendisiyle kesişimi boş bir küme olan elemanın, söz konusu küme için "temel" (fr. *fondateur*) çokluk olması sebebiyledir. Söz konusu kümedeki elemanlardan hareket ederek, temel olan elemana dair herhangi bir şey söylenemez. Küme içerisinde, eleman oluşu dışında kendisine dair hiçbir şey söyleyemediğimiz bu eleman, kümenin kendisinde temellendiği elemandır. Var olmanın bir kümenin elemanı olmak olarak anlaşıldığını hatırlarsak, temel elemanın elemanlarının hiçbirisi, söz konusu küme nazarından var değildir. Bu şekilde, kümenin kendisinde temellendiği eleman, söz konusu küme nazarından boştur, boşluk olarak vardır. Kümenin içerisinde varlığı tanınanlar ile söz konusu elemanın içerisinde varlığı tanınanlar arasında hiçbir kesişim yoktur. Bu sebeple Badiou temel çokluğa "boşluğun kenarında" (fr. *au bord du vide*) çokluk der. Bu aksiyomu bir başka açıdan ötekilik üzerinden de düşünebiliriz. Bir kümenin kendisiyle kesişimi boş küme olmayan elemanları, küme nazarından "(küçük) öteki"dir. Söz konusu kümenin temel elemanı ise küme için "(büyük) Öteki"dir. Her küme, kendisi nazarından bütünüyle başka olan Öteki'de temellenir, bir Ötekilik noktasına sahip olarak kurulur.

Badiou ontik-ontolojik farkı, Temellendirme aksiyomundan hareketle tanımlar. Buna göre, Ordinaller olarak düşünülen ontolojik çokluklar, yalnızca boş kümede temellenirken; ontik çokluklar, boş olmayan kümelerce temellenmiş çokluklardır. $\emptyset$ 'nin varlığın özel adı olduğunu söyledik. Bu demektir ki ontolojik bir çokluk olarak ordinal, varlığın özel adında temellenen çokluktur. Ontolojik bir çokluk için Öteki, herhangi bir

¹³⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 184-190; Ayrıca bk. Baki, *Badiou's Being and Event*, s. 143-148, 233-234; Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 60-65; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 251-260.

dolu çokluk değil; varlığın özel adının kendisidir. Ontik bir çokluk için ise Öteki, daima başka herhangi bir dolu çokluktur.

Saf-katışık çokluk ayrımı ile ontolojik-ontik çokluk ayrımını birlikte düşünerek ilerleyelim. Saf çokluklar, boş kümeden hareketle türetilen çokluklardır. Başka deyişle, türetim kurallarını geriye doğru işleterek bir saf çokluğu boş kümeye irca edebiliriz. Ancak her saf çokluk ontolojik bir çokluk değildir. Tüm saf çokluklar yalnızca boş kümede temellenmez. Mesela çok basitçe $A=\{\{\emptyset\}\}$ kümesi boş kümede temellenmiyordur. Bu kümenin tek bir elemanı vardır: $\{\emptyset\}$. $\{\emptyset\}$ ile $\{\{\emptyset\}\}$ kümelerinin kesişimi boş kümedir. Dolayısıyla $\{\{\emptyset\}\}$ kümesi, $\{\emptyset\}$ kümesinde, yani boş kümeyi içeren kümede temellenir. Boş kümeden hareketle sırasıyla Güçkümesi ve Yerine-koyma aksiyomlarını uyguladığımızda $\{\{\emptyset\}\}$ kümesini elde ederiz. O halde $\{\{\emptyset\}\}$ kümesi bir saf çokluktur. Ancak $\{\{\emptyset\}\}$ boş kümede temellenmediğinden ontolojik bir çokluk değil; ontik bir çokluktur. O halde saf çokluklar arasında ontolojik çokluklar olduğu gibi; ontik çokluklar da bulunur.

Eksiltim sonrasında elde edilen ve tutarlı çoklukların yapılarını Biri varsaymayacak şekilde düşünmemizi sağlayan olarak saf çoklukları tanımlamıştık. Yapı, her biri bir çokluklar çokluğu olan saf çokluklar vasıtasıyla tutarlı olarak düşünülebilmektedir. Bu noktada, Badiou'nun hadise fikri için de temel teşkil eden "hadise mahalli" terimi de ifade bulmaktadır. Bir kümenin kendisinde temellendiği ve boş olmayan bir eleman, o küme için bir hadise mahallidir. Boş olmayan, ama durum nazarından boş telakki edilen bu temel çokluk, durumda bir hadisenin ortaya çıkabileceği alan olarak anlaşılır. Badiou durumları üçe ayırır: doğal, tarihsel ve nötr. Doğal durum ontolojik çokluklara karşılık gelir ve belirtildiği üzere doğal çoklukların ontolojik şeması ordinal sayı kavramıyla inşa edilir. Tarihsel durum ise kendisine en az bir hadise mahalli, yani boş olmayan bir temel eleman ait olan çokluktur. Nötr durum ise ne doğal ne de tarihsel olan çokluktur.

Badiou bu şekilde ifade etmese de tarihsel durumların hadise mahalline sahip oluşunu şu şekilde anlayabiliriz: Katışık bir çokluk, daima temsil düzeyinde kavramsal birliğe sahip düşünülür. Eksiltim yoluyla kavramsal düzeyin öncesine geçilir ve söz konusu katışık çokluğun yapısı saf çokluk olarak sunulur. Katışık her çokluğun yapısı bir saf çokluktur. Eğer ele aldığımız katışık çokluğun yapısı olan saf çokluk boş kümede

temellenen ontolojik bir çokluk ise, söz konusu katışık çoklukta bir hadisenin meydana gelemeyeceğini anlarız. Öte yandan, eğer katışık çokluğumuzun yapısı olan saf çokluk, boş kümede temellenmeyen ontik bir çokluk ise, söz konusu katışık çokluğun, kendisinde bir hadisenin ortaya çıkabileceği bir durum olduğunu anlamış oluruz.

O halde diyebiliriz ki, saf çokluklar arasında yapılan ontolojik-ontik ayrımı, aslında Badiou'nun hadise ve özne kuramı için önemli sonuçlar barındırır. Özne, bir boyutuyla, hadise mahalli barındıran tarihsel bir durumda bir hadisenin varlığını ilan eden ve o hadiseye sadakat gösteren, içinde var olduğu tarihsel durumu o hadise nazarından okumaya tabi tutan ve bu yolda hadisenin adıyla ilişkili olan ve olmayan olmak üzere söz konusu tarihsel durumun elemanlarını tasnif edendir. Geride bir felsefe metni olarak *Varlık ve Hadise* ele alınırken değinildiği gibi bu tasnifin türsel bir yordama göre gerçekleşmesi, müesses bilgi rejimine indirgenemeyen bir bir-hakikat çokluğunun üretilmesi anlamı taşır. Böylesi bir üretimin imkânı ise bizi Seçim aksiyomuna getirmektedir.

(9) Seçim aksiyomu¹³⁶ şunu ifade eder: "Eğer elimizde, elemanları da küme olan bir küme varsa, bu kümenin elemanlarının her birinden bir temsilci seçen bir f fonksiyonu vardır." Bu aksiyom sayesinde, sonsuz kümeler söz konusu olduğunda, bir-hakikat çokluklarının varlığı için gerekli olan kavramsız bir seçim mümkün olmaktadır. Sonlu kümeler için ise söz konusu f fonksiyonunun varlığı bir olgu olarak gösterilebilmekte ve her f fonksiyonu bir kavrama karşılık gelmektedir.

Sonsuz seçim yapan bir f fonksiyonunun varlığı, herhangi bir kavram dolayımıyla ayırt edilmiş olmayan çoklukların varlığını mümkün kılar. Başka deyişle, belli bir kurala/kavrama göre yapılmayan, ancak yine de var olduğu söylenebilen kavramsız bir seçim, önceki bölümde ifade edilen öznenin müdahalesini ve bu müdahalenin türsel bir yordama sahip olarak düşünülebilmesini mümkün kılmaktadır. Buna göre özne, hadise nazarından durumu öyle bir şekilde kat edebilir ki, bu kat ediş nihayetinde hadisenin adıyla ilişkili olarak sınıflanan çokluk, müesses bilgi rejimindeki belli bir kavramın karşılığı olmayan olarak kurulur. Buna göre, belli bir bilgi rejiminde ifade bulmuş

¹³⁶ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 201-211, 223-231; Ayrıca bk. Ali Nesin, *Kümeler Kuramı II*, s. 153-176; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 8-9.

herhangi bir kavramın kaplamına karşılık gelmeyen, yalnızca varlığı itibarıyla düşünebildiğimiz eksiltilmiş bir bir-hakikat çokluğu vardır diyebilmiş oluruz.

Tezimiz bakımından konu dışı olması sebebiyle Seçim aksiyomunun özne kuramı için önemine bu kadarıyla değinmiş olmak yeterlidir. Öte yandan Seçim aksiyomunun eşdeğer bir başka formülasyonu olan İyi-sıralama teoremine değinmek, Badiou'nun matematiksel ontolojisini anlamak bakımından değerli olabilirdi. İyi-sıralama teoremi her kümenin iyi sıralanabileceğini söyler. İyi-sıralılık kabaca, bir kümenin elemanlarının, bir eleman en küçük eleman olacak şekilde sıralanabiliyor olması anlamına gelir. Bu teorem, saf çokluklar ile katışık çokluklar arasındaki sürekliliği düşünebilmek bakımından Badiou ontolojisi için çok önemli görünmektedir. Ancak Badiou *Varlık ve Hadise*'de İyi-sıralama teoremini konu etmemektedir. Tezimizin konusunu doğrudan ilgilendirmemesi bakımından biz de burada bu teoremin Badiou ontolojisi için önemini ele almayacağız. Bu konuya kısaca işaret etmiş olmakla yetinelim.

Böylece iki alt bölümde Badiou'nun ZFC ontolojisinin saf çokluk idealarını metaontolojik yorumlarıyla birlikte sunmuş olduk. İlk ana bölümde *Varlık ve Hadise* için önemli üç tezi birbiriyle ilişkilendirmiştik: (1) Bir yoktur; (2) felsefe öğretisizdir ve (3) matematik ontolojidir. İlk tez *Varlık ve Hadise*'nin başlangıç kararı; ikincisi hedefi; üçüncüsü ise *Varlık ve Hadise*'de bu hedefi gerçekleştirmek üzere takip edilen güzergahı ifade ediyordu. Bu ikinci ana bölümde de şimdiye kadar ZFC matematiksel ontolojisini sunmuş olduk. Ancak bu sunumda Boş küme aksiyomunun detaylı incelemesine yer vermedik. Bunun sebebi, Birin yokluğuyla uyumlu öğretisiz bir felsefenin ortaya koyulduğu güzergâh olan matematiksel ontoloji için Boş küme aksiyomunun olmazsa olmaz bir öneme sahip olmasıdır. Zira matematiğin Birsiz bir ontoloji oluşu, saf-katışık ayrımının "özel" bir ayrım oluşuna; bu ayrımın özelliği ise Boş küme aksiyomunun metaontolojik işlevine bağlıdır. Bu demektir ki, bu tezin iddiasına göre, Badioucu sistematik felsefenin imkânı, matematiksel ontolojide Boş küme aksiyomu ile temin edilmektedir.

Şimdi Boş küme aksiyomunun ZFC ontolojisi için önemine ve bu aksiyomun *Varlık ve Hadise*'deki metaontoloji-ontoloji ilişkisi bağlamında işlevine geçebiliriz. Bir sonraki bölümde, ilk bölümün sonunda ifade ettiğimiz başarı şartı olan metaontolojinin ilk-felsefeleşmemesi şartını Boş küme aksiyomunun Badiou ontolojisindeki işlevi üzerinden sorgulayacağız. Başka deyişle gelecek bölümde felsefenin ilk-felsefeleşmediği

bir metaontoloji-ontoloji kurgulamada Badiou'nun başarılı olup olmadığı sorusunu ele alacağız. Görüleceği üzere cevabımız olumsuz olacak.

2.2. Boş küme aksiyomu ve *Varlık ve Hadise*'deki İlk-Felsefe

İlk ana bölümde, Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine muhatap olmayacak ilk-felsefe olmayan sistematik bir felsefenin, Badiou tarafından matematiğin Birsiz bir düşünme olmasından hareketle düşünüldüğünü söyledik. Matematiğin Birsizliği de *Varlık ve Hadise*'de iki yöne sahipti. İlk yön, matematiğin aksiyomatik oluşudur. ZFC, ait-olma bağıntısını bir kavram olarak düşünmeksizin aksiyomatik olarak tutarlılaştırır. Tutarlılaştırılanın iki küme arasında tanımlı bir bağıntı olarak ait-olma oluşu ve bu tutarlılaştırmanın nesnesini Birlemeyen aksiyomatik bir doğada gerçekleşmesi, matematiğin Birsiz oluşunun ilk anlamıdır. Matematiğin Birsizliğinin bu ilk yönünü geride ele almış ve bu yönü ZFC ontolojik durumunun meta-yapısız oluşu olarak adlandırmıştık. İkinci yön ise matematiksel aksiyomların uygulanacağı ilksel materyalin boş küme olmasıdır. ZFC, ait-olma bağıntısının kendisine göre düşünüleceği kurallardan oluşur; ancak bu kurallar -Boş küme aksiyomunu saymazsak- bir çokluğun var olduğunu yekten ilan etmezler demiştik. Dolayısıyla ait-olma bağıntısının kendisinden hareketle düşünüleceği bir materyal ilk elde mevcut değil gibi görünmektedir. İşte Boş küme aksiyomu bu minvalde gerekli olan ilksel materyal olarak boş kümenin varlığını ilan eder. Boş küme, Badiou'nun ifadesiyle, ilk elde ne Bir ne de çokluk olsa da varlığı ilan edildiğinde bu varoluş ancak çokluk olarak gerçekleşebilmektedir. Badiou'nun Bir-olmayan bir çokluk olarak düşündüğü boş küme, matematiğin Birsizliğinin ikinci yönünü oluşturur. Matematik, Bir-olmayan çokluk olarak boş kümeden başlayarak, nesnesini Birlemeyen aksiyomatik bir tarzda çoklukları düşünür. Böylece matematik, Bir-olmayan çoklukları düşünen disiplin olarak Birsizdir. Birsiz bir düşünme olarak matematik ise ontolojidir.

Bu bölümde, matematiğin Birsizliğinin ikinci yönünü teşkil eden Boş küme aksiyomunu ele alacağız. Boş küme aksiyomunun *Varlık ve Hadise*'de ortaya koyulduğu bağlam, Birin yokluğu kararının verililiyle koşut bir görünüme sahiptir. Bir'in yokluğu tezinin matematiksel ontolojideki somut karşılığı Badiou için Boş küme aksiyomudur demek yanlış olmayacaktır. Ancak Birin yokluğu metaontolojik (felsefi), Boş küme

aksiyomu ise ontolojik (matematiksel) bir karardır. Metaontoloji ile ontoloji arasında Badiou'nun öngördüğü ilişkiye göre, ontoloji olan matematik, metaontoloji olan felsefeden bağımsız olmalı; metaontolojide verilen felsefi kararlar, matematikte somut belli belirlenimlere yol açmıyor olmalıdır. O halde Boş küme aksiyomu ile Birin yokluğu kararı birbirinden bağımsız olmalı; Birin yokluğu metaontolojik kararı, Boş küme aksiyomunun matematikteki işlevine müdahil olan herhangi bir etkiye sahip olmamalıdır. Aksi halde Badiou'nun öngördüğü felsefe-matematik ilişkisi tersine dönmüş olacaktır.

Doğrudan bu bölümdeki tezimizi ifade ederek başlayalım: Matematiksel pratiğin kendisi Birin varlığı-yokluğu tartışmasından bağımsızdır. Ancak Badiou Boş küme aksiyomunu metaontolojik bir düzeyde yorumlayarak bu bağımsızlığı ihlal etmekte, felsefi bir noktadan matematiğin Birin varlığıyla uyumlu yorumlarının önünü apriori kapatmayı hedeflerken, aynı zamanda matematiksel pratiğin bizatihi kendisine de belli sınırlamalar getirmektedir. Matematik, Birsiz çokluklar olarak saf çoklukların kuramıdır ve saf çoklukların Birsizliği Badiou'nun matematiksel ontolojisi için vazgeçilmezdir. Söz konusu metaontolojik yoruma göre, Boş küme aksiyomu, "bir-saymanın öncesi olarak düşünülen tutarsız çokluğun" "Birsiz saf çokluk" olarak düşünceye konu edilmesi için bir gerek-şarttır. Bu demektir ki matematik ontoloji olaksa, matematikte boş kümenin varlığının "bir aksiyom olarak" bulunuşu zorunludur. Bu zorunluluk ise, boş kümenin varlığına ilişkin aksiyomatik kararlara yer vermeyen ve dolayısıyla Badiou'nun söz konusu metaontolojik yorumunu baştan dışarıda bırakan dizgeleri apriori olarak hatalı kılmaktadır. Böylece *Varlık ve Hadise* metaontolojisi, matematik disiplininin işleyişine doğrudan müdahil olan ve matematiğin koşul olması itibarıyla sahip olduğu tarihselliği ihlal eden bir ilk-felsefe işlevi icra etmiş olur.

Bu şekilde kısaca ifade ettiğimiz tezimizi ele almaya başlamadan önce, bu bölümde sunulacak anlatıyı kabaca dört adımda toparlayalım. Bu bölümde ilk olarak, Badiou'nun söz konusu metaontolojik okumasına değinmeden, matematikte ele alındığı şekliyle boş kümeyi ve Boş küme aksiyomunu kısaca ifade edeceğiz. İkinci olarak, Badiou'nun metaontolojik okumasının, matematikteki ele alınışından farklı olarak, boş kümeyi bir-saymanın öncesine -yani hiçliğe- ait olarak tutarsız çokluk ve yapı ile ilişkilendirdiğini göstereceğiz. Tutarsız çokluk ve yapı ile ilişkili düşünülen boş küme de ilk elde bir çokluk olamayacak olan olarak anlaşılır. Bu metaontolojik yorum ile birlikte boş küme ilk elde ne Birdir ne de çokluktur. Boş küme aksiyomunda varlığı ilan edilen

ve ilk elde ne Bir ne çokluk olan boş kümenin varlığı ise Badiou'nun metaontolojik yorumu bağlamında ancak çokluk olarak gerçekleşebilir. İlk elde ne Bir ne çokluk olan boş kümenin varlığının ancak çokluk olarak gerçekleşebiliyor oluşu, saf çoklukların kendisinden hareketle düşünüldüğü ilksel materyal olarak boş kümenin Bir-olmaması anlamına gelir. Böylece metaontolojik düzeyde matematiği ontoloji olarak kurgularken, saf çoklukları Birliğe sahip olan katışık çokluklardan "özel" olarak farklı Birsiz çokluklar olarak düşünebilmiş olacağız. Bu şekilde Birsiz bir düşünme olarak matematiği düşünürken bir gerek-şart olan saf-katışık çokluk ayrımı, Boş küme aksiyomunun metaontolojik yorumundan hareketle özel bir şekilde kurulmuş olacak. Üçüncü olarak, söz konusu metaontolojik yorum ile Boş küme aksiyomu arasında kurulan kopmaz ilişkinin, Badiou'nun felsefe ile koşulları arasında düşündüğü ilişkiyi tersine çevirdiğini iddia edeceğim. Başka deyişle, boş kümenin metaontolojik okuması, bir önceki bölümde ifade edilen başarı şartının sağlanamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu tezi farklı açılardan ele alacağım. Dördüncü ve son adımda ise problematiğimi genel olarak felsefe-matematik ilişkisinden hareketle ifade edeceğim ve bölümü noktalayacağım. Şimdi ilk adım ile başlayabiliriz.

ZFC dizgesinde Boş küme aksiyomu kabaca şunu ifade eder: "hiçbir elemanı olmayan bir küme vardır". Küme-eleman bağıntısını kuran ait-olma bağıntısı üzerinden ifade edersek Boş küme aksiyomu "kendisine hiçbir çokluk ait olmayan bir çokluk vardır" demektedir. Saf çoklukların Birsiz çokluklar olarak düşünüldüğünü hatırlayacak olursak, Badiou bu şekilde bir aksiyom ile varlığı ilan edilen boş kümeyi saf çoklukların temeline yerleştirir ve bu yolla saf çoklukları katışık çokluklardan ayırt eder. Öte yandan, Badiou'nun ileride ele alacağımız şekliyle boş kümeyi bir-saymanın öncesi olan tutarsız çoklukla ilişkilendirmesinden farklı olarak, matematikte ele alındığı şekliyle boş küme, her küme gibi tutarlıdır ve verili herhangi bir kümeden hareketle elde edilebilir. Başka deyişle, matematiğin olağan işleyişinde saf ve katışık çokluklar arasında ve sunum ile temsil arasında "özel" bir ayrım takip edilmez. Boş küme ilk elde her kümenin bir altkümesi olarak düşünülür. Böylece düşünülen bir kümenin varlığı ise herhangi bir çokluktan hareketle geride sunduğumuz saf çokluk idealarının işletimiyle basitçe gösterilebilir. Örnek olarak, dolu bir çokluk olarak "kahverengi canlılar kümesi"ni alalım. Bu kümeye Ayırma aksiyomunu, "sarı olmak" yüklemine kullanarak uygulayıp kahverengi canlılar arasından sarı olanları seçersek boş bir küme elde etmiş oluruz. Bu

boş küme, ilkesel olarak sonsuz sayıda yükleme karşılık geliyor da olsa, en nihayetinde Ayırma aksiyomu gibi ZFC'nin belli aksiyomlarından hareketle elde edilebilen tutarlı bir çokluktan ibarettir.

Bu şekilde düşünülen boş bir küme, hiçbir eleman içermemesi itibarıyla dolu olan diğer (katışık) çokluklardan ayırt edilerek saf çokluk olarak nitelenebilir. Ancak bu durumda katışık çokluklar ile saf çokluklar arasında Bir ile çokluk arasındaki karşıtlık bağlamında "özel" bir ayırım ortaya çıkmış olmazdı. Zira bu takdirde iki durumda da tamamen aynı kurallara göre elde edilen ve sadece elemanı olup olmaması üzerinden ayırt edilen tutarlı çokluklar söz konusu olurdu. Bu çerçevede boş küme, diğer çokluklardan özel herhangi bir farkı olmayan, saf çokluğun idealarına göre üretilebilecek olan her çokluk gibi bir çokluktan ibarettir. Bu çerçevede, boş bir kümenin Bir-olmayan bir çokluk olarak yorumu ise -mümkün olsa dahi- zorunlu değildir. Zira matematiksel pratiğin kendisi, geride değindiğimiz üzere bizim matematiksel pratiğe dair felsefi kararlarımızdan bağımsız olmalıdır.

O halde, matematikteki olağan ele alınışında boş küme ilk elde Birsiz bir çokluk değildir diyebiliriz. Badiou için ise boş küme, tutarsız çokluk ve yapı kavramlarıyla hiçlik bağlamında ilişkilendirilip metaontolojik bir anlam kazanmakta; bu metaontolojik değerle birlikte boş küme, kendisinden hareketle düşünülen saf çoklukların Birsizliğini temin edip onları katışık çokluklardan "özel" olarak ayırt etmiş olmaktadır.

Birin yokluğu kararına binaen, varoluşun Badiou nazarından bir durumda sunulmuş olmak olarak anlaşıldığını hatırlarsak, hiçlik, sunulmamış olmanın, yani bir-sayımın öncesinin bir ifadesidir. Tutarlılığın kaynağı olarak yapının kendi kendisini bir-saymıyor oluşuna da işaret etmiştik. O halde yapının kendisi de bir-sayılmış olmaması itibarıyla durumda hiçliğin bir hatırlatıcısı olarak anlaşılmış olur. Tutarsız çokluk da henüz bir-sayılmamış olan çokluk olduğundan, aynı var olmayış durumu tutarsız çokluk için de geçerlidir. Tutarsız çokluk ile yapı, bir-sayılmış olmamaları anlamında hiçlik olarak anlaşılır:

Hiçlik, sunumun sunulamazı olan karar verilemezini adlandırır. ... Hiçlik, yapının ve dolayısıyla tutarlılığın olduğu kadar, saf çokluğun ve dolayısıyla tutarsızlığın da hiçliğidir. Yerinde gerekçelerle, hiçliğin sunumdan eksiltilmiş olduğu söylenir, zira hiçlik, ancak sunumun çifte yetkisi temelinde, yasa ve çokluk temelinde hiçliktir.¹³⁷

¹³⁷ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 55.

Hem yapı hem de yapının öncesi olarak tutarsız çokluk, sunulmamışlıkları dolayısıyla durum nazarından eşit ölçüde var olmayandır, hiçliktir. Bu çerçevede Badiou, birliğin öncesine ait olarak düşünülen bu iki var olmayışın birlikte düşünülmesine karar verir. Haddizatında sunumun kendisi olarak tutarsız çokluk ile durumda tutarsızlığın bir hatırlatıcısı olarak yapı aslında aynı şeyin iki farklı ifadesi olarak özdeşdir. Badiou'nun şu ifadelerinde anlatılmak istenen bu geçiştir:

Kendi başına, hiçlik, sunumsuzluğun sunumdaki adından başka bir şey değildir. Onun varlık statüsü şuradan ileri gelir: Bir sonuç ise (fr. *si l'un résulte*), şunu kabul ederiz ki -durum-içerisinde-terim olmayan ve dolayısıyla hiçlik olan- bir "şey" sayılmış değildir; ve bu "şey" bir-sayma işleminin işletimi için zorunludur. Dolayısıyla, hiçlik -Birin kaynağı olan ve kendisi sayılmamış olan- sayımın işletimidir demekle, hiçlik saymanın üzerinde iş gördüğü -ve kendinde sayılmamış olduğu için sayımla birlikte dönüştüğü şeyden oldukça farklı olacak olan- saf çokluktur demek aynı şeye gelir.¹³⁸

Badiou bu minvalde, eşit ölçüde hiçlik olan tutarsız çokluk ile yapının, Birsiz bir düşünmenin imkanını barındıran aksiyomatik matematik ile tutarlı kılınabileceğini düşünür. Mevcudiyetin eksiltiliminin mathemeye tabi kılınışı hamlesi bu tutarlılaştırma hamlesidir. Bu noktada söz konusu özdeşlik sebebiyle bir-saymanın bu şekilde tutarlılaştırılması, tutarsız çokluğun da saf çokluk alanı olarak tutarlı şekilde ele alınması anlamına gelir.

Dolayısıyla, bir sunumun iki yönünü tanımlayan tutarlılık ve tutarsızlığın her ikisi de eşit ölçüde hiçliktir. Zira sunum, bir bir-sayma rejimi ile düşünülür. Ancak hem bir-sayma işleminin kendisi, hem de tutarsız çokluk olarak sunum çokluğu olan saf çokluk, bir-saymanın öncesine aittir. Sunum içerisinde, bir-sayılı olmak ile var olmak aynıdır. Yapı ve saf çokluk ise bir-sayılmadan kalan olarak hiçliktir. Bu şekilde hiçlik, her sunuma eşlik eden ancak sunumun sunulamazı olan olarak anlaşılmış olur.

İlk elde baktığımızda, bu hiçlik hakkında küme dünyası içerisinde bir konuşmanın imkânı görünmemektedir. Hatta matematiksel pratiğin kendisi böyle bir bağlama yabancıdır. Zira küme dünyası, ZFC aksiyomlarından hareketle elde edilen çokluklardan ibarettir. Hiçlik ise bir-sayımın öncesini, yani bu aksiyomların işletiminin

¹³⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 55.

öncesini tanımlar. Ancak Badiou, önce boş kümeyi bir-sayılmış olmamakla ilişkili yorumlayarak boş kümeyi diğer kümelerden "özel" olarak ayrı bir konuma taşımakta, sonrasında bu tutarsızlığın, Boş küme aksiyomuyla, tutarlı bir çokluk olarak -hiçlik-çokluğu olarak- varlığını ilan ederek, tutarsızlığı tutarlılık alanına taşımaktadır.¹³⁹ Matematiğin Birsiz bir düşünme olarak kuruluşu da ancak Badiou'nun bu metaontolojik hamlesiyle birlikte mümkün hale gelmektedir. Felsefe-koşul ilişkisini hatırladığımızda ise bu metaontolojik okumadan en temel beklentimiz, bu okumanın matematiksel pratikten bağımsız olması, bir ilk-felsefe işlevi ortaya çıkarmamasıdır.

Sunum teriminin, Badiou için fenomenlerin ait-olma bağıntısına göre matematiksel olarak ele alınabildiği modu olduğunu söylemiştik. Bir kümeye ait-olmak ile varoluş da koşut düşünülüyordu. Bu bağlamda, Badiou'nun ifadesiyle Boş küme aksiyomunun metaontolojik anlamı "sunulamaz olanın sunulu oluşu"dur.¹⁴⁰ Boş bir küme, hiçbir şeyin sunulu olmadığı, yani hiçbir şeyin var olmadığı durumu tanımlar. Var olmayış da bir fenomen gibi sunulu olamayacağından, boş bir kümenin varlığı, sunulamaz olanın sunulması, var olamaz olanın var olması anlamı taşır diyebiliriz. Böylece boş küme hiçlik ile ilişkilendirilmiş olur. Değindiği üzere sunumun sunulamazı olan hiçlik, bir-sayımın öncesini ifade eder. Yapının bir-sayımı yalnızca ait-olma bağıntısını bir-sayar. Ancak boş bir küme, ait-olma bağıntısının değillesmesini ifade etmesi sebebiyle, bir-sayılmamış olandır. Böylece Badiou, boş kümeyi de bir-sayımın öncesine ait olan hiçlikle ilişkilendirmektedir. Bu minvalde düşünülen boş küme ise ne Birdir ne de çokluktur;¹⁴¹ boş küme, çokluk ideasına göre olmayandır.¹⁴² Zira her çokluk ait-olma bağıntısına göre düşünülür; boş küme ise bu bağıntının değillendiği, bir-sayımın öncesine geçildiği durumu ifade eder. Ait-olmak da varoluş anlamı taşıyorsa, boş bir kümenin varlığı, varolmayışın varoluşudur. Bu şekilde, sunulmuş olmayla var olmanın koşut ele alındığı metaontolojik bir çerçevede, hiçlikle ilişkilenen boş kümenin varlığı bir "imkansızlığın" ifadesi olmuş olur.

Metaontolojik olarak, var olmayanın varlığı anlamına gelen boş küme, hiçliğin yerel karşılıdır. Hiçlik, hiçbir şeyin bir-sayılmış olmaması, bütünün-değillesmesi

¹³⁹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 66-67.

¹⁴⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 67.

¹⁴¹ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 58.

¹⁴² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 67-68.

anlamında evrensel, boşluk, birin-değillemesi anlamında yereldir.¹⁴³ Birliğin öncesi, tutarsız çokluk ve yapı bağlamında saf çokluğun ve dolayısıyla ontolojinin, yani çokluğun alanıdır. Boşluk da ilk elde birliğin öncesine aittir ve Badiou'nun ifadesiyle: "boşluk, varlığın -tutarsızlığın- bir duruma göreli adıdır."¹⁴⁴ başka deyişle hiçlik tüm bir-sayımların değillenmesi iken; boş küme bir duruma özgü olan yerel bir-sayımın değillenmesidir. Durumları tutarlı ve tutarsız olmak üzere iki tür çokluk olarak düşündüğümüzü söylemiştik. Tutarlı çokluk olarak durum, bir-sayıllı durumdu. O halde bu yoruma göre boş bir küme, bir durumun tutarsız çokluk oluşunun küme dünyasındaki bir ifadesi olmuş olur. Boş küme aksiyomu boş bir kümenin varlığını ilan ederek, ilk elde tutarsız olanı -tutarsız çokluğu küme dünyasına taşıyarak- tutarlılaştırmış, sunulamaz olanı -yapının öncesini- sunmuş, hiçlik olanı var kılmış olur. Bu şekilde Badiou, yapı ve saf çokluk ile ilişkili düşünülen tutarsız çokluğu boşluk ile de ilişkilendirmiş ve Boş küme aksiyomunu bir imkansızlığın ifadesi olarak yorumlayarak, bu aksiyomun var kıldığı boş kümeyi, katışık çokluklardan "özel" olarak ayrı bir "çokluk" olarak tanımlamıştır.

Boş kümenin matematikte olağan ele alınışında her çokluk gibi bir çokluk olduğunu ifade etmiştik. Boş bir küme, çokluk idealarından hareketle varlığı gösterilebilecek herhangi bir çokluktan farksızdır. Başka deyişle, matematikteki boş küme, çokluk ideasına göre olan bir çokluktur. Oysa Badiou'nun metaontolojik düzeyde Birin yokluğu kararıyla ve ait-olmayı varoluşla ilişkilendirmesiyle birlikte, boş küme olağan bir çokluk olmayan olarak yorumlanmaktadır. Boş küme ne birdir ne de çokluktur. Zira boş küme ait-olma bağıntısına göre düşünülemeyen bir terimdir. Badiou boş kümenin bu statüsünü, boşluğun bir özel ad olması olarak ifade eder. Böylece boş küme, bir-saymanın öncesine ait olarak ve ilk elde (tutarlı) bir çokluk olmayan olarak düşünülmekte, tutarsız çokluk ile ilişkilenebilmektedir. Her çokluk ancak tutarlı olarak var olabildiğinden, tutarsız çokluk düzeyine ait bir terim olarak boş küme tutarlı olmayan olarak anlaşılır. O halde boş bir kümenin varlığı ilk elde bir imkansızlığın ifadesidir. Zira tutarsız çokluk ancak, tutarlı bir çokluktan geriye dönük olarak, bir-saymanın bir işlem olarak okunmasından hareketle bir çıkarım ile düşünülebilmekte, bir fenomen gibi dolaysızca deneyimlenememektedir.¹⁴⁵ Oysa bir tutarsız çokluğun boş küme olarak var

¹⁴³ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 55-56.

¹⁴⁴ Badiou, *Being and Event*, s. 56.

¹⁴⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 52.

olduğunu ilan etmek geriye dönük bir çıkarımın ötesinde, doğrudan tutarlı bir çokluğun varlığını ilan etmek gibi görünmektedir. Böylece, metaontolojik yorumuyla birlikte Boş küme aksiyomu, tutarsız çokluğu tutarlılaştıran karar olarak okunmuş olur. Bu ise geride mevcudiyetin eksiltiliminin mathemeye tabi kılınması anlamında genel olarak ZFC dizgesinin ontoloji oluşunun anlamı olarak sunulmuştu. O halde diyebiliriz ki ZFC ontolojik değerini Boş küme aksiyomuna yüklenen metaontolojik işlev ile birlikte kazanmaktadır.

Söz konusu metaontolojik okumayı dikkate aldığımızda, Badiou'nun "bir durumda, boşluk ile herhangi bir karşılaşma düşünemeyiz. Yapılanmış durumların normal rejimi boşluğun mutlak "bilinç dışı" oluşunun dayatımıdır"¹⁴⁶ ifadesi anlamlı hale gelir. Burada boşluk, varolan herhangi bir fenomenmiş gibi düşünülmekte, deneyimlenemiyor oluşu üzerinden olağan fenomenlerden ayırt edilmekte, olağan bir şekilde, çokluğun idealarına başvurularak varlığı gösterilemeyen olarak düşünülmektedir. Badiou'nun sözleriyle: "bu ifade [Boş küme aksiyomu] şöyle bir şey söylemektedir: "hiçbir varoluşun ait olmadığı bir şey vardır" ya da şöyle: "çokluğun ilksel ideasından eksiltilmiş olan bir "çokluk" vardır."¹⁴⁷ Gerçekten de boşluk, varoluşun değillenmesi anlamında hiçbir şeyin varolmayışını ifade eden hiçlik-çokluğu ise, Boş küme aksiyomu da sunulamaz olanı bir karar ile sunmakta; yapılanmış durumlarda imkânsız olanı bir karar ile var kılmaktadır deriz.

Söz konusu metaontolojik yorumuyla birlikte düşünülen boş küme ne Birdir ne de çokluktur dedik. Bir değildir, zira ilk elde tutarsız çokluk düzeyine aittir ve bir-saymadan eksiltirmiştir. Çokluk değildir zira ait-olma bağıntısı ile tutarlılaştırılan çokluk ideasından eksiltirmiştir. İşte Boş küme aksiyomu ne Bir ne çokluk olan $\emptyset$ terimini bir karar ile "çokluk olarak" var kılmaktadır. Badiou'nun ifadesiyle: "sonuç şudur: hiçlikten oluşması itibarıyla, esasında Bir ile çokluk arasındaki duruma-içkin karşıtlığa uymuyor da olsa, boşluk çokluk olarak *adlandırılmıştır*."¹⁴⁸ Kendisi ilk elde -tutarsız olup- çokluk olmayan ve bir karar ile varlığı çokluk olarak tanınan bu boşluk, "ontolojinin kavramsız terkiplerinin kendilerini kendisinden dokuduğu yegane terim[dir]."¹⁴⁹ Boş küme

¹⁴⁶ Badiou, *Being and Event*, s. 56.

¹⁴⁷ Badiou, *Being and Event*, s. 67.

¹⁴⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 59.

¹⁴⁹ Badiou, *Being and Event*, s. 57.

aksiyomu böylece, ontolojik durumun kendisiyle dokunacağı ilksel materyal olarak boş kümenin Bir-olmayan varlığını bir çokluk olarak ilan etmektedir.

Öte yandan bu noktada, ilk elde ne Bir ne de çokluk olan boş kümenin, Boş küme aksiyomuyla varlığı ilan edildiğinde neden Bir olarak değil de Bir-olmayan bir "çokluk" olarak varolacağı sorusu gündeme gelmektedir. Badiou'nun bu soruya cevabı da yine metaontolojik düzeydedir: "Ontoloji ana ilkesi olarak Birin yokluğunu ortaya koyduğundan, boşluğu çokluk olarak adlandırmak, onu Bir olarak adlandıramadığımızdan elimizde kalan tek çözümdür."¹⁵⁰ Kendisi ne Bir ne de çokluk olan boş küme, metaontolojik olan Birin yokluğu kararına dayalı olarak ancak çokluk olarak varolabilmektedir.

Böylece, Boş küme aksiyomu ile birlikte, Bir-olmayan ilksel bir çokluk var kılınmış olur. Boş kümenin varlık ilanı, tam da her sunumda ortak olanın varlık ilanı anlamı taşır. Her sunum, bir taraftan tutarsız çokluğu, diğer taraftan ise bu tutarsız çokluğun belli bir yapı üzerinden düşünümünü barındırır. Bahsedildiği üzere tutarsız çokluk ve yapı, hiçlik olmaları itibarıyla özdeştir. Boş kümenin varlık ilanı, bu hiçliğin varlığının ilanı olacağından her sunum için ortak olanın varlığının ilanıdır. Sunumun sunumu olarak anlaşılan ontoloji bu minvalde kendi durumunu boş kümeden dokur. Boş küme bir sunumun iki asli unsuru olan tutarlılık/yapı ve tutarsızlık/saf çokluğun her ikisinin de kendisinde ifade bulduğu ilksel çokluktur. Bir-olmayan bir çokluk olarak diğer çokluklardan "özel" olarak farklı olan boş küme, var oluyor oluşu dışında herhangi bir özelliği ile farklılaştırılamayan ve ayırt edilemeyen, ilk elde ne Bir ne çokluk olmakla birlikte varlığı yalnızca çokluk olarak ilan edilebilen çokluktur. Böylece, boş kümenin varlık ilanı, çokluklar arasında saf ve katışık olmak üzere ikili bir "özel" ayırım ortaya çıkmaktadır. Katışık çokluklar hem yapı hem de meta-yapıca iki kez bir-sayılmış durumları ifade ediyorken; saf çokluklar, yalnızca var oluşları itibarıyla meta-yapısızca düşünülen ve sunulamaz olanın sunulduğu anlamı taşıyan Bir-olmayan boş kümeden hareketle türetilen Birsiz çokluklardır.

Boş kümeden hareketle mevcudiyetin eksiltilimini mathemeye tabi kılan, tutarlıyı tutarsız, tutarsızı ise tutarlılaştıran Badiou'nun aksiyomatik sunum hamlesi, böylece saf ve katışık çokluklar arasında "özel" bir karşıtlık ortaya çıkarır. Eğer matematikteki

¹⁵⁰ Badiou, *Being and Event*, s. 59.

olağan ele alınışını esas alsaydık, boş bir kümenin varlık ilanı, böylesi bir "özel" karşıtlığın varlığını kurmuş olmazdı. Ancak Badiou için böylesi bir "özel" karşıtlık gerek-şarttır. Zira ancak bu karşıtlık "özel" ise saf çokluklar Birsiz düşünülebilmektedir. Bu karşıtlığın indirgenemez bir özel karşıtlık olarak ele alınışı da gösterildiği üzere boş kümenin sunulamaz olanın sunulması anlamında metaontolojik okumasına dayanır.

Böylece, tutarsız çokluğu tutarlılaştırmanın ilk adımı olarak boş kümenin varlık ilanı ile çokluğun idealarına göre düşünülen elemansız bir çokluğun varlık ilanının iki farklı şey olduğunu görmüş oluyoruz. Tutarsız çokluğun tutarlılaşması bağlamında anlaşılan boş kümenin varlığı, işaret edildiği üzere sunulamaz olanın sunulması anlamında bir imkansızlığın varlığını ifade eder. Elemansız bir çokluğun varlığı ise her kümenin bir altkümesi olan bir kümenin her küme gibi varlığını ifade etmektedir. Boş küme ancak bir imkansızlığı ifade ediyorsa onun varlığı tutarsız çoklukla ilişkilenebilecek, yukarıdaki ifadeler anlamlı olabilecek ve boş küme saf-katışık çokluk ayrımını "özel" olarak kurabilecek değere sahip olabilecek ve böylece Birsiz bir düşünme olarak matematiksel ontoloji mümkün olabilecektir.

Boş küme aksiyomu böylece, metaontolojik yorumu bağlamında kazandığı söz konusu varoluşsal işleviyle saf çokluğun idealarını varlık-olarak-varlığa dikişler. Boş küme aksiyomu sunulamaz olanın sunulu oluşunu ilan ederek, tutarsız çokluğun tutarlılaştırıldığı, sunumun sunulduğu saf bir ontolojik çokluğun varlığını bildirmiş olur. ZFC'nin kalan sekiz aksiyomunun ontolojik anlamı da Boş küme aksiyomunun söz konusu varoluşsal işlevine dayanır. ZFC'nin dokuz aksiyomu arasında yalnızca Boş küme aksiyomu bir çokluğun yekten varlığını ilan eder. Diğer aksiyomlar ya bir çokluğu düşünmeye dair genel kurallar yahut da belli bir çokluğun varlığı varsayımına dayalı olarak belli yeni çoklukların nasıl elde edileceğine yönelik kurallardır. Eğer Boş küme aksiyomu ontolojik bir değere sahip olmasaydı, diğer aksiyomlar da pekâlâ saf-katışık ayrımını varsaymayacak şekilde, biçimsel belli kurallar olarak düşünülebilirdi. Boş küme aksiyomunun metaontolojik yorumu ile ise bu aksiyomlar, ontolojik ilksel çokluk olan Bir-olmayan boş kümeden hareketle ait-olma bağıntısının kendileriyle düşünüleceği ve yeni saf çoklukların türetileceği idealar olarak anlaşılır, varlık-olarak-varlığa dikişlenmiş olurlar.

Öte yandan, ZFC aksiyomlarını varoluşsal ve çokluk ideaları olarak ikiye ayıran bu metaontolojik yorum, *Varlık ve Hadise*'nin öngördüğü felsefe-matematik ilişkisini

problematic hale getiriyor görünmektedir. Boş küme aksiyomu ZFC dizgesini ele alan matematiksel çalışmalarda da kimi zaman varoluşsal bir aksiyom olarak diğer aksiyomlardan ayrı düşünülür.¹⁵¹ Ancak bu varoluşsallık, yalnızca türetim kuralları olan diğer aksiyomların iş göreceği bir çokluğu yahut ilksel materyali sağlamak anlamındadır. Badiou da bu konuda hemfikirdir.¹⁵² Ancak Badiou'nun kurgusunun aksine, söz konusu ilksel materyalin boş küme olması herhangi bir matematiksel gerekçeye dayanmaz.¹⁵³

Felsefe ile matematik arasında *Varlık ve Hadise*'nin öngördüğü ilişkiye göre matematik felsefenin bir koşulu olarak ontolojidir. Felsefe ancak söz konusu koşulundan sonra gelerek, boş olan hakikat kategorisinin düşünsel imkanını tesis etmek üzere kararlar alır. Bu ilişkide belirleyiciliğin yönü matematikten felsefeye doğrudur. Felsefenin hakikat kategorisi boş olduğundan -yani felsefe herhangi bir öğretisel içerik barındırmadığından- felsefenin matematik üzerinde belirleyici olması beklenemez. Aksi durumda, felsefi bir beklentinin matematik disiplininin iç işleyişine müdahalesi, felsefenin öğretisel bir sabitliğe sahip düşünülmesi ve felsefi hakikatin boş olmaması anlamı taşıyacaktır. Bu takdirde de *Varlık ve Hadise*'deki Birin yokluğu başlangıç kararıyla çelişen bir durum ortaya çıkmış ve *Varlık ve Hadise*'nin matematiksel ontolojisi hedeflediğinin aksi bir sonucu doğurmuş olurdu. O halde ZFC'nin tek varoluşsal aksiyomu olan Boş küme aksiyomunun söz konusu metaontolojik yorumu, Boş küme aksiyomunun matematiksel

¹⁵¹ Bk. Nesin, *Küme Kuramı I*, s. 29-32; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 7.

¹⁵² Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 48, 57-58, 66-67.

¹⁵³ Bunun ötesinde, ilk elde matematiksel evrenin dolu olduğu, ilksel bir materyal temin edecek varoluşsal bir aksiyoma ihtiyaç olmadığı da söylenir. Matematiksel bir aksiyomatik dizge, bir mantıksal dizgeyi esas alarak inşa edilir ve evrenin boş-olmayışı mantıksal bir olgudur. Kunen'in aksiyomatik küme kuramının ve özelde ise Boş küme aksiyomunun kullanımına dair şu sözleri (Kunen, *Set Theory*, s. 16; ayrıca bk. s. 11) bu olgunun bir ifadesidir:

Biz, $\mathcal{L} = \{\in\}$ olmak üzere önermeler mantığı içerisinde çalışıyoruz. Bölüm 1.2'de söylediğimiz gibi, " $=$ " mantıksal bir semboldür ve "evren boş-değildir" ($\exists x(x = x)$) önermesi mantıksal bir olgudur; bu sebeple bu aksiyomu [Boş küme aksiyomunu] bir aksiyom olarak listelemiyoruz.

Burada $\mathcal{L}$ kümesi, mantıksal dizgemizi uygularken belirlediğimiz mantıksal-olmayan sembolleri içerir. Küme kuramı, yalnızca " $\in$ " ait-olma bağıntısını tutarlılaştıran bir dizge olarak, mantıksal dizgeye mantıksal-olmayan yalnızca bu sembolü eklemektedir. Dolayısıyla ilk cümle, aksiyomatik küme kuramı dizgesinde çalıştığımızı ifade ediyor diyebiliriz. Kunen -ve Badiou (bk. Badiou, *Being and Event*, s. 44)- " $=$ " eşitlik işaretinin mantıksal bir işaret olduğunu kabul eder ve yalnızca mantıksal sembolleri kullanarak kurduğu " $\exists x(x = x)$ " formülüyle bir varlık ilanında bulunur. Bu mantıksal düzeyde ortaya koyulmuş bir varlık ilanıdır. O halde mantıksal dizgenin bir genişlemesi olan ZFC dizgesi zaten mantıksal da olsa halihazırda bir tür varlık alanı içerisinde iş görüyordur. Dolayısıyla boş küme gibi bir kümenin varlığının aksiyomatik ilanı ikincil olarak önemlidir. Bu meseleye dair tartışma, eşitlik işaretinin mantıksallığına dair ayrı bir tartışmayı gerektirdiğinden bu tezde ilerletilmeyecektir. Yalnızca işaret etmekle yetinelim.

pratikteki işlevinden bağımsız olmalı, bu işleve herhangi bir müdahalesi bulunmuyor olmalıdır. Ancak umulanın aksine söz konusu metaontolojik yorum, *Varlık ve Hadise*'de öngörülen felsefe-matematik ilişkisini tersine çevirmektedir.

Bu hususu Badiou'nun ifadeleri arasında, bir özel ad olan boş kümenin biricik olup olmadığı sorusuna verdiği cevap üzerinden tartışmaya başlayalım. Badiou için boş küme ne Bir ne çokluk ama bir özel addır. Matematikçiler için ise boş küme her çokluk gibi çokluk idealarına uygun düşünülebilen bir çokluktur. Burada ele alacağımız biriciklik meselesinde bu ayrışmanın somut bir sonucunu göreceğiz.

Sorumuz, birden çok boş kümenin var olup olmadığı sorusudur. Matematikçiler, Badiou'nun da ifade ettiği üzere, boş bir kümenin biricik oluşunu, Kaplamsallık aksiyomu dolayısıyla gösterirler. Buna göre, iki küme ancak ve ancak aynı elemanlara sahipse özdeştir. İki ayrı boş kümenin varlığını ve abese irca yoluyla bu iki kümenin birbirinden farklı olduğunu varsaydığımızda, Kaplamsallık aksiyomuna binaen, söz konusu iki boş kümeden birinde diğerinde olmayan en az bir elemanın bulunduğunu söylemiş oluruz. Oysa her iki küme de boştur ve elemana sahip olamaz. Bu şekilde, birden çok boş kümenin varlığı bir çelişki doğuracağından boş küme biriciktir deriz. Matematikçiler bu şekilde, boş kümenin biricikliğini bir ispat dolayısıyla gösterirler.¹⁵⁴ Badiou'ya göre ise bu yol hatalı varsayımlara dayanır. Ona göre boş kümenin biricikliği dolaysızca tanınır, bir ispata ihtiyacı yoktur. Badiou için "tam da Bir var olmadığı için boşluk biriciktir."¹⁵⁵ Matematikçilerin söz konusu ispatı ise, iki ayrı boş kümenin birbirinden farklılaşmış bir şekilde varlığını varsayarken baştan hatalıdır. Zira, Badiou'nun ifadesiyle, "farklılık yasası, biçimsel olarak olmasa da kavramsal olarak onlara uygun değildir. İşin aslı tersine şudur: boş-kümenin biricikliği, farklılığı doğrulanabildiği için değil; onu hiçbir şey farklılaştırmadığı için dolaysızcadır."¹⁵⁶

Bu alıntıdaki biçimsellik-kavramsallık karşıtlığına bakalım. Biçimsel olarak, yani matematik gerçek bir düşünme değil sembollerle oynanan bir oyunca, her küme gibi boş kümenin varlığı da değinildiği gibi çokluk idealarından hareketle biçimsel olarak ispat edilir. Matematiğin belli kuralları ve bu kuralların uygulanacağı bir alfabesi vardır. Bunun ötesinde bir anlamlılık ve kavramsallık matematikte söz konusu edilmez; anlamlılık ve

¹⁵⁴ Bk. Nesin, *Kümeler Kuramı I*, s. 32-33; Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 7-8; Kunen, *Set Theory*, s. 21.

¹⁵⁵ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 68-69.

¹⁵⁶ Badiou, *Being and Event*, s. 68.

kavramsallık ancak ikincil bir şekilde, bir model üzerinden gündeme gelebilir. Biçimsel düzeyde, "=" işaretinin mantıksallığı varsayımından hareketle küme kuramı evreninin halihazırda zaten dolu olduğu da iddia edilir.¹⁵⁷ Biçimsel olarak düşünülen mantıksal düzeyde evren doludur ve mantıksal dizgenin bir genişlemesi olarak aksiyomatik küme kuramına da bu doluluk taşınır. Öte yandan, matematiğe dair -matematiksel pratikten bağımsız dahi olsa- kavramsal bir mülahaza mümkünse, başka deyişle matematik gerçek bir düşünme ise boş kümenin biricikliği dolaysız olarak düşünülebilir.

Söz konusu dolaysızlık nasıl anlaşılmalıdır? Badiou Birsiz bir düşünme olarak matematiği kurgularken, boş kümenin dolaysızca bilindiğini iddia ettiği bir metaontolojik yorum geliştirmektedir. Bu yorum Badiou'nun umduğu gibi matematiksel pratikten bağımsız mıdır?

Boş küme aksiyomunun matematikçiler için varoluşsal işlevinin diğer aksiyomların üzerinde iş göreceği ilksel bir materyali temin etmesi olduğunu, ancak bu ilksel materyalin boş küme oluşu için matematiksel bir gerekçe bulunmadığını ifade ettik. Badiou'nun aksiyomları hem realist hem biçimselci okuyan metaontolojik yorumuyla birlikte gündeme gelen temel problem, Boş küme aksiyomunun bir küme kuramı dizgesinde Badiou için olmazsa olmaz hale gelmesidir. Badiou'yu takip etmeyip Boş küme aksiyomuna özel bir anlam yüklediğimiz takdirde, bu aksiyomu içermese bile matematikseliği en az ZFC kadar meşru olacak aksiyomatik bir dizgeyi teorik olarak düşünebilmekteyiz. Matematiksel olarak, bir kümenin doğrudan varlığını ilan eden ve ilksel materyali temin eden aksiyom, herhangi bir boş olmayan kümenin varlığını ilan ederek de bunu gerçekleştirebilir. Böyle bir kümenin varlığı durumunda mesela Ayırma aksiyomu üzerinden boş bir küme de pekâlâ elde edilebilir. Zermelo-Fraenkel (ZF) aksiyomatizasyonu temelli geliştirilen bazı aksiyomatik dizgelerde Boş küme aksiyomunun yer almadığı ancak mevcut aksiyomlardan hareketle boş bir kümenin varlığının ispat edilebildiği bilinen bir durumdur.¹⁵⁸ Bunun haricinde, aksiyomatik dizgelerin küme olmayan ve dolayısıyla boşluğa irca edilemeyen nesnelerin (alm. *urelemente*) varlığını da tanıyacak şekilde kurulması gerekliliğini ifade eden çalışmalar

¹⁵⁷ Kenneth Kunen, *Set Theory*, Londra: College Publications, 2013, s. 16. Ayrıca bk. s. 11.

¹⁵⁸ Bk. Kunen, *Set Theory*, s. 17.

da bulunmaktadır.¹⁵⁹ Matematiğin bilimselliğin paradigması oluşunu ve aksiyomatik olarak yapılacak bilimlerde aksiyomatik dizgelerin matematiksel dizgeyi varsayıp onun bir genişlemesi olarak ortaya koyulduğunu, matematiksel saf çoklukların, her tür varolanın biçimsel-çokluğu olarak düşünüldüğünü hatırlayacak olursak, Hallward'ın şu ifadelerini küme olmayan nesneler olarak urelementlerin varlığını içerecek dizgelerin gerekçesini ifade eder şekilde okuyabiliriz:

Badiou'nun matematiksel sınır boyunca saf maddi durumu varlık olarak varlıkla (matematikselleştirilmiş fiziğin sınırı) nasıl hizaladığını görmüştük. Ancak aynı mantık, aynı şekilde ve fazladan müdahalede bulunulmaksızın, genel olarak tüm insani durumlara uygulanabilir mi? Küme kuramı, örneğin biyolojik ya da psikolojik durumların temel *yapısını* hangi makul anlamda açıklayabilir? Küme kuramı, en temel karakteristikleri Kaplamsallık ve Yerine-koyma aksiyomlarıyla tutarsız olan bu tür durumların varlığını telaffuz ettiğini hangi uygun anlamda iddia edebilir?¹⁶⁰

Hallward, biyolojik ve psikolojik durumların Kaplamsallık ve Yerine-koyma aksiyomlarıyla tutarsızlığını iddia ederken, aslında Badiou'nun bu disiplinlerdeki nesnelerin çokluk olarak tutarlılaştırılabileceği iddiasına karşı çıkmış olmaktadır. Benzer bir iddiayı kendi tezimiz bağlamında Boş küme aksiyomu için de ortaya koyabiliriz. Zira bilimsel olarak her şeyin çokluk olarak düşünülebileceği iddiası boş kümeden hareketle gerekçelendirilmektedir. Eğer çokluk olarak tutarlılaştırılamayacak nesnelerin varlığını vaz etmek istiyorsak, Birin yokluğu savını terk etmek istiyor ve Badiou'nun metaontolojik yorumuyla düşünülen Boş küme aksiyomunu da reddediyoruz demektir. Zira eğer matematikteki kullanımını esas alıyorsa olsaydık, boş küme de her çokluk gibi bir çokluk olur ve urelementleri dışlayıcı herhangi bir normatif değere sahip olmazdı. Hatta hem Boş küme aksiyomunu hem de urelementlerin varlığını vaz eden bir aksiyomu içeren bir dizgeyi düşünmekte de herhangi bir matematiksel sorun bulunmamaktadır. Oysa Badiou'nun metaontolojik yorumuyla birlikte artık matematik -ve daha genel olarak aksiyomatik düşünme faaliyeti- urelementleri ilkesel olarak dışarıda bırakan bir görünüm arz etmektedir. Zira Birin yokluğu kararı, Boş küme aksiyomu üzerinden sürdürülmekte, urelementlerin varlığı ise Birin yokluğu kararıyla çelişmektedir.

¹⁵⁹ Daha fazla bilgi için bk. Randall Holmes "Alternative Axiomatic Set Theories", *SEP (2021 Kış Edisyonu)*, ed. Edward N. Zalta, URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/settheory-alternative/>; Ayrıca bk. Michael Potter, *Set Theory and Its Philosophy*, New York: Oxford University Press, 2004, s. 23-25.

¹⁶⁰ Hallward, *Badiou: A Subject to Truth*, s. 106.

O halde, Badiou metaontolojik bir kararla matematiği ontolojiyle özdeşleştirip matematiği gerçek bir düşünme olarak kurgularken, boş küme matematikteki kullanımından farklı bir sabitliğe ve kendindeliğe sahip olarak yorumlanmış olmaktadır. Badiou'nun biricikliğini dolaysızca bildiğimizi iddia ettiği boşluk da böylesi bir boşluk olup, matematiğin boş kümesinden farklıdır. Bu ise boş olan felsefi hakikatin doluluğu anlamına gelmektedir. Diyebiliriz ki Boş küme aksiyomunun bu yorumu, felsefenin matematikten bağımsız ontolojik bir kararı anlamı taşımakta; böylece mantıksal düzeydekenden farklı bir varlık anlamı gündeme gelmektedir. Geride, boş kümenin biricikliğine dair tartışmada Badiou'yu takip ederek kavramsallık ile biçimsellik arasında bir ayrıma gitmiştik. Geldiğimiz noktada -eğer eleştirimiz haklı ise- boş küme aksiyomuna dair Badiou'nun söz konusu kavramsal mülahazası matematiksel pratikten bağımsız olmayıp; aksine matematiksel pratikte bir söz hakkına sahip olan bir mülahazadır. O halde Badiou'nun metaontolojik yorumu, -model bağımlı olmasa da- öğretisel sabitliği olan felsefi bir anlamlılığa işaret etmektedir. Oysa anlam terimi, ortaya koyduğumuz üzere eksiltici felsefenin tam karşıtıdır. Eksiltim, anlamdan eksiltimdir. Geride de alıntılıandığı üzere:

[F]elsefe Hakikati anlamın labirentinden eksiltmelidir. ... Felsefe tecrübeye sunulmuş olanın anlamının bir yorumu değildir; [aksine] mevcudiyet kategorisinden eksiltilmiş bir kategorinin işletimine dayanır. ... Felsefe, her şeyden öte, anlatı ve anlatıya dair yorumdan bir kırılmadır. ... [F]elsefe Hakikatin etkisini (fr. *l'effet*) anlamın etkisinin karşısına koyar. Felsefe dinden farklı bir şeydir, zira hermeneutikle bağını koparmıştır.¹⁶¹

"Felsefe anlamda delikler açması ve anlamın dolaşımını sekteye uğratması bakımından eksilticidir. ... Felsefe anlam-sız ve delice (fr. *insensé*) bir eylemdir ve tam da aynı sebeple rasyoneldir.¹⁶²

Badiou, buradaki ifadelerine ve eksiltici felsefenin hedefine aykırı bir şekilde, Boş küme aksiyomunu metaontolojik bir tez olarak yorumlayarak, farklı düzeyde de olsa bir anlamlılığa sadık gibi görünmektedir. Böylece Badiou, bir bakıma matematiği gerçek bir düşünme olarak tanımlarken, öngördüğünün aksine matematiği Birin yokluğu ve felsefenin öğretisizliğiyle uyumlu düşünmekte başarılı olamamış görünmektedir.

¹⁶¹ Bk. Badiou, *Conditions*, s. 13-14.

¹⁶² Bk. Badiou, *Conditions*, s. 24.

Sonuç olarak Badiou, metaontolojik düzeyde vermiş olduğu Birin yokluğu kararı üzerinden matematik disiplini içerisinde cereyan eden tartışma ve tercihlere dair somut sonuçlar içeren felsefî bir çerçeve ortaya koymaktadır. Öyle ki matematiksel olarak Boş küme aksiyomunu içermeyen aksiyomatik bir dizge pekâlâ öngörülebilir ve sınanabilir iken, Birin yokluğu matematiksel ontolojide Boş küme aksiyomu ile sürdürüldüğünden, Badiou'nun Birin yokluğuna dair metaontolojik kararı böylesi bir dizgeyi apriori olarak ihtimal dışı bırakmaktadır. Bu ise felsefenin koşullarından sonra gelmesi anlamındaki öğretisizliğini bir bakıma ihlal etmek demektir. Koşulları üzerinde bir tür belirleyiciliğe sahip olan felsefe, bir anlamda öğretisel bir disiplin gibi işlev görmekte, *Varlık ve Hadise* metaontolojisi bir ilk-felsefe işlevi icra etmiş olmaktadır.

Boş küme aksiyomu üzerinden ifade edilen bu ilk-felsefeleşme problemi, özelde diğer bazı aksiyomlar için de gündeme getirilebilir. Özellikle Seçim ve Temellendirme aksiyomlarını bu bağlamda örnek verebiliriz. Seçim aksiyomunun matematiksel gerekçesine dair tartışmalar sürüp gitmektedir. Öyle ki bazı matematiksel dizgeler bu aksiyomu ve eşdeğerlerini içermeyebilir. Bazıları ise bu aksiyom ile bağdaşmaz.¹⁶³ Aynı şekilde Temellendirme aksiyomunu kabul etmeyen çalışmaların varlığı da bilinen bir husustur.¹⁶⁴ Matematiksel belli argümanlarla bu aksiyomların kabulü yahut reddi yönünde kararlara varılabilir. Oysa Badiou'nun metaontolojisi ve özne kuramı bağlamında Seçim ve Temellendirme aksiyomları matematikten koparılamaz bir hale gelmekte, bu aksiyomların yokluğuna dair açılacak bir tartışma baştan kapatılmaktadır. Böylece bu kapatış felsefenin matematik üzerindeki söz hakkına dayandığından ortaya bir ilk-felsefe işlevi çıkmaktadır.

Bu ilk-felsefeleşme problemi genelde ise aksiyomatik felsefenin doğasıyla ilişkili de okunabilir. Boş olan hakikatin düşünülür kılınması hedefiyle kararlar alan aksiyomatik felsefenin, koşullarındaki belli imkanları diğer bazı imkanlara tercih ederek işlev görmesi gibi bir probleme teorik olarak daima açık olduğunu iddia edebiliriz. Bu ise aksiyomatik karar fikrinin, öğretisiz düşünülen eksiltici felsefeyle uyumsuzluğu anlamını taşırdı.

¹⁶³ Quine'in *New Foundations* (NF) dizgesi buna bir örnektir. Bk. Sean Morris, *Quine, New Foundations and the Philosophy of Set Theory*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 171-183.

¹⁶⁴ Bk. Hrbacek, Jech, *Set Theory*, s. 260-266; Peter Aczel, *Non-Well-Founded Sets*, Stanford: CSLI Publications, 1988, s. 3-17.

Geride, ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefenin -birer hakikat yordamı olan- koşullarından sonra gelmesi gerektiğini ortaya koyarken, felsefenin bir hakikat yordamı olamayacağını ifade etmiştik. Oysa *Varlık ve Hadise*'nin aksiyomatik kararlar alan sistematik felsefesinin bizatihi kendisi de bir hakikat yordamı gibi işlev görmekte, bilim koşulu olan matematikten hareketle aldığı kararlarla bir bakıma matematiksel pratiğe müdahil olmaktadır.¹⁶⁵ Biz bu tezde söz konusu iddiamızı Boş küme aksiyomu üzerinden göstermiş olduk.

Son olarak, felsefenin genel olarak matematikle ilişkisi üzerinden, ulaştığımız sonucu tekrar ifade ederek bölümü noktalayalım.

Felsefe *Varlık ve Hadise*'de bir koşulu olan matematiği esas alarak bir bilgi kurgusuna ulaşmayı hedefler. Felsefenin koşulu olan matematik, hakikat yordamlarının tarihselliği fikriyle uyumlu olarak, "bugün düşünüldüğü haliyle matematik"tir. Başka deyişle felsefenin koşulu olan matematik, tarihin belli bir dönemi olan 1980'lerde matematikçilerin matematik adına yürütmüş olduğu faaliyetleri ifade etmektedir. Bu da Badiou için ZFC küme kuramı anlamına gelmektedir. Badiou, matematiğin ontoloji oluşuna dayanarak, *Varlık ve Hadise* boyunca matematiği sık sık tarihsel ontoloji olarak niteler. *Varlık ve Hadise*'de tarihsel olan bu matematikten farklı olarak herhangi bir matematiksellik söz konusu edilmez. Ancak Boş küme aksiyomu üzerinden ortaya koyduğumuz eleştiri, *Varlık ve Hadise*'deki matematik-felsefe ilişkisinde, matematiğin tarihselliği ile uyumlu olmayan bir boyutu gündeme getirmiş olmaktadır.

Badiou matematiğin Yunanlardan itibaren hep ontoloji olarak anlaşılageldiğini ifade eder. Onlar şiiri matheme ile sekteye uğratmıştır. "Yunanlar bunu yaparak, boşlukla adlandırılmış varlığa sadakat olan tümdengelim faaliyetiyle (bk. Meditasyon 24) ontolojik bir metnin sonsuz imkanını açmışlardır."¹⁶⁶ Badiou, bu alıntıda olduğu gibi, matematiğin ontoloji oluşunu ifade ederken matematiği sıklıkla tümdengelimsel düşünce ile ilişkilendirir. Badiou için matematiğin ontoloji oluşu, boşluğa (varlığa) sadakat göstermek anlamına gelen tümdengelim faaliyetinin ontoloji oluşu anlamına gelir diyebiliriz. Kısaca matematiğin ontoloji oluşu, Badiou için onun (1) boşluğa sadakati ve (2) tümdengelim oluşundan hareketle düşünülür.

¹⁶⁵ Farklı bir bağlamdan hareketle ortaya koyulan benzer bir iddia için bk. Heiden, *Ontology after Ontotheology*, s. 44, 55, 68, 105, 114.

¹⁶⁶ Badiou, *Being and Event*, s. 126.

Öte yandan, matematik hep ontoloji olmasına karşın Badiou'ya göre bunu bilebilecek araçlara ancak günümüzde sahip olduk: "Varlık-olarak-varlığın bilimi Yunanlardan beri *var olagelmiştir*; matematiğin anlamı ve konumu budur. Öte yandan, bunu *bilmek* için gerekli araçlara ancak bugün sahibiz."¹⁶⁷ Badiou için bu araç *Varlık ve Hadise*'de Cantor-sonrası matematiğe hakim olan aksiyomatik düşünce ve özelde aksiyomatik küme kuramlarıdır diyebiliriz. İlk alıntıyla birlikte düşündüğümüzde burada şöyle bir durumla karşı karşıya kalırız: matematik Yunanlardan itibaren ontolojidir; ancak matematiğin tarihsel gelişiminde bunu ancak günümüzde bilebiliyoruz.

O halde, Badiou için aksiyomatik küme kuramları ve genel olarak aksiyomatik düşünce ile tümdengelim faaliyeti arasında bir ilişki olmalıdır. Bir nevi aksiyomatik düşüncenin tümdengelim özünü ifade ettiğini, bu tümdengelim faaliyetinin matematiğin Birsiz ontoloji oluşundan yeter-sebep olduğunu, aksiyomatik düşüncenin matematiğe günümüzde hâkim olması itibarıyla da bunu ancak bugün bilebildiğimizi söyleyebiliyor olmalıyız. Aksi halde, matematiğin özü Yunanlardan itibaren var olagelmiş olan tümdengelim değil, bugün keşfettiğimiz aksiyomatik düşüncedir dememiz gerekir.

Badiou yukarıdaki alıntıda tümdengelim, varlığın adı olan boşluğa sadakat olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadeyi iki açıdan düşünebiliriz. Birinci okumaya göre bu ifade, Boş küme aksiyomunun varoluşsal statüsünü, yani ontoloji olan matematiği boşluktan hareketle düşünme gerekliliğini ortaya koyar. Ancak bu yorumun, matematiğe öğretisel bir sabitlik vermek anlamına geleceğini söyledik. İkinci olarak, aksiyomatik düşüncenin, nesnesini "bir" nesne olarak ele almaması dolayısıyla bir anlamda boşluğu adlandırarak iş gördüğünü söyleyebiliriz. Buna göre aksiyomatik bir dizge, Gödel teoremlerinin ifade ettiği üzere tamamlanmamış kalacağından, "bir" nesneye dair bir söylem değildir. Badiou'nun aksiyomatik küme kuramını Birin yokluğu ile uyumlu bir söylem olarak düşünüyor olmasının sebebi de bir açıdan buydu. O halde aksiyomatik düşüncenin boşluğu adlandırıyor olması, nesnesiz bir söylem olması, başka deyişle "bir" nesneye dair olmaması dolayısıyladır da diyebiliriz.

O halde matematiği Birsiz bir düşünme olarak kurgularken -ait-olma bağıntısının aksiyomatik düşünülüşü ve Boş küme aksiyomunun metaontolojik yorumu olmak üzere-

¹⁶⁷ Badiou, *Being and Event*, s. 3.

ayırt ettiğimiz söz konusu bu iki yön bu bağlamda ne ölçüde ilişkilidir? Aksiyomatik bir temelden hareket eden tümdengelim, (metaontolojik yorumlanan) Boş küme aksiyomuyla birlikte okunması ne anlamda zorunludur? Eğer matematiğe içkin böylesi bir zorunluluk söz konusu değilse, Badiou'nun bu okumasının, onun öngördüğünün aksine, metaontolojik düzeyde bir okuma olduğunu söylememiz gerekir.

Boş küme aksiyomu için söylediğimiz, tümdengelim faaliyeti için de pekâlâ söylenebilir. Tümdengelim faaliyeti gayet biçimsel bir işlem olarak da pekâlâ ele alınabilir. Boş küme aksiyomunu içermeyen, hatta küme olmayan elemanların varlığını savlayan aksiyomlar içeren aksiyomatik dizgelerin varlığı bu hususun bir tezahürüdür. Başka deyişle, boş kümeye indirgenemeyen elemanlar içeren yahut boş kümenin varlığını kabul etse de onu bir imkansızlığın ifadesi olan ontolojik bir çokluk olarak düşünmeyen aksiyomatik dizgeler içerisinde de tümdengelimsel faaliyet iş görebilmektedir. O halde Badiou'nun Boş küme aksiyomuyla ilişkilendirdiği metaontolojik boşluk, aksiyomatik düşünce nesnesini birlemediği için gündeme gelen boşluktan farklıdır. Aksiyomatik düşüncede gündeme gelen boşluk gayet biçimsel olarak düşünülebilecekken, Badiou'nun tümdengelim sadakat gösterdiğini söylediği boşluk metaontolojik düzeydeki bir boşluktur.

Bu ikili ayrımı şu şekilde toparlayabiliriz: Badiou'nun aksiyomatik düşünceyi iki yönlü olarak hem realist hem de biçimselci bir tarzda anladığını geride ifade ettik. Boş küme aksiyomu üzerinden Badiou'nun aksiyomatik düşünceye kattığı realist boyutu burada ele aldık ve bu boyutun felsefeyi bir bakıma öğretisel bir sabitliğe sahip olarak düşünmek pahasına gerçekleştiğini ifade ettik. Başka deyişle Badiou için aksiyomatik düşünce ve tümdengelim faaliyeti bir şekilde boş oluşla ilişkilendirilebilir de olsa bu boşluğu varlık-olarak-varlıkla ilişkilendirmek ve biçimsel dizgeye realist bir boyut katmak farklı bir bağlamı gündeme getirmektedir. Bu minvalde iki ayrı boyut ortaya çıkar. Nesnesini Birlemeyen, aksiyomatik bir karardan hareketle icra edilen tümdengelim faaliyeti bir şey; Birlenmemiş bu nesnenin varlığın özel adı olan boşluk olduğuna karar vermek ise farklı bir şeydir. İlki gayet biçimsel bir bağlamda ele alınabilecekken; ikincisi aksiyomatik düşünceye dışarıdan bir boyut katmaktadır. Öyle ki Badiou için matematiğin ontoloji oluşu, tümdengelim faaliyeti sebebiyle değil; tümdengelim "varlığın özel adı olan boşluğa sadakat" olarak yorumlanmasıyla mümkün olmaktadır. Ancak Boş küme aksiyomunun söz konusu metaontolojik yorumu felsefeyi bir ilk-felsefe kılar. Zira

aksiyomatik karar ve tümdengelim faaliyeti üzerinden d      len tarihsel matematik, ancak varlığın özel adı olan boş küme ile ili kilendirilirse ontoloji olabilmekte, ancak bu hamle tarihsel matematikte, tarihsel olmayan bir sabitenin gündeme gelmesini gerektirmektedir. Zira aksiyomatik felsefenin imk n  yolunda matematiğin ontoloji oluşu ancak felsefi olarak verilebilecek bir "boşluk vardır" kararıyla mümkün hale gelmektedir. O halde ba a dönecek olursak, felsefeden sağlamasını beklediğimiz felsefe-matematik ilişkisine dair başarı şartının -eğer ele tirilerimiz haklı ise- *Varlık ve Hadise*'de sağlandığını s yleyememekteyiz. *Varlık ve Hadise*'de ontoloji olan matematikten hareketle kararlar alan metaontoloji bir ilk-felsefe işlevi icra etmektedir. Son olarak, geride de alıntıladi ımız  u pasajı, ula tı ımız sonuçtan hareketle okuyarak bölümümüzü noktalayalım:

[H]i likten oluşması itibarıyla, esasında Bir ile  okluk arasındaki duruma-içkin kar ıtlı a uymuyor da olsa, boşluk,  okluk olarak *adlandırılmıştır*. Ontoloji ana ilkesi olarak Birin yokluğunu ortaya koydu undan, bo lu u  okluk olarak adlandırmak, onu Bir olarak adlandıramadı ımızdan elimizde kalan tek c z md r.¹⁶⁸

Badiou, Birin yokluğu ve matematiğin ontoloji oluşu metaontolojik kararlarıyla birlikte ne Bir ne de  okluk olarak d   nd    boş kümeyi aksiyomatik bir karar ile var kılarken, var olacak olan boş kümenin, Bir var olmadığı için ancak  okluk olarak var olabileceğini söylemektedir. Oysa bu tezde ula tı ımız sonuca göre, Badiou'nun Boş küme aksiyomuna yüklediği metaontolojik işlev, bu aksiyomun var kıldığı boş kümenin, matematiksel değil felsefi bir doğaya sahip olmasını gerektirir. Bu felsefi boşluk da felsefenin matematik üzerindeki ilk-felsefe i levindeki sabitli i temsil etmekte ve Birin varlığını gündeme getirmektedir. O halde, *Varlık ve Hadise*'ye içkin bir şekilde, yukarıda alıntılanan geçişin hatalı olduğunu söylemeliyiz. Badiou her ne kadar Birin yokluğu kararıyla ba lamı  da olsa, belli bir metaontolojik yorumla bağlı olan boş kümeyi aksiyomatik bir karar ile var kılarken, boş kümeyi iddia ettiğinin aksine  okluk olarak değil, felsefenin   retisel içeriği olması itibarıyla felsefi Bir boşluk olarak var kılmaktadır. Böylece Birin varlığı tezi bir başka açıdan gündeme gelmekte, *Varlık ve Hadise*'de hedeflenenin aksine, felsefe   retisiz bir şekilde kurgulanamamı  olmaktadır.

¹⁶⁸ Badiou, *Being and Event*, s. 59.

Geride Badiou'nun felsefenin imkanından hareketle felsefenin zorunluluğuna geçtiğini; bu geçişe gerekçe olarak da felsefi hakikatin boşluğunu ve dolayısıyla bu minvalde düşünölecek hakikatin herkes için değerli olacağını gösterdiğini ifade etmiştik. Geldiğimiz noktada Badiou'nun da Birin varlığından kendisini ayıramadığını söylediğimize göre, Badiou'nun söz konusu geçişi de keyfi bir zeminden hareketle gerçekleşmiştir diyebiliriz. Badiou "keyfi" bir kararla boş kümeyi hakikileştirerek onu Bir kılmakta, nihayetinde tam da kendisini ayırmak istediği ontoteolojilerle ortak bir sorunu paylaşmış olmaktadır.

SONUÇ

Badiou için "matematiği değersiz görmek, akabinde hiçbir felsefenin ayağa kalkamayacağı bir şey[dir]." ¹⁶⁹ Bu minvalde Badiou, Heidegger'in ontoteoloji eleştirisine muhatap olmayacak ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefenin imkanını göstermek adına matematiğe başvurmaktadır. Birin yokluğu tezi, Badiou için hem çıkış noktası hem de kendi felsefesinin gerekçesidir. Matematik de nesnesiz bir söylem olarak, Badiou'nun okumasına göre Birin yokluğu ile uyumlu bir düşünmenin ve sistematik bir felsefenin imkanını barındırmaktadır. Böylesi bir felsefe fikrine sahip olmak, bu tezde nihilizm sorunu bağlamında ifade edildiği üzere bizatihi önemlidir. Öte yandan, geldiğimiz noktada matematiğin *Varlık ve Hadise*'deki kullanımının Badiou'nun arzu ettiği hedefi gerçekleştiremediğini söylemiş olduk. Zira -eğer eleştirilerimiz haklı ise- Badiou'nun sistematik felsefe anlayışı da matematik üzerinde bir ilk-felsefe işlevi icra ederek öğretisel bir sabitliği varsaymakta, böylece Birin varlığı tezi tekrar gündeme gelmiş olmaktadır. Badiou matematiğin biçimsel bir oyun değil gerçek bir düşünme oluşunu savlarken, arzu ettiğinin aksine bu hamleyi Birin varlığına bir başka açıdan yaslanarak gerçekleştirmektedir.

Tezimizi noktalarken, bu tezin ulaştığı sonucun uzantılarına dair birkaç hususa kısaca değinebiliriz. Böylesi bir sonuç, *Varlık ve Hadise*'nin hem matematiksel ontolojisi hem de özne kuramı bakımından özsel sorunlar doğurmaktadır. Birin varlığının tekrar gündeme geliyor oluşu, çokluk çoklukları olarak saf çoklukları tutarlılaştıran matematiksel ontolojinin ötesinde, matematikle değil tekrardan felsefeyle ilişkilenecek bir ontolojik düzeyin varlığını düşündürmektedir. Bu ise "matematiğin ontoloji oluşu" kararının anlamını yitirmesine neden olur. Matematiksel ontoloji fikrine sadık kalınsa dahi, daha temel bir ontolojik araştırmanın gerekliliği ortadadır.

Matematiksel ontolojiyle ortaya koyulan bilgi kurgusunda bilinmeden kalan olarak hakikatin kendisince ele alındığı özne kuramı için de benzer bir durum söz konusudur. Badiou, matematiğin ontoloji oluşu kararıyla birlikte Kantçı sorunun tersine döndüğünü düşünür:

¹⁶⁹ Badiou, *Wittgenstein's Antiphilosophy*, s. 71.

[M]atematiğin Çokluğun bir saf kuramı alanında bizatihi varlıktan söylenebilir olanı yazdığını vaz etmek zorunludur. ... Kantçı sorunun tersine çevrilmesiyle, artık mesele "saf matematik nasıl mümkündür?" sorusunu sorup "transandantal özne sayesinde" şeklinde cevaplamak değildir. Aksine [artık mesele şudur:] saf matematik varlığın bilimsiyken özne nasıl mümkündür?¹⁷⁰

Buna göre, matematiksel söylemin bizatihi kendisi ontolojik olduğundan, öznenin varlığına dair transandantal yahut metafizik bir araştırma konu dışıdır. Öznenin varlığı eğer gösterilecekse, bu, matematiksel söyleme indirgenemez olanın temellerinin yine matematiksel söylemde tanınmasından hareketle olabilir. *Varlık ve Hadise*'nin özne kuramı da bu yolu izlemektedir.

Öte yandan, eğer matematiksel söylemin ötesinde olmakla birlikte yine de farkındalığına sahip olduğumuz bir ontolojik düzey söz konusu ise, bu ontolojik düzeyin farkında olan olarak bir öznenin bahsetme zorunluluğu da ortaya çıkmaktadır. Başka deyişle geldiğimiz noktada Kantçı soru tekrar açılmıştır. Oysa böylesi bir soru *Varlık ve Hadise*'de baştan kapatılmaktadır. Dolayısıyla Badiou'nun *Varlık ve Hadise*'deki özne kuramı da en küçük ihtimalle eksiktir diyebiliriz.

Varlık ve Hadise mevcut haliyle Birin varlığını gerektiriyor görünmektedir. Bu ise, eğer *Varlık ve Hadise* çerçevesi yine de sürdürülecekse, söz konusu Birin varlığının düşünüleceği bir ilk-felsefe araştırmasını zorunlu kılmaktadır. Oysa *Varlık ve Hadise*, nihilizm sorunuyla kurulan ilişkisi sebebiyle böylesi bir araştırmayı baştan dışarıda tutmayı hedefliyor görünmektedir. O halde *Varlık ve Hadise* için ortaya koyulan başarı şartımızın *Varlık ve Hadise*'de sağlanmadığını, *Varlık ve Hadise*'nin argümanının ilerletilmesiyle de sağlanamayacağını söylemek gerekmektedir.

Nihilizmi Badiou çerçevesinde Birin varlığı teziyle ilişkilendirmiştik. Geldiğimiz noktada *Varlık ve Hadise*'nin de Birin varlığını gerektirdiğini söylediğimize göre, *Varlık ve Hadise*'de de nihilist bir eğilimin bulunduğunu söyleyebiliyor olmalıyız. Tezi bitirmeden önce son olarak bu hususa da kısaca işaret etmiş olalım.

Ayrıntısına girmemekle birlikte, *Varlık ve Hadise*'de bulunabilecek nihilist eğilimin, sonlu/sonsuz ikili ayrımına tabi tutulan insanın sonsuz yönünün ön plana çıkması, sonluluğunun ise yadsınması üzerinden tartışılabileceğini düşünüyorum. Nihilizmi Badiou'yu takip ederek "düşünce-olmayanın cari hale gelişi" olarak

¹⁷⁰ Bk. Badiou, *Being and Event*, s. 5-6.

tanımlamıştık.¹⁷¹ Badiou insanı boşluk ve sonsuzluk kategorileriyle ilişkili olarak sistematik ve rasyonel bir şekilde düşünceye konu edip, bir tür rasyonalitesi olan eylemin de ancak bir durumdan radikal bir kopuşu ifade eden hadise ve sadakat terimleri üzerinden düşünülebileceğini söylerken, insanın bir duruma içkin sonlu -ve boşluğun karşıtı olarak "dolu"- varoluşunu düşünceye konu olmayan olarak dışarıda bırakmaktadır. Zira insanın sonsuzluğu -Birsizliği- eksiltim üzerinden gündeme gelmekte, eksiltim ise mevcudiyeti yadsımakta ve ondan bir kopuş anlamı taşımaktadır. Bu ise insanın bir dünyaya içkin gündelik varoluşunun ve bu gündelik varoluşla ilişki içerisinde düşünülebilecek bir rasyonalitenin, düşünce-olmayan olarak göz ardı edilmesini doğurmaktadır. Eğer Badiou gibi sistematik ve kuşatıcı bir söylemi gerekçe göstererek bunu yapıyorsak, söz konusu sonluluğun düşünülebileceği alternatif bir düşünce için alan da tanımıyoruz demektir. Böylece insanın bir duruma içkin sonlu varoluşu, düşünce-olmayan olarak dışarıda bırakılmış olmaktadır. İnsanın olağan varoluşu bu sonluluk içerisinde olduğundan, *Varlık ve Hadise*'deki bu durum, insanın varoluşunun kopmaz bir ciheti olan sonluluğun yadsınmasını ve bu sonluluğun düşünce-olmayanın cari oluşuna -yani nihilizme- terk edilmiş olmasını doğurmaktadır.

Öte yandan, bir başka açıdan, nihilizm sorunu ile Birin varlığı tezi arasında Badiou'nun kurduğu ilişkinin tekrardan problematik hale geldiği de iddia edilebilir. Badiou, Heidegger'in ontoteolojilerle ilişkilendirdiği nihilizmi Birin varlığı ile ilişkilendirmiş, Birin yokluğu kararıyla ulaşılabilecek bir sistematik felsefeyle de bu sorunu aşmak istemiştir. Ancak geline nokta, Birin yokluğu ile uyumlu bir sistematik felsefeye ulaşmada Badiou başarısızdır demiş olduk. Eğer bu sonuç, genel olarak böylesi bir sistematik felsefenin imkanına dair bir sorun ise sistematik her felsefenin Birin varlığı ile ilişkilendirilebilir kalacağını söylemiş oluruz. O halde bir anlamıyla Heideggerci nihilizm anlayışı hala geçerliliğini korumaktadır. Bir adım daha atıp Heidegger'in de Birin varlığı teziyle ilişkisini hesaba katacak olursak, Birin varlığından kendisini ayıran bir felsefenin imkânı da genel olarak tartışmalıdır deriz. O halde nihilizm sorunu -eğer düşünceye konu edilecekse- Birin varlığı-yokluğu karşıtlığından hareketle değil; bu karşıtlığı aşacak bir bağlamda düşünülebiliyor olmalıdır. Böylesi bir düşüncenin imkânı

¹⁷¹ Bk. Badiou, *Manifesto for Philosophy*, s. 48.

ise özelde *Varlık ve Hadise*'de genelde ise aksiyomatik felsefe fikrinde tanınmıyor görünmektedir.

Girişte de işaret edildiği üzere, Badiou'nun *Varlık ve Hadise* sonrasında, *Varlık ve Hadise*'de ortaya koyduğu çerçeveyi kendisinin de eleştirdiği ve bu çerçevede belli dönüşümlere gittiği bilinmektedir. Bu tezin ulaştığı sonuçların *Varlık ve Hadise* dönemi sonrası Badiou felsefesi için kuşatıcı olup olmadığı sorusu ise kapsamımızın dışındadır. Biz bu tezde, tezin başlığından da anlaşılacağı üzere okumamızı *Varlık ve Hadise* ile sınırlandırmış olduk. Sonuç olarak kısaca, *Varlık ve Hadise* ilk-felsefe olmayan bir sistematik felsefeyi hedeflemiş, ancak bu hedefinde başarılı olamamıştır diyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Aczel, Peter. *Non-Well-Founded Sets*. Stanford: CSLI Publications, 1988.
- Badiou, Alain. *Being and Event*. Çev. Oliver Feltham. Londra: Continuum, 2005.
- Badiou, Alain. *Conditions*. Çev. Steven Corcoran. New York: Continuum, 2008.
- Badiou, Alain. "Siyaset ve Felsefe", Söyleşiyi yapan: Peter Hallward. *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis, 2016, s. 95-136.
- Badiou, Alain. *Heidegger: L'être 3 - Figure de retrait*. Paris: Fayard, 2015.
- Badiou, Alain. *L'être et l'événement*. Paris: Éditions de Seuil, 1988.
- Badiou, Alain. *Manifesto for Philosophy*. Çev. Norman Madarasz. New York: SUNY Press, 1999.
- Badiou, Alain. *Short Treatise on Transitory Ontology*. Çev. Norman Madarasz. New York: SUNY Press, 2006.
- Badiou, Alain. *Wittgenstein's Antiphilosophy*. Çev. Bruno Bosteels. Londra: Verso, 2011.
- Baki, Burhanuddin. *Badiou's Being and Event and the Mathematics of Set Theory*. Londra: Bloomsbury, 2015.
- Brassier, Ray. "Presentation as anti-phenomenon in Badiou's Being and Event", *Continental Philosophy Review* 39 (2006): 59-77.
- Clemens, Justin. "Doubles of Nothing: The Problem of Binding Truth to Being in the Work of Alain Badiou", *Filozofski vestnik* 26/2 (2005): 97-111.
- Grattan-Guinness, Ivor. *The Search for Mathematical Roots 1870-1940*. Princeton: Princeton University Press, 2000.
- Hallward, Peter. *Badiou: A Subject to Truth*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2003.
- Hauser, Michael. "Badiou and the Ontological Limits of Mathematics", *Filozofski vestnik* 41/2 (2020): 105-117.
- Heidegger, Martin. *Düşünmek Ne Demektir*. Çev. İlhan Turan. İstanbul: Dergah, 2022.
- Heidegger, Martin. *Hümanizm Üzerine*. Çev. Yusuf Örnek. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2015.

- Heidegger, Martin. *Identity and Difference*. Çev. Joan Stambaugh. New York: Harper & Row Publishers, 1969.
- Heidegger, Martin. *Platon'un Hakikat Doktrini*. Çev. Zeynep Berke Çetin. Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları 30 (2016).
- Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman*. Çev. Kaan Ökten. İstanbul: Alfa, 2021.
- Holmes Randall. "Alternative Axiomatic Set Theories", *Stanford Encyclopedia of Philosophy (2021 Kış Edisyonu)*. Ed. Edward Nouri Zalta. URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/settheory-alternative/>.
- Hrbacek, Karel ve Thomas Jech. *Introduction to Set Theory*. New York: Marcel Dekker, 1999.
- Keiling, Tobias. "Step Back (Schritt Zurück)", *The Cambridge Heidegger Lexicon*. Ed. Mark A. Wrathall. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, 703-704.
- Kunen, Kenneth. *Set Theory*. Londra: College Publications, 2013.
- Morris, Sean. *Quine, New Foundations and the Philosophy of Set Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Nesin, Ali. *Aksiyomatik Kümeler Kuramı I*. M.y: Nesin Yayıncılık, t.y.
- Nesin, Ali. *Aksiyomatik Kümeler Kuramı II*. M.y: Nesin Yayıncılık, t.y.
- Potter, Michael. *Set Theory and Its Philosophy*. New York: Oxford University Press 2004.
- Stambaugh, Joan. "Introduction", *Identity and Difference*. Yaz. Martin Heidegger. New York: Harper & Row Publishers, 1969, 7-18.
- Van der Heiden, Gert-Jan. *Ontology after Ontotheology: Plurality, Event and Contingency in Contemporary Philosophy*. Pittsburgh: Duquesne University Press, 2014.
- Yılmaz, Erdal. "Bilinç, Hakikat ve Dile Dair Hermenötik Yaklaşım". *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 54 (2023/1): 1-30.
- Yılmaz, Erdal. *Varlık ve Zaman'ı Anlamak*. İstanbul: Küre Yayınları, 2020.

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Yusuf		BEDİR
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı Diller			
ve Düzeyi			
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise			
Lisans			
Yüksek Lisans			
Doktora			
Çalıştığı Kurum/lar	Başlama - Ayrılma Yılı	Çalışılan Kurumun Adı	
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):			
Tarih İmza Adı Soyadı		12.07.2023 Yusuf BEDİR	

